

MALAYSIA

**PENYATA RASMI PARLIMEN
DEWAN NEGARA**

**PARLIMEN KEEMPAT BELAS
PENGKAL KEEMPAT
MESYUARAT PERTAMA**

K A N D U N G A N

JAWAPAN-JAWAPAN LISAN BAGI PERTANYAAN-PERTANYAAN	(Halaman 1)
USUL-USUL: Menjunjung Kasih Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong <i>[YB Senator Dato' Wira Othman bin Aziz]</i>	(Halaman 25)
Waktu Mesyuarat dan Urusan Dibebaskan Daripada Peraturan Mesyuarat	(Halaman 29)

AHLI HADIR

1. Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua, Tan Sri Dato' Seri Utama Dr. Rais bin Yatim
2. “ Timbalan Yang di-Pertua Dato' Seri Mohamad Ali bin Mohamad (Melaka)
3. “ Tuan Haji Idris bin Haji Ahmad [Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama)]
4. “ Tuan Wan Ahmad Fayhsal bin Wan Ahmad Kamal [Timbalan Menteri Perpaduan Negara]
5. “ Dato' Dr. Ahmad Masrizal Muhammad [Timbalan Menteri Pengajian Tinggi]
6. “ Datuk Lim Ban Hong [Timbalan Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri]
7. “ Dato' Dr. Mah Hang Soon [Timbalan Menteri Pendidikan I]
8. “ Tuan Ahmad bin Yahaya (Kedah)
9. “ Dr. Ahmad Azam bin Hamzah (Negeri Sembilan)
10. “ Dato' Ajis bin Sitin (Pahang)
11. “ Tuan Aknan a/l Ehtook
12. “ Tuan Haji Aziz bin Ariffin (Perlis)
13. “ Tuan Balasubramaniam a/l Nachiappan
14. “ Datuk Haji Bashir bin Haji Alias (Wilayah Persekutuan Labuan)
15. “ Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan (Sabah)
16. “ Datuk Donald Peter Mojuntin (Sabah)
17. “ Puan Fadhlina binti Dato' Sidek (Pulau Pinang)
18. “ Dato' Haji Husain bin Awang (Terengganu)
19. “ Dato' Isa bin Ab. Hamid
20. “ Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian
21. “ Dato' Haji Jefridin bin Haji Atan (Johor)
22. “ Dato' Juhanis binti Abd Aziz (Pahang)
23. “ Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair (Negeri Sembilan)
24. “ Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin
25. “ Datuk Wira Koh Nai Kwong (Melaka)
26. “ Puan Lim Hui Ying (Pulau Pinang)
27. “ Datuk Mohan a/l Thangarasu
28. “ Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad (Kelantan)
29. “ Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya (Wilayah Persekutuan, Putrajaya)
30. “ Tuan Ir. Md. Nasir bin Hashim
31. “ Tan Sri Dato' Seri Mohd Radzi bin Tan Sri Sheikh Ahmad

AHLI HADIR (samb/-)

32. Yang Berhormat Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip (Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur)
33. “ Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh (Terengganu)
34. “ Dato’ Wira Othman bin Aziz (Kedah)
35. “ Datuk Paul Igai
36. “ Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi
37. “ Datuk Razali bin Idris
38. “ Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol
39. “ Tuan Robert Lau Hui Yew
40. “ Tuan Seruandi bin Saad (Perlis)
41. “ Tuan Suresh Singh a/l Rashpal Singh (Selangor)
42. “ Puan Susan Chemera Anding
43. “ Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee
44. “ Dato’ Sri Ti Lian Ker [Timbalan Menteri Belia dan Sukan]
45. “ Dato’ Sri Vell Paari a/l Tun Samy Vellu
46. “ Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff (Kelantan)
47. “ Dr. Yaakob bin Sapari (Selangor)
48. “ Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri

AHLI TIDAK HADIR

1. Yang Berhormat YM Datuk Seri Utama Tengku Zafrul bin Tengku Abdul Aziz [Menteri Kewangan]
2. “ Datuk Dr. Mohd Radzi bin Jidin [Menteri Kanan Pendidikan]
3. “ Datuk John Ambrose

**AHLI TIDAK HADIR
(DI BAWAH PERATURAN MESYUARAT 83)**

1. Yang Berhormat Datuk Guan Dee bin Koh Hoi
2. “ Tuan Suresh Singh a/l Rashpal Singh

HADIR BERSAMA

1. Yang Berhormat Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili [Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Sarawak dan Sarawak)]
2. “ Datuk Halimah binti Mohamed Sadique [Menteri Perpaduan Negara]

HADIR BERSAMA (samb/-)

3. Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Adham bin Baba [Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi]
4. “ Datuk Dr. Haji Abd Latiff bin Ahmad [Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Tugas-tugas Khas)]
5. “ Dato' Sri Hajah Nancy Shukri [Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya]
6. “ Dato Seri Mahdzir bin Khalid [Menteri Pembangunan Luar Bandar]
7. “ Tan Sri Noh bin Haji Omar [Menteri Pembangunan Usahawan dan Korperasi]
8. “ Dato' Seri Dr Shahidan bin Kassim [Menteri Wilayah Persekutuan]
9. “ Dato Seri Ahmad Faizal bin Azumu [Menteri belia dan Sukan]
10. “ Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib [Timbalan Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan]
11. “ Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said [Timbalan Menteri Dalam Negeri I]
12. “ Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid [Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Tugas-tugas Khas)]
13. “ Datuk Zahidi bin Zainul Abidin [Timbalan Menteri Komunikasi dan Multimedia]
14. “ Dato' Eddin Syazlee bin Shith [Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Ekonomi)]
15. “ Dato' Haji Kamarudin bin Jaffar [Timbalan Menteri Luar Negeri]
16. “ Tuan Muslimin bin Yahaya [Timbalan Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi]
17. “ Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali [Timbalan Menteri Kesihatan I]
18. “ Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin [Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri]
19. “ Tuan Jonathan bin Yasin [Timbalan Menteri Dalam Negeri II]
20. “ Datuk Ali anak Biju [Timbalan Menteri Tenaga dan Sumber Asli]
21. “ Datuk Willie anak Mongin [Timbalan Menteri Perusahaan, Perlindungan dan Komoditi]
22. “ Datuk Aaron Ago Dagang [Timbalan Menteri Kesihatan II]
23. “ Datuk Arthur Joseph Kurup [Timbalan Menteri Kerja Raya]
24. “ Dato' Hajah Siti Zailah binti Mohd Yusoff [Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat]

HADIR BERSAMA (*samb/-*)

25.	Yang Berhormat	Datuk Haji Ahmad Marzuk bin Shaary [Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama)]
26.	“	Datuk Seri Jalaluddin bin Alias [Timbalan Menteri Wilayah Persekutuan]
27.	“	Datuk Haji Awang bin Hashim [Timbalan Menteri Sumber Manusia]

DEWAN NEGARA**Ketua Pentadbir Parlimen**

Nor Yahati binti Awang

Setiausaha Dewan Negara

Muhd Sujairi bin Abdullah

Setiausaha Bahagian (Pengurusan Dewan)

Riduan bin Rahmat

PETUGAS-PETUGAS PENYATA RASMI (HANSARD)

Monarita binti Mohd Hassan

Azhari bin Hamzah

Halijah binti Mat Sin

Rosna binti Bujairomi

Alzian binti Baharudin

Mohamad Basil Hazman bin Baharom

Muhammad Qhidir bin Mat Isa

Noraidah binti Manaf

Siti Norlina binti Ahmad

Nor Hamizah binti Haji Hassan

Sherliza Maya binti Talkah

Nor Liyana binti Ahmad

Sharifah Nor Asilah binti Syed Basir

Nik Nor Ashikin binti Nik Hassan

Hafilah binti Hamid

Nor Faraliza binti Murad @ Nordin Alli

Nor Effazimmah binti Maliki

Nur Annisa binti Hamid

Herdawati binti Mohd Amir Abbu

Hasnah Sakinah binti Mohd Hashim

Nur Hazwanie binti Mohd Rozali

Yoogeswari a/p Muniandy

Muhamad Fazal bin Mahat

Ahmad Syahril bin Haji Sikari @ Sik'ari

Azmir bin Mohd Salleh

Mohd. Izwan bin Mohd. Esa

Nor Kamsiah binti Asmad

Aifarina binti Azaman

Noorfazilah binti Talib

Farah Asyraf binti Khairul Anuar

Julia binti Mohd. Johari

Syahila binti Ab Mohd Khalid

Ismalinda binti Ismail

Hazliana binti Yahaya

Amir Arshad bin Ab Samad

Hizamihatim Maggisa bin Juara

Muhammad Firdaus bin Ahmad

Izzul Syazwan bin Abdul Halim

Maryam binti Azinuddin

Mohd Aizuddin bin Pahrol Laili

Nurul Syakirah binti Ibharim

Suhaila binti Sariffuddin

Siti Fatimah Nurain binti Mohamad

Nor Afina binti Mohamed Rashid

Nik Muhammad Ismail bin Karim

MALAYSIA
DEWAN NEGARA
PARLIMEN KEEMPAT BELAS
PENGGAL KEEMPAT
MESYUARAT PERTAMA

Isnin, 11 Oktober 2021

Mesyuarat dimulakan pada pukul 10.00 pagi

DOA

*[Tuan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

Tuan Yang di-Pertua: Sr. Haji Mohd Apandi bin Mohamad. Silakan.

JAWAPAN-JAWAPAN LISAN BAGI PERTANYAAN-PERTANYAAN

1. Sr. Haji Mohd Apandi bin Mohamad minta Menteri Kesihatan menyatakan, statistik bilangan pegawai-pegawai perubatan yang berstatus tetap dan kontrak yang dibenarkan melanjutkan pengajian di peringkat pakar setiap tahun bermula tahun 2015.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Timbalan Menteri Kesihatan I [Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali]: *Bismillahi Rahmani Rahim.* Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat.

Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Kesihatan Malaysia menawarkan dua buah laluan program kepakaran iaitu program Sarjana Kepakaran Perubatan dengan kerjasama universiti awam di mana pegawai yang layak akan diberi cuti belajar bergaji penuh dengan Hadiah Latihan Persekutuan dan program kepakaran melalui *parallel pathway*.

Buat masa ini, Program Kepakaran Sarjana Perubatan yang diberikan kepada pegawai berstatus tetap dari tahun 2015 hingga tahun 2021 adalah berjumlah seramai 7,357 orang. Pada tahun 2015, pengambilan 956 orang, dan pengambilan ini meningkat di setiap tahun sehingga tahun 2020 iaitu 1,214 orang. Pada tahun ini, pada ketika ini, pengambilan 1,120 orang. Sejumlah 23 bidang ditawarkan dan contohnya bidang-bidang anestesiologi adalah bidang yang sangat diminati, seramai 100 hingga 120 orang setahun dan bidang plastikurgi umpamanya adalah bidang yang kurang mendapat sambutan iaitu 5 hingga 9 orang setahun.

Manakala bagi program *parallel pathway*, dengan izin, pula seramai 3,615 orang pegawai perubatan telah berdaftar untuk mengikut program kepakaran ini. Pengambilan tahun 2016 ialah sebanyak 239 orang meningkat hingga tahun 2018 seramai 1,190 orang.

Pada tahun 2021 ini, pengambilan tetap ini ialah 692 orang. Sebanyak 14 bidang ditawarkan dalam program *parallel pathway*. Di sini juga pengajian kepakaran *internal medicine*, dengan izin, perubatan dalaman 90 hingga 513 orang setahun dan sekali lagi plastikurgi merupakan bidang yang kurang hanya 2 hingga 4 orang setahun. Berhubung dengan statistik, pegawai perubatan berstatus kontrak yang melanjutkan kepakaran di bawah program *parallel pathway* jumlahnya adalah seramai 504 orang. Sekian terima kasih.

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Soalan tambahan.

Sr. Haji Mohd Apandi bin Mohamad: Tuan Yang di-Pertua, berdasarkan pada sejarah peletakan jawatan pakar-pakar sama ada untuk membuka klinik sendiri ataupun masuk sektor swasta ataupun hospital swasta, apakah angka yang diberi itu dijangka mencukupi dengan perancangan Kementerian Kesihatan? Dengan berdasarkan sejarah yang telah berhenti, apakah angka-angka yang diberi itu dapat mencukupi sasaran yang disasarkan oleh Kementerian Kesihatan? Terima kasih.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih Yang Berhormat, terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Sudah tentulah negara memerlukan lebih banyak pakar. Pada ketika ini, kita ada 6,012 orang pakar di KKM dan daripada angka ini 5,953 orang merupakan pakar-pakar yang berstatus tetap. Hanya 19 orang pakar yang berstatus kontrak.

Untuk melihat kepada adakah angka-angka ini boleh mengimbangi populasi di negara ini, sudah tentu KKM bersikap proaktif. Contohnya, kita menambahkan slot Hadiah Latihan Persekutuan untuk belajar pakar. Seramai 1,300 orang pada tahun- slot didikan pada tahun 2021 menambahkan *parallel pathway*.

Kita ada kejayaan Tuan Yang di-Pertua. tahun 2020, seramai 189 orang *success*, berjaya dan berbanding dengan tahun 2019 hanya 98 orang. Kita juga buat lantikan semula kepada pakar-pakar yang sudah bersara. Ini pun kita pujuk datang balik. Seterusnya kita buat *outsourcing*. Maknanya kita buat penyumberluaran menjemput pakar-pakar dari hospital-hospital swasta untuk membantu. Terkininya ialah kita juga memberikan pakar-pakar yang kontrak ini peluang untuk menjadi pakar yang tetap jika ada kekosongan yang wujud dalam perjawatan. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Sana.

Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff: Saya di sini. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Soalan saya, apa inisiatif kerajaan untuk menggalakkan doktor-doktor pakar supaya terus setia dalam perkhidmatan awam. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat atas keprihatinan. Sudah tentulah kita memberikan insentif-insentif penambahbaikan dalam penawaran dalam pekerjaan sebagai pakar. Contohnya kalau pakar itu bersedia untuk pergi ke Sabah dan Sarawak umpamanya, ataupun ke tempat yang lebih pedalaman, maka insentif yang diberi dan *claim* yang diberi akan berlebihan. Malah, kalau contohnya kalau di Sabah Sarawak sekalipun, kalau di bandar insentif yang diberikan itu kurang daripada mereka yang pergi ke kawasan yang lebih luar bandar.

Jadi, dengan penambahbaikan ini dan dengan insentif yang lebih, kemudahan-kemudahan yang lebih, kemudahan-kemudahan juga untuk menambahkan lagi ilmu pembelajaran di bidang-bidang yang mereka minati itu, maka kita mengharapkan doktor-doktor pakar akan *stay put* akan masih duduk di dalam kerajaan untuk membantu rakyat di negara ini. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

■1010

Datuk Razali bin Idris: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan

Datuk Razali bin Idris: Tidak boleh tambah satu Tuan Yang di-Pertua?

Tuan Yang di-Pertua: Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan.

2. **Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan** minta Menteri Kanan Kerja Raya menyatakan, apa status projek Lebuhraya Pan Borneo bagi memastikan kelangsungan pembangunan ekonomi negeri dapat berjalan dengan baik, seterusnya dapat memberi peluang pekerjaan dalam pelbagai sektor khusus buat rakyat Sabah.

Timbalan Menteri Kerja Raya [Datuk Arthur Joseph Kurup]: Selamat pagi dan salam sejahtera. Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator yang sudi bertanya soalan yang sangat relevan dan penting khusus bagi rakyat Sabah.

Tuan Yang di-Pertua, untuk makluman Ahli Yang Berhormat, Projek Lebuhraya Pan Borneo Sabah secara keseluruhannya terdiri daripada tiga fasa yang mana fasa satu diberikan keutamaan pelaksanaannya terlebih dahulu dengan anggaran jarak keseluruhan sepanjang 706 kilometer dan fasa satu ini dibahagikan kepada 35 buah pakej kerja.

Sehingga kini, ada 12 buah pakej kerja yang telah dibuat pelantikan kontraktor bagi tujuan kerja-kerja pembinaan dan status kemajuan pembinaan setakat September 2021 bagi pakej kerja yang telah mula sebanyak 59.67 peratus. Manakala surat setuju terima atau SST bagi tiga buah pakej kerja baharu yang melibatkan laluan dari Sandakan Mile 32 sehingga Sungai Baoto telah dikeluarkan dan kerja-kerja pembinaan tiga buah pakej tersebut akan bermula pada tahun ini. Sebuah pakej kerja baharu yang melibatkan laluan dari Serusup ke Pituru pula telah diperuntukkan di dalam *Rolling Plan* yang pertama Rancangan Malaysia Kedua Belas dan menjadikan keseluruhan 16b uah pakej kerja akan dilaksanakan buat masa kini.

Pembinaan Lebuhraya Pan Borneo akan menjimatkan masa perjalanan dan kos pengangkutan dan akan memberi manfaat kepada 3.9 juta orang rakyat Sabah secara amnya. Projek Lebuhraya Pan Borneo ini perlu dilihat daripada aspek yang lebih luas terutama daripada segi rantai nilai atau *value chain* di mana peluang penglibatan dapat diberikan kepada kontraktor-kontraktor tempatan Sabah daripada pelbagai peringkat pelaksanaan, sama ada sebagai perunding atau konsultan, vendor, pembekal mahupun kontraktor. Projek ini akan menjadi platform untuk melahirkan lebih tenaga berkemahiran tinggi di kalangan anak tempatan negeri Sabah.

Projek Lebuhraya Pan Borneo Sabah juga akan merancakkan sektor perindustrian dan pelaburan di Wilayah Koridor Sabah. Ini bertepatan dengan misi dan objektif mempromosikan keseimbangan di antara wilayah dan merentangi ekonomi seimbang di antara bandar dan luar bandar. Pada masa yang sama, penambahbaikan dalam konteks perkhidmatan logistik dapat dipertingkatkan, khususnya bagi pelaburan sedia ada yang telah dikenal pasti di bawah Pihak Berkuasa Pembangunan Ekonomi dan Pelaburan Sabah (SEDIA).

Kerajaan sentiasa prihatin dan komited dalam memastikan kelancaran dan kelangsungan projek Lebuhraya Pan Borneo Sabah sebagai pemangkin pembangunan sektor sosioekonomi, perindustrian serta pelaburan di sepanjang jajaran projek tersebut dan memberi manfaat khususnya kepada rakyat Sabah. Sekian, dan terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Soalan tambahan?

Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan: Soalan tambahan Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih. Apakah hala tuju kerajaan dalam menyelesaikan baki fasa satu Lebuhraya Pan Borneo Sabah agar projek ini dapat disiapkan dalam tempoh Rancangan Malaysia Kedua Belas dan apakah faktor-faktor yang menyebabkan berlakunya kelewatan dalam pelaksanaan projek ini? Terima kasih.

Datuk Arthur Joseph Kurup: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Kelewatan projek ini boleh dirumuskan kepada dua punca iaitu yang pertama kesan daripada pertukaran kaedah pelaksanaan projek iaitu penamatan Rakan Pelaksana Projek (PDP) oleh kerajaan terdahulu kepada pelaksanaan projek secara konvensional yang dilaksanakan oleh Jabatan Kerja Raya Sabah sebagai pegawai penguasa.

Sebab yang kedua, akibat daripada penularan COVID-19 yang membataskan aktiviti ditapak serta urusan rentas negeri untuk membekalkan bahan binaan yang tertakluk kepada kebenaran pihak berkuasa dan pematuhan kepada SOP yang ditetapkan.

Berkaitan pula dengan macam mana kita boleh menyelesaikan baki Fasa I, Kerajaan Persekutuan sangat komited untuk memastikan kelangsungan projek ini. Kerajaan Persekutuan telah memperuntukkan sejumlah RM2 bilion setiap tahun untuk Sabah dan Sarawak iaitu RM1 bilion untuk Sabah dan RM1 bilion untuk Sarawak.

Buat masa sekarang, keutamaan diberikan untuk menyelesaikan keseluruhan Fasa I yang dibahagikan kepada 35 buah pakej seperti yang dikatakan tadi. Bagi melaksanakan baki 19 buah pakej kerja Fasa I, Lebuhraya Pan Borneo, kita ada 35 buah pakej, 16 buah sedang dilaksanakan, dan ada baki lagi 19.

Kementerian ini akan sentiasa memohon peruntukan daripada Kementerian Kewangan melalui bajet pembangunan dan pada masa yang sama, Kerajaan Persekutuan turut mengkaji serta meneliti mekanisme yang terbaik untuk mempercepatkan pelaksanaan projek ini. Sekian, terima kasih.

Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Setakat ini, berapa peratus kemajuan berdasarkan perancangan asal dan bilakah secara keseluruhan projek ini dapat disiapkan untuk Lebuhraya Pan Borneo?

Tuan Yang di-Pertua: Sebahagian tadi sudah dijawabnya.

Sr. Haji Mohamad Apandi bin Mohamad: Bila disiapkan...

Tuan Yang di-Pertua: Peratusan tadi dia sudah bagi. Soal yang lainlah pula. Tambahan yang lain? Tidak ada? Baik, Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol.

3. Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol minta Menteri Tenaga dan Sumber Asli menyatakan, sasaran-sasaran bagi pembangunan sektor Tenaga Boleh Baharu negara dalam tempoh lima tahun yang akan datang serta inisiatif-inisiatif yang telah dan akan diambil untuk membangunkan sektor tersebut.

Timbalan Menteri Tenaga dan Sumber Asli [Datuk Ali anak Biju]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Senator.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, kerajaan telah komited menggalakkan pembangunan Tenaga Boleh Baharu (TBB) di negara ini. Bagi tujuan tersebut, kerajaan telah menetapkan sasaran sebanyak 31 peratus kapasiti TBB dalam pembekalan elektrik negara menjelang tahun 2025 dan 40 peratus menjelang tahun 2035.

Usaha bagi mencapai sasaran TBB yang telah ditetapkan di Semenanjung dan di Sabah akan diterajui Kementerian Tenaga dan Sumber Asli melalui pelaksanaan program TBB seperti LSS1, 2, 3 dan 4 iaitu ladang solar berskala besar. Melalui Program Skim Tarif Galakan, melalui program sumber biojisim, biogas dan hidro kuasa kecil, manakala, bagi sumber solar yang lain seperti Program NEM dan juga Program SELCO, Program NEDA. Perincian agihan kuota berdasarkan program yang dinyatakan ini akan ditetapkan oleh Jawatankuasa Perancangan dan Pelaksanaan Pembekalan Elektrik dan Tarif (JPPPET) dengan pengambilan kira pengumuman Rancangan Malaysia Kedua Belas oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri. JPPPET dijangka akan bersidang sebelum akhir tahun ini.

Bagi Negeri Sarawak pula, memandangkan kuasa pembekalan elektrik adalah di bawah bidang kuasa kerajaan negeri, inisiatif untuk mencapai sasaran TBB akan diterajui oleh Kerajaan Negeri Sarawak, melalui Kementerian Utiliti Sarawak dengan membangunkan projek-projek TBB daripada sumber hidro terutamanya melalui Empangan Hidroelektrik Bakun, Baleh, Murum dan Batang Ai.

Buat masa ini, pencapaian kapasiti terpasang TBB dalam pembekalan elektrik negara merupakan 23 peratus. Perancangan ini jauh ketinggalan berbanding dengan negara-negara ASEAN lain seperti *Philippines* 29 peratus, dan Thailand 30 peratus serta lebih baik berbanding dengan negara ASEAN yang lebih maju seperti Singapura 4.3 peratus dan Brunei 0.2 peratus. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Soalan tambahan, sila.

Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian: Soalan tambahan. Apakah status pencapaian pembangunan Tenaga Boleh Baharu (TBB) di Sarawak setakat tahun 2021? Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Datuk Ali anak Biju: Terima kasih, Yang Berhormat Senator. Sarawak merupakan penyumbang terbesar TBB di Malaysia dengan 40 peratus kapasiti TBB negara. Sehingga akhir tahun 2020, jumlah kapasiti terpasang TBB di negeri Sarawak merupakan sebanyak 3,592 megawatt atau bersamaan dengan 62.8 peratus daripada jumlah kapasiti terpasang Sarawak. Kapasiti terpasang janakuasa hidro di Sarawak adalah seperti berikut:

- (i) Empangan Bakun - 2,400 megawatt;
- (ii) Empangan Batang Ai - 108 megawatt;
- (iii) Empangan Murum - 944 megawatt; dan
- (iv) Empangan Baleh - 1,285 megawatt.

Yang akan beroperasi pada tahun 2025 yang akan datang. Sekian, terima kasih.

■1020

Tuan Yang di-Pertua: Soalan lagi satu.

Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol: Tuan Yang di-Pertua, satu soalan tambahan.

Soalan saya, salah satu- sumber yang boleh dibangunkan kepada tenaga boleh baharu negara merupakan sistem pepejal awam. Memandangkan tempat pembuangan sampah semakin penuh setiap tahun dan ia nya juga merupakan sumber pencemaran alam sekitar, apakah rancangan kerajaan termasuk kekangan yang dihadapi untuk membangunkan sumber ini? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Datuk Ali anak Biju: Terima kasih atas keprihatinan Yang Berhormat Senator mengenai isu pepejal dan penjanaan kos elektrik.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, sisa pepejal penjanaan elektrik adalah di bawah bidang kuasa Kementerian Perumahan dan Kajian Tempatan (KPKT) dan juga kerajaan negeri masing-masing. KeTSA sebagai Kementerian yang bertanggungjawab terhadap pembekalan elektrik telah menyediakan kuota sebanyak 322 mega wat sehingga tahun 2030 untuk membolehkan KPKT dan juga mana-mana pihak bertanggungjawab melaksanakan sisa pepejal penjanaan elektrik.

Kadar tarif yang ditawarkan 42 sen per kilowatt jam bagi projek yang mula beroperasi sebelum 1 Januari 2026. Tiga puluh lima kilowatt jam bagi projek-projek yang beroperasi dari 2026 sehingga 2030. Sehingga kini KPKT telah membuka tawaran pelaksanaan sisa pepejal untuk penjanaan elektrik iaitu di Sungai Udang, Melaka dan meluluskan satu buah tapak pelupusan untuk pelaksanaan sisa pepejal untuk penjanaan elektrik di negeri Selangor. Sekian, terima kasih.

4. Tuan Jaziri Alkaf Abdillah Suffian minta Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi menyatakan, perancangan dan usaha yang akan diambil dalam teknologi pendidikan yang seiring dengan IR4.0, dan Pembelajaran Abad Ke-21.

Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi [Dato' Seri Dr. Adham bin Baba]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Tuan Jaziri Alkaf.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat. Dalam era *Industry Revolution 4.0* (IR4.0), kolaborasi dan ketersambungan digital sistem pendidikan dan penyelidikan adalah amat penting. Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (MOSTI) selaku kementerian yang menerajui bidang sains dan teknologi akan saling melengkapi usaha yang dijalankan oleh Kementerian Pelajaran Malaysia dan Kementerian Pengajian Tinggi serta sektor informal.

MOSTI mempunyai pelbagai agensi yang berperanan penting dalam pembangunan teknologi termasuk teknologi pendidikan seperti yang ditanya. Antara agensi yang terlibat ialah Akademi Sains Malaysia. Agensi ini ketika ini sedang membangunkan inisiatif, dengan izin Tuan Yang di-Pertua, *Malaysian Open Science Platform* (MOSP) iaitu sebuah platform digital perkongsian data penyelidikan di peringkat Institut Pengajian Tinggi (IPT) ataupun universiti.

Platform ini akan menghubungkan penyelidik tempatan antarabangsa untuk berkongsi data penyelidikan secara langsung melalui platform MOSP tadi. Projek perintis ini dijangka siap pada suku tahun pertama 2022. Selain itu, Akademi Sains Malaysia juga sedang bekerjasama dengan pusat Sains, Teknologi, Kejuruteraan dan Matematik (STEM) ataupun STEM negara di bawah Kementerian Pelajaran Malaysia melalui pembangunan modul pengajaran dan pembelajaran mata pelajaran STEM melalui pendekatan pedagogi Pendidikan Sains berasas inkuiri kepada guru-guru STEM.

Dalam perkara ini, guru berperanan menggalakkan murid meneroka subjek Sains, Teknologi, *Engineering* dan *Mathematics* secara kreatif untuk meningkatkan sifat ingin tahu yang mendalam.

Seterusnya, MOSTI menerusi *Malaysia Global Innovation and Creativity Centre* (MAGIC) turut menggalakkan lebih banyak inovasi tempatan berkaitan pendidikan melalui program *National Technology and Innovation Sandbox* (NTIS). Ini kerana pendidikan merupakan salah satu daripada sektor sasaran yang sejajar dengan pamacu sosioekonomi negara di bawah kerangka 10-10 *Malaysian Science, Technology, Innovation and Economy* (MySTIE).

Sebagai contoh, hasil inovasi syarikat tempatan kita adalah seperti laman sesawang Pandai dan pendidikan awal Anak2U dan aplikasi *Science of Life Studies* (SOLS 24/7). *Cradle Fund* juga melaksanakan program *coaching* kepada pelbagai syarikat *start up technology* dan telah membiayai sejumlah 11 buah syarikat *start-up technology* yang menjalankan peniagaan berteraskan teknologi pendidikan. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Tambahan? Tidak ada, terus kepada Yang Berhormat Senator Datuk Wira Koh Nai Kwong. Terima kasih Yang Berhormat Menteri.

5. Datuk Wira Koh Nai Kwong minta Menteri Dalam Negeri menyatakan, apa statistik bilangan kes kehilangan orang dan kanak-kanak yang dilaporkan di Malaysia dalam tempoh lima tahun sebelum ini termasuklah bilangan orang telah ditemui dan masih belum ditemui, serta apa langkah-langkah yang diambil oleh kerajaan untuk menangani masalah ini.

Timbalan Menteri Dalam Negeri I [Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Dengan izin Tuan Yang di-Pertua dan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datuk Wira Koh Nai Kwong.

Tuan Yang di-Pertua, berdasarkan statistik Polis Diraja Malaysia (PDRM), kes orang hilang yang berumur 18 tahun ke atas yang dilaporkan dari tahun 2017 sehingga 31 Ogos 2021 adalah berjumlah 6,074 orang. Daripada jumlah tersebut, seramai 4,871 orang telah dijumpai semula dan baki 1,203 masih hilang. Manakala bagi kes kanak-kanak yang hilang iaitu berumur 18 tahun ke bawah, dari tahun 2017 sehingga 31 Ogos 2021 adalah berjumlah 5,263 orang. Daripada jumlah tersebut seramai 5,171 orang telah dijumpai semula dan baki 91 orang masih hilang.

Tuan Yang di-Pertua, antara langkah-langkah yang diambil oleh kerajaan untuk menangani masalah ini adalah dengan mewujudkan portal kanak-kanak hilang. Maklumat berkenaan dipaparkan di portal knk2hilang.rmp.gov.my yang boleh diakses oleh orang awam. Portal ini memberi peluang kepada masyarakat untuk bekerjasama mengesan kanak-kanak yang hilang dengan lebih cepat dan berkesan dengan menyalurkan maklumat yang terkini melalui internet.

Di samping itu, PDRM juga menjalinkan kerjasama dengan 40 buah agensi lain melalui *National Urgent Response* (NUR) Alert iaitu sistem amaran awal bagi kes kehilangan kanak-kanak untuk membantu agensi penguatkuasaan undang-undang dalam menjalankan siasatan dan membawa pada tangkapan yang pantas.

PDRM dan *Facebook* Malaysia yang merupakan ahli pasukan petugas dalam NUR Alert turut bekerjasama menyiarkan hebahan di laman *Facebook* untuk mengesan kanak-kanak yang hilang dengan lebih cepat. PDRM juga turut mengadakan kerjasama dengan pelbagai pihak dalam penganjuran program-program kesedaran untuk mengelakkan kes ini daripada berulang.

Kempen kesedaran kanak-kanak bertujuan memberikan kesedaran kepada masyarakat bahawa kanak-kanak mudah terdedah menjadi mangsa adalah penting untuk memastikan keselamatan mereka terjamin. Selain itu, PDRM juga sering melakukan rondaan cegah jenayah di sekitar kawasan perumahan, kedai, sekolah dan lain-lain tempat. Kementerian juga memohon kerjasama orang ramai untuk melaporkan kepada pihak polis sekiranya mempunyai maklumat terkini berkaitan orang hilang.

Peranan ibu bapa juga penting untuk mengukuhkan institusi kekeluargaan termasuklah dengan memantau aktiviti anak-anak. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Tambahan? Sila.

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Tuan Yang di-Pertua, boleh saya bertanya Tuan Yang di-Pertua?

Tuan Yang di-Pertua: Ya.

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Yang Berhormat Menteri, berdasarkan kepada statistik yang dikemukakan sebentar tadi saya hendak tahu apakah kategori dan klasifikasi orang hilang ini? Ini kerana sehingga kini seperti mana yang Yang Berhormat Menteri sebut tadi terdapat lebih 1,000 orang masih lagi hilang. Mohon penjelasan Yang Berhormat Menteri. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Dengan izin Tuan Yang di-Pertua. Beberapa kategori atau klasifikasi orang hilang terdapat di dalam negara kita. Berdasarkan siasatan Polis Diraja Malaysia, kita telah membuat atau melakukan beberapa klasifikasi, mohon izin, iaitu kategori, pertama masalah keluarga seperti kurang mendapat perhatian keluarga, selisih faham, dilarikan oleh ibu bapa, ibu atau bapa.

Kedua, dia keluar rumah mengikut rakan sebaya atau ikut kekasih mencari kebebasan.

Ketiga, masalah kemurungan menyebabkan dia menghilangkan diri juga.

Keempat, nyanyuk atau masalah mental atau tidak siuman.

Kelima, masalah jenayah seperti terlibat dengan kejadian rogol dan dicabul.

Itu antara- yang lain-lain seperti juga mencari pekerjaan. Dia hilang daripada keluarga, mencari pekerjaan. Dia mungkin ada masalah, berselisih faham dengan keluarga, terus menghilang atau mendiamkan diri.

Yang ketujuh, lari daripada pengutip hutang. Itu pun dia menghilangkan diri

Kelapan, penderaan fizikal atau mental oleh keluarga atau penjaga.

Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

■1030

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Tuan Yang di-Pertua satu soalan lagi.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, dipersilakan Yang Berhormat.

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Yang Berhormat Timbalan Menteri, saya ingin bertanya sejauh manakah sistem NUR Alert dapat bantu PDRM dalam menyiasat kes-kes yang melibatkan orang hilang? Berapa kekerapan mangsa orang hilang akan dipaparkan atau diumumkan di media sosial? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Dipersilakan Timbalan Menteri.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Terima kasih dengan izin Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Senator. Begitu penting sekali bagi kita menjaga anak-anak kita terutama kanak-kanak yang berumur 18 tahun ke bawah, tetapi sistem NUR Alert yang kita bangunkan adalah khusus kepada kanak-kanak yang berumur 12 tahun ke bawah.

Jadi, kita telah bekerjasama dengan *Facebook*, dan kita akan paparkan di dalam portal yang saya sebutkan tadi sepanjang 24 jam sehinggalah kanak-kanak itu dijumpai, dan kita juga bekerjasama dengan beberapa buah agensi yang lain untuk mendapatkan kerjasama. Oleh sebab itulah di sekolah-sekolah, kita tempatkan pegawai perhubungan polis di sekolah-sekolah bagi memberi nasihat. Di bawah Jabatan Pencegahan Jenayah dan Keselamatan Komuniti juga, kita memberikan peranan untuk memberi ceramah dan kesedaran tentang macam mana untuk menjaga anak-anak kita di bawah umur ini.

Juga, tentang- kita membuat program seminar dan juga soal selidik tentang kesedaran untuk memperkukuhkan lagi institusi kekeluargaan bagi mengelakkan kanak-kanak ini hilang. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Ada soalan lagi?

Dato' Haji Husain bin Awang: Tuan Yang di-Pertua, soalan.

Tuan Seruandi bin Saad: Tuan Yang di-Pertua ini penting.

Tuan Yang di-Pertua: Yang di depan dahulu.

Dato' Haji Husain bin Awang: Okey. Sejauh manakah keberkesanan portal rasmi kanak-kanak hilang yang dilancarkan oleh PDRM dalam membantu pencarian kanak-kanak hilang ini sejak tahun 2015? Adakah rakyat Malaysia seluruh negara menyedari kewujudan fungsi portal rasmi berkenaan? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, sebahagian boleh

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Dengan izin Tuan Yang di-Pertua, memang saya sebutkan tadi portal ini sangat berguna kepada masyarakat kita melalui yang saya sebut tadi- knk2hilang.rmp.gov.my. Saya sebut data tadi Tuan Yang di-Pertua, daripada jumlah 5,263 orang kanak-kanak yang hilang, kita sudah jumpa 5,171 orang. Baki hanya 91 orang.

Ini bermakna, portal kita dan juga kerjasama kita dengan masyarakat setempat sangat berkesan. Jadi, saya menggalakkan dan menyeru kepada masyarakat serta komuniti kita agar dapat bersama-sama dengan pihak PDRM memastikan supaya kadar atau jumlah kehilangan kanak-kanak ini dapat kita kosongkan atau *zero*-kan, dengan izin Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Tuan Seruandi bin Saad, dipersilakan.

Tuan Seruandi bin Saad: Soalan saya. Adakah tragedi MH370, staf dalam kapal terbang dan penumpang-penumpang kapal terbang tersebut sehingga sekarang tidak dijumpai itu dikategorikan juga sebagai orang hilang?

Tuan Yang di-Pertua: Itu terserah kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri, sama ada hendak dijawab atau di luar.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua kerana membantu saya. Saya kira ini soalan yang khusus, nanti pihak KDN akan menyediakan jawapan yang khusus. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, Tuan Aknan a/l Ehtook.

6. Tuan Aknan a/l Ehtook minta Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan menyatakan, adakah insentif yang disediakan oleh kerajaan untuk menggalakkan para penjual beralih kepada bahan pembungkus yang mesra alam disebabkan perkembangan semasa melihat peningkatan penggunaan bahan pembungkusan yang tidak mesra alam sejak orang ramai mematuhi langkah pencegahan COVID-19 dengan membeli secara atas talian atau konsep *take away*.

Timbalan Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan [Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib]: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* salam sejahtera. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Senator Tuan Aknan a/l Ehtook.

Tuan Yang di-Pertua, untuk makluman Yang Berhormat Senator, perubahan gaya hidup semasa tempoh pandemik COVID-19 menyaksikan kebanyakan pembelian makanan dibuat secara dalam talian, dengan izin *online*, bawa pulang- *take away*, atau pandu lalu- *drive thru*, dengan izin. Buat masa ini, tiada insentif yang disediakan secara khusus kepada penjual sebagai galakan untuk beralih kepada bahan pembungkus mesra alam.

Namun, Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT) melalui Perbadanan Pengurusan Sisa Pepejal dan Pembersihan Awam (SWCorp) telah mengambil pendekatan strategik untuk mengadakan pelbagai kempen kesedaran melalui platform media sosial, digital, dan elektronik bagi meningkatkan kesedaran masyarakat umum dan penjual untuk mengurangkan bahan plastik atau plastik sekali guna.

Seterusnya, menggalakkan penggunaan pembungkusan dan bekas makanan dan minuman yang mesra alam sewaktu penghantaran makanan. Kempen-kempen ini memberi fokus kepada usaha mengubah sikap masyarakat melalui pendekatan komunikasi, pendidikan, dan kesedaran awam. Antara kempen yang dilaksanakan kempen "jangan guna plastik sekali guna," "kempen buang sampah ke dalam tong sampah," dan kempen amalan 3R: *Reduce*, *Reuse* dan *Recycle* dengan izin, melibatkan pelbagai peringkat masyarakat.

Program pengasingan sisa di punca atau *separation at source* (SAS) dengan izin, telah dilaksanakan berkuat kuasa pada 1 September 2015 bagi sektor isi rumah dan penguatkuasaan peraturan berkaitan SAS di sektor komersial, industri, dan institusi pada 1 Ogos 2018 di Pahang, Johor, Melaka, Negeri Sembilan, Perlis, Kedah, Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, dan Putrajaya.

Program ini bukan sahaja meningkatkan amalan 3R dalam kalangan masyarakat, malahan ia juga memberi pulangan dan boleh menjana pendapatan tambahan melalui penjualan barang kitar semula. Peniaga-peniaga di pasar tani, pasar awam, dan bazar Ramadan turut dididik untuk tidak menggunakan plastik sekali guna.

KPKT komited bagi mentransformasikan pengurusan sisa pepejal ke arah pembangunan ekonomi kitaran seperti yang dinyatakan dalam fokus enam Rancangan Malaysia Ke-12. Sebagai permulaan, tindakan KPKT akan melaksanakan kajian transformasi pengurusan sisa pepejal bagi memastikan hasrat negara menuju ke arah ekonomi kitaran menjadi realiti.

KPKT sedang merangka dasar pengurusan sisa pepejal selari dengan peralihan daripada model ekonomi lain-lain dan konvensional kepada model ekonomi kitaran mampan. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, soalan tambahan?

Tuan Aknan a/l Ehtook: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Negara kita menggunakan kaedah timbunan tanah untuk pelupusan sampah, dan satu ketika dahulu, kita bincang panjang lebar tentang *incinerator* yang berteknologi tinggi. Saya hendak tanya. Apakah pendirian kementerian tentang *incinerator* ini? Adakah Kementerian bersedia untuk menambahnya selain daripada lima buah tempat yang sedia sekarang? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, dipersilakan Timbalan Menteri.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Senator kerana prihatin terhadap persekitaran dan kebersihan persekitaran.

Untuk makluman Yang Berhormat, kita mempunyai pelbagai program di bawah SWCorp dan juga sisa pepejal negara, dalam kita menguruskan sampah-sarap di negara kita ini, termasuklah pelaksanaan *incinerator* dan juga usaha-usaha bagi pemindahan teknologi daripada biasa kepada WTE- *waste to energy* seperti mana yang dijawab oleh Timbalan Menteri Alam Sekitar dan Air Malaysia tadi.

Jadi, ini merupakan kerja-kerja dan usaha-usaha yang dilakukan oleh kerajaan, dan *insya-Allah*, Kementerian Perumahan dan Kajian Tempatan mencari pelbagai pendekatan bagi menangani isu pembersihan alam sekitar di negara kita termasuklah mentransformasikan- supaya sampah ini bukan sahaja sampah, tetapi menjana pendapatan kepada rakyat. Ini antara usaha-usaha yang dilakukan oleh kerajaan. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Tuan Yang di-Pertua, ada soalan tambahan satu lagi, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Dipersilakan, Yang Berhormat.

Dato' Isa bin Ab. Hamid: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya ingin bertanya dengan kementerian, apakah usaha yang dibuat dalam kempen penyisihan sisa pepejal dengan sisa dapur? Oleh sebab kita melihat, pelupusan menggunakan kos yang tinggi apabila bercampur sisa pepejal dan sisa dapur. Sekian, terima kasih.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib: Tuan Yang di-Pertua, sebab itulah di akhir-akhir ini, kalau kita pergi ke kawasan-kawasan penempatan di bandar dan sebagainya, kita dapati tong-tong sampah yang berbeza kategorinya.

■1040

Ada yang ditempatkan untuk tin, ada yang plastik, ada yang kertas. Ini adalah antara pendekatan yang dibuat. Di samping itu, kita juga menggalakkan masyarakat dengan pelbagai kempen untuk memastikan supaya sisa pepejal ataupun sampah sarap di rumah-rumah yang lain dapat diuruskan dengan baik termasuklah kita membeli sampah-sampah ini, Tuan Yang di-Pertua.

Di mana kalau kita lihat hari ini - kalau dahulu kita anggap sampah adalah yang tidak baik dalam masyarakat tetapi hari ini sampah menjadi wang kepada kita. Saya ambil contoh Tuan Yang di-Pertua, antara barang-barang terbuang yang bernilai umpamanya aluminium harganya RM3 sekilogram, besi, tin makanan RM75 sekilogram, plastik 80 sen sekilogram, minyak masak yang terpakai yang biasanya kadang-kadang kita buang ke longkang dan sebagainya harganya RM1.10 sekilogram.

Ini semua merupakan sumber pendapatan kepada masyarakat isi rumah dan sebagainya. Sebab itulah kita ada program yang kita lakukan di bawah SWCorp yang kita panggil "sampah kepada duit"- "*trash to cash*." Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Yang Berhormat Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi.

7. Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi minta Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi menyatakan, adakah pihak kementerian mempunyai perancangan memperkenalkan Program Pemerkasaan PKS buat komuniti OKU bagi melindungi pendapatan pasca pandemik serta jumlah OKU yang telah berjaya menjadi usahawan menerusi program kementerian.

Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi [Tan Sri Noh bin Haji Omar]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua dan terima kasih Yang Berhormat Senator Datuk Ras Adiba yang mewakili golongan OKU.

Seiring dengan agenda Pembangunan Keusahawanan yang inklusif, seimbang dan mampan, MEDAC telah pun merangka satu program khas untuk membantu usahawan OKU melalui Program Rintis CARE- *Capable and Reliable Entrepreneur*, dengan golongan sasaran bagi projek ini adalah di kalangan OKU mental. TEKUN Nasional sebagai agensi pelaksana bagi Program CARE bersama rakan strategik Jabatan Pembangunan Orang Kurang Upaya dan juga Yayasan Kesihatan Malaysia akan menyediakan Seminar Asas Keusahawanan dan kemudahan pusat latihan serta kakitangan yang terlatih untuk melaksanakan latihan kepada 24 orang peserta yang terpilih selama tiga bulan dengan peruntukan sebanyak RM240 ribu.

Insyallah Program CARE ini akan dilaksanakan pada bulan November ini. Dalam masa yang sama, MEDAC juga telah menyediakan beberapa program untuk OKU. Pertama, skim yang sedia ada iaitu TEKUN Nasional menyediakan pembiayaan khusus untuk usahawan OKU melalui Program Skim Pembiayaan OKU (SPOKU) serta kumulatifnya dari tahun 2000 sehingga September 2021, TEKUN Nasional telah membiayai seramai 759 orang usahawan OKU dengan nilai perbelanjaan berjumlah RM8.4 juta.

Skim yang kedua dilaksanakan oleh SME Corp. Malaysia iaitu Program Tunas Usahawan Belia Bumiputera (TUBE). Dalam program ini golongan OKU telah pun melibatkan diri dan seramai 57 orang peserta OKU telah menyertai program ini dan telah menerima geran permulaan perniagaan yang keseluruhannya berjumlah RM765 ribu.

Di samping itu, program-program bimbingan keusahawanan yang dijalankan di bawah Institut Keusahawanan Negara (INSKEN) seperti Program *Coaching Mentoring INSKEN*, Program *Online Onboarding Coaching* dan juga Program *Sport-Prenuer* turut mendapat sambutan daripada golongan OKU di mana seramai 20 orang usahawan OKU telah berdaftar dengan INSKEN bagi mengikut program-program bimbingan tersebut. Bahawa MEDAC tetap menolong orang OKU. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Silakan, tambahan.

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Ya, Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Saya ingin penjelasan sekiranya boleh. Apakah prestasi peserta-peserta OKU di bawah Program Bimbingan Usahawan yang dijalankan oleh Institut Keusahawanan Negara (INSKEN)? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Yang Berhormat Menteri, silakan.

Tan Sri Noh bin Haji Omar: Terima kasih. Seperti yang saya nyatakan tadi, bahawa di bawah INSKEN ada tiga program.

Di antara yang pertama, Program *Coaching Mentoring INSKEN* yang ini kita satu program bimbing *one-to-one* selama empat bulan untuk kita hendak menghasilkan bahawa penjualan yang meningkat sebanyak 20 peratus. Program ini ada empat orang peserta telah mengikutinya dan hasilnya *alhamdulillah*. Pencapaian hasil jualan direkodkan dengan kenaikan sehingga 47.8 peratus.

Program yang kedua ialah Program *Online Onboarding Coaching*. Ini program untuk latihan atas talian selama empat bulan. Peserta-peserta yang mengikutinya seramai lima orang dan pencapaian jualan direkodkan dengan kenaikan sehingga 22.1 peratus.

Program yang ketiga iaitu *Sport-Prenuer* tahun 2021. Program ini agak menarik kerana ia melibatkan 24 orang atlet yang telah menyertai program ini dan 11 orang merupakan atlet OKU. Seramai lima orang atlet OKU telah pun dibimbing di dalam Program *Sport-Prenuer* Kumpulan A dengan hasil perniagaan-perniagaan jualan sebanyak 21 peratus dan baki lapan orang atlet OKU yang dimasukkan di dalam Program *Sport-Prenuer* Kumpulan B, dan dijangka akan memulakan sesi bimbingan bermula bulan Oktober ini. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Datuk Razali bin Idris: Tuan Yang di-Pertua, saya ada satu soalan tambahan Tuan Yang di-Pertua. Boleh?

Tuan Yang di-Pertua: Biasa dua, tiga. Baiklah kalau penting dan relevan.

Datuk Razali bin Idris: Penting Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya ada satu soalan berkenaan dengan OKU selepas pasca COVID-19. Ada sebahagian OKU yang jadi tukang urut dan ada yang berniaga tetapi oleh sebab kekangan COVID-19 baru-baru ini, ada yang kembali kepada meminta sedekah.

Jadi soalan saya, adakah pihak kerajaan, kementerian menyediakan satu-geran mudah, untuk mereka membuat perniagaan secara kecil-kecilan? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri.

Tan Sri Noh bin Haji Omar: Terima kasih Yang Berhormat, yang peka mengenai OKU. Seperti mana seperti yang telah pun saya umumkan bahawa kita akan membantu semua golongan termasuk golongan OKU dan untuk golongan OKU sebagai contoh kalau mereka ini tidak ada lesen untuk perniagaan, belum ada SSM. Maka kita memang ada satu peruntukan untuk program dipanggil Skim Pembiayaan Informal di bawah TEKUN tetapi sumbangan yang kita beri maksimum hanya RM10 ribu.

Sebanyak RM10 ribu maksimum untuk kita membantu golongan-golongan termasuklah golongan OKU seperti Yang Berhormat nyatakan tadi untuk mulakan perniagaan. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri. Moga-moga rakan kita dalam OKU mendapat perlindungan terus menerus. Saya berpindah kepada soalan Yang Berhormat Puan Nuridah binti Mohd Salleh.

Puan Nuridah binti Mohd Salleh: *Assalamualaikum* dan salam sejahtera. Tuan Yang di-Pertua,

*Jalan-jalan cari makan;
Soalan saya nombor lapan... [Tepuk]*

8. Puan Nuridah binti Mohd Salleh minta Menteri Sumber Manusia menyatakan, sejauh mana perbincangan yang dijalankan antara negara Malaysia dan Australia mengenai Skim Pekerja Sektor Perladangan.

Tuan Yang di-Pertua: Jalan-jalan cari makan, soalan nombor lapan.

*Letak di atas persada;
Adakah Yang Berhormat sudah sedia?... [Tepuk]*

Timbalan Menteri Sumber Manusia [Datuk Haji Awang bin Hashim]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Terima kasih kepada Yang Berhormat Puan Nuridah binti Mohd Salleh, dan terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua.

Menyentuh tentang perbincangan antara negara Malaysia dengan Australia berkaitan dengan skim pekerja sektor perladangan- Tuan Yang di-Pertua, pada 7 September 2021, Pesuruhjaya Tinggi Australia ke Malaysia, Dr. Justin Lee telah membuat Kunjungan Hormat kepada Menteri Sumber Manusia.

Semasa pertemuan tersebut Dr. Justin Lee telah memaklumkan mengenai Visa Pertanian yang diumumkan oleh Kerajaan Australia iaitu, dengan izin, program yang dilaksanakan oleh Kerajaan Australia dikongsi dengan Kerajaan Malaysia yang dinamakan *Farm Labour Visa Scheme* atau Skim Visa Buruh Ladang.

Kerajaan Australia memperkenalkan Visa Skim Buruh Ladang yang antaranya bertujuan untuk menangani kekurangan pekerja sektor pertanian dan perladangan yang kurang mendapat sambutan daripada pekerja tempatan di negara berkenaan. Skim ini dijangka akan memberi peluang pekerjaan kepada pekerja migran untuk bekerja selama tiga tahun dalam sektor perladangan dan pertanian di Australia.

Australia dan Malaysia menghadapi masalah yang sama iaitu kekurangan tenaga dalam sektor perladangan di negara masing-masing serta kebergantungan yang tinggi terhadap guna tenaga asing dalam sektor tersebut. Senario di Australia dan Malaysia agak mirip yang mana sektor perladangan yang rata-ratanya melibatkan kerja 3D, iaitu, dengan izin, *dangerous, dirty dan difficult*.

■1050

Ataupun bahaya, kotor dan sukar menyebabkan ramai pekerja tempatan tidak berminat untuk menceburkan diri dalam sektor tersebut. Namun demikian, pendekatan yang diguna pakai oleh Australia tidak akan diikuti oleh Malaysia kerana ia menjurus kepada penawaran sebagai penduduk tetap. Oleh sebab itu, kerajaan memperkenalkan program, dengan izin, *Malaysianization* ataupun Malaysianisasi bagi menggalakkan pengambilan tenaga kerja tempatan dan mengurangkan kebergantungan terhadap tenaga pekerja.

Disebabkan itulah, kerajaan melancarkan Program *Malaysianisation* ini dengan memberi insentif tambahan sebanyak RM500 atau 20 peratus daripada gaji bulanan. Sebagai contoh, sekiranya tawaran gaji sekarang yang dipegangnya merupakan RM1500, pekerja akan diberi insentif lagi sebanyak RM500. Jumlah gaji kasar sebanyak RM2000. Had kelayakan insentif ini telah ditetapkan kepada pemberian gaji pekerja pada paras minimum sebanyak RM1500 bagi majikan yang menyertai program ini.

Inilah yang kita beri kelonggaran kepada majikan-majikan sekarang ini menyertai program ini yang sedang menggaji pekerja mereka sebanyak RM1200 boleh memohon untuk dinaikkan lagi tambahan sebanyak RM500. Inilah kekeliruan yang timbul sebelum ini dalam penjelasan. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, silakan tambahan. Tidak ada.

Kita melangkau soalan nombor 9, sebab Yang Berhormat Tuan Suresh Singh a/l Rashpal Singh menghadapi aral kekeluargaan di luar. Justeru, tidak dapat bersama.

Kita terus kepada soalan nombor 10, Yang Berhormat Tuan Haji Ahmad bin Yahaya.

[Soalan No. 9 – Tuan Suresh Singh a/l Rashpal Singh (Selangor) tidak hadir]

10. Tuan Haji Ahmad bin Yahaya minta Menteri Perusahaan Perladangan dan Komoditi menyatakan, status hab coklat yang dibangunkan di Langkawi dan sejauh mana sambutan daripada usahawan tempatan serta apakah bentuk bantuan yang diberikan kepada mereka.

Timbalan Menteri Perusahaan, Perladangan dan Komoditi [Datuk Willie Anak Mongin]: Selamat pagi dan salam sejahtera. Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator atas soalan mengenai status semasa hab coklat di Langkawi. Tuan Yang di-Pertua, status semasa hab coklat ketika ini adalah dalam 95 peratus kerja-kerja menaiktarafkan premis dan dijangka siap pada bulan Oktober 2021.

Manakala, Lembaga Koko Malaysia juga akan menyediakan rangkaian niaga setempat, iaitu *Chocolate Premium Outlet*, dan *Coco Business Centre*, dengan izin, yang dijangka siap sepenuhnya pada tahun 2022.

Lembaga Koko Malaysia juga telah membantu menaik taraf premis usahawan meliputi kerja-kerja pembaikan bumbung dan lantai, kerja-kerja *electrical*, penambahan dinding dan kerja-kerja mengecat premis mengikut spesifikasi bagi syarikat D’Kawi Chocolate Hut sebagai perintis kepada inisiatif ini.

Kerajaan juga membantu dengan memberi latihan-latihan kepada bakal usahawan. Seramai 14 orang bakal usahawan telah menyertai Program Pembangunan Usahawan Coklat pada bulan Ogos tahun 2020.

Hab coklat Langkawi merupakan salah satu inisiatif kerajaan melalui Kementerian Perusahaan, Perladangan dan Komoditi bagi memperkasakan pengusaha kecil dan sederhana (PKS) bagi industri hiliran koko di Malaysia. Perwujudan hab coklat Langkawi akan merancakkan pembangunan sektor hiliran koko di pulau ini dengan meningkatkan aktiviti pengeluaran serta promosi produk-produk coklat oleh usahawan tempatan.

Kementerian akan menjalinkan kerjasama dengan Kerajaan Negeri Kedah dan pihak swasta untuk menyediakan infrastruktur serta sokongan kepada para usahawan. Pihak Lembaga Koko Malaysia juga sedang mengadakan perbincangan dengan syarikat DR Group yang merupakan rakan strategik bagi pihak swasta bagi menubuhkan Muzium Coklat di Langkawi. Perwujudan hab coklat di Pulau Langkawi ini akan merancakkan lagi permintaan kepada produk-produk coklat terutamanya produk coklat tempatan dan memberi peluang perniagaan serta pekerjaan kepada penduduk tempatan.

Bagi memenuhi permintaan kepada produk tempatan, penggunaan koko domestik juga dijangka akan meningkat secara langsung dan memangkinkan industri koko negara kita. Selain itu, permintaan kepada biji koko tempatan juga akan membantu untuk memberikan harga yang lebih kompetitif kepada pengusaha koko. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Tambahan. Sila.

Tuan Haji Ahmad bin Yahaya: Tuan Yang di-Pertua, terima kasih atas jawapan Yang Berhormat Timbalan Menteri. Saya ada buat kunjungan di tempat-tempat usahawan kita ini bekerja. Jadi, aduan yang disebut bahawa harga bahan coklat di Pulau Langkawi lebih mahal daripada harga di tanah besar sehingga pengusaha ini terpaksa membeli di tanah besar. Jadi, persoalan saya apakah tindakan yang diambil oleh kementerian untuk membantu usahawan di Pulau Langkawi mendapatkan bahan coklat dengan harga yang lebih murah? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Datuk Willie Anak Mongin: Terima kasih saya ucapkan kepada Yang Berhormat Senator atas *highlight*, dengan izin, perkara ini kepada pihak kita di kementerian. Saya menerima maklum mengenai *feedback* ini. Sekiranya harga bahan mentah coklat yang mereka dapat di pulau itu tinggi berbanding dengan harga yang ditawarkan di tanah besar ataupun di sebelah Semenanjung, kita akan meneliti perkara ini sebab saya tidak ada data yang lengkap mengenai berapa yang terkesan dan siapakah pembekal-pembekal yang membekal di kepulauan tersebut. Kita akan meneliti dan saya akan memberi maklumat secara bertulis kepada Yang Berhormat Senator sebab perkara ini saya tidak ada data mengenai siapa yang menjual dengan harga tinggi dan siapa yang menjual dengan harga rendah

Akan tetapi, kita di peringkat kementerian, kita ada *market price* yang kita paparkan hari-hari, Jadi, ini boleh menjadi rujukan asas kepada pembeli-pembeli bahan coklat ini di Pulau Langkawi. Kita amat prihatin mengenai permasalahan ini kerana kita benar-benar ingin membantu industri coklat kita berkembang di Pulau Langkawi dan juga boleh menyediakan peluang perniagaan dan pekerjaan kepada mereka. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Dato' Wira Othman bin Aziz: Tuan Yang di-Pertua, pohon ruang untuk satu lagi.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dato' Wira Othman bin Aziz: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Apabila kita menyebut hab, hab ini macam sebuah kawasan industri yang kira hebatlah. Kalau kita kata hab penerbangan itu, pelbagai jenis jenama syarikat penerbangan sampai. Jadi, di Langkawi disebut hab coklat sedangkan kita tahu bahawa Langkawi ini merupakan pulau pelancongan, itu sebuah peluang untuk menjual barang-barang ini. Akan tetapi ...

Tuan Yang di-Pertua: Soalan.

Dato' Wira Othman bin Aziz: ...Adakah Yang Berhormat Timbalan Menteri melihat telah tiba masanya hab ini kita pindah ke Tawau kah, sebab Tawau merupakan 'Pekan Koko' di negara ini. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Timbalan Menteri, silakan.

Datuk Willie Anak Mongin: Yang Berhormat Senator, sebenarnya perkataan “hab” ini ia lebih kepada pusat atau pun *centre*. Ia boleh sebagai hab koko di peringkat hiliran, pertengahan ataupun di peringkat hulu.

Sebagai contoh, kita juga ada hab koko di Johor, di mana hab koko ini adalah khas untuk hab kategori pengisar dan pengilang secara besar-besaran. Manakala di hab di peringkat Langkawi ini, adalah lebih kepada *tourism-driven*, di mana ia lebih memperagakan coklat-coklat buatan peringkat hiliran di mana ia boleh terus dibeli, dimakan dan sebagainya.

Setakat ini, kita memang faham di Tawau dan koko di Sabah memang salah satu daripada pembekal tempatan bahan mentah koko kita. Akan tetapi, setakat ini kita tidak ada hasrat untuk *expand hub* ini di Tawau kerana kita melihat mungkin ketika ini kita tidak ada *local demand*.

Namun begitu, kita akan meneliti saranan ini dan sekiranya ia ada *demand* dan permintaan, ia boleh di-*translate* kepada *business activity* yang dapat membantu rakyat negeri Sabah, kita terbuka untuk membantu di kementerian. Mungkin Yang Berhormat Senator juga boleh berjumpa dengan saya supaya kita boleh berbincang dengan lebih lanjut dan saya akan memberi komitmen untuk membangunkan industri ini ke tahap yang lebih tinggi. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Kalau saya cadang kepada Yang Berhormat Timbalan Menteri perkataan “hab” tadi itu sedap bunyinya, tetapi lebih baik agaknya perkataan ‘pusat’ itu bukan... [*Beberapa Ahli ketawa*] Setuju kah, kalau...

■1100

Datuk Willie anak Mongin: Saya setuju, memang saya tahu Tuan Yang di-Pertua memang seorang yang mencintai Bahasa Malaysia kita. Saya ambil maklum dan akan bagi *feedback* kepada Menteri... [*Ketawa*]

Tuan Yang di-Pertua: Kita cuba. Saya beralih kepada Yang Berhormat Senator Dato’ Dr. Nuing Jeluing. Sebelum beliau menjawab, sukacita bagi pihak Dewan mengucapkan tahniah atas anugerah Darjah Panglima Setia Bintang Sarawak yang dianugerahkan kepada beliau. Silakan... [*Tepuk*]

11. Dato’ Dr. Nuing Jeluing minta Menteri Dalam Negeri menyatakan, apa langkah-langkah yang telah diambil dan yang akan diambil untuk membendung gejala penyalahgunaan dadah memandangkan ia sudah merebak dalam kalangan masyarakat dan khususnya dalam kalangan remaja dan pelajar sekolah.

Timbalan Menteri Dalam Negeri II [Tuan Jonathan bin Yasin]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih juga kepada soalan Yang Berhormat Senator Dato’ Dr. Nuing Jeluing.

Jawapannya adalah seperti ini Tuan Yang di-Pertua. Kementerian Dalam Negeri memandangkan isu penyalahgunaan dan penagihan dadah di negara ini. Berhubung dengan masalah penyalahgunaan dadah khususnya dalam kalangan remaja dan pelajar sekolah, Agensi Antidadah Kebangsaan (AADK) melaksanakan program-program pendidikan pencegahan dadah bertujuan meningkatkan faktor pelindung dan mengurangkan faktor risiko yang boleh menyebabkan mereka terlibat dengan kes penyalahgunaan dadah.

Program pendidikan pencegahan dadah yang dilaksanakan khususnya dalam kalangan remaja dan pelajar-pelajar sekolah adalah seperti berikut. Pertama, Program Pintar 2.0 atau Program Intelak Asuhan Rohani 2.0 iaitu program intervensi dan pendidikan pencegahan dadah untuk murid sekolah rendah yang berumur 10 hingga 12 tahun. Sehingga 2021, sebanyak 100 program pintar 2.0 telah diadakan dan disertai seramai 9,749 orang daripada 302 buah sekolah yang dilaksanakan secara bersemuka dan juga atas talian.

Kedua ialah Program SHIELDS atau Sayangi Hidup, Elak Derita Selamanya ialah program intervensi dan pendidikan pencegahan dadah untuk murid sekolah menengah berumur 13 tahun hingga 17 tahun. Sehingga Ogos 2021, sebanyak 89 Program SHIELDS telah diadakan dan disertai seramai 7,305 orang pelajar daripada 206 buah sekolah yang dilaksanakan secara bersemuka dan juga atas talian. Selain itu, ada juga program kesedaran awam iaitu Program SMART di mana ini melibatkan kepada belia-belia yang berisiko. Setakat ini, 93 program telah dilaksanakan dan 3,720 orang telah terlibat dalam program ini. Ini adalah program yang dianjurkan di antara AADK dan KBS.

Selain itu juga, melalui pelan media yang menggunakan pelbagai medium untuk menyasarkan terutamanya untuk memberikan kesedaran kepada remaja dan pelajar sekolah, di mana media digunakan sepenuhnya untuk memberitahu maklumat dan informasi yang penting berkaitan dengan najis dadah.

Selain itu, langkah strategik yang dilaksanakan oleh AADK kepada komuniti adalah dengan menambah baik program pencegahan dan pemulihan melalui program *community empowerment*. Program ini berasaskan komuniti yang menggerakkan masyarakat setempat serta NGO dalam menangani permasalahan penagihan dadah menerusi peranan yang perlu dimainkan oleh masyarakat. Buat masa ini, AADK juga telah mengenal pasti 155 buah kawasan berisiko tinggi di negara ini. AADK komited untuk membersihkan dan menghijaukan kawasan tersebut secara berfasa sehingga tahun 2025. Sekian, terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Dato' Dr. Nuing Jeluing: Soalan tambahan Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Hendak tambah lagi?

Dato' Dr. Nuing Jeluing: Memandangkan kes penagihan dadah masih bertambah, ini menunjukkan bahawa usaha kita sampai sekarang kurang berkesan. Adakah cadangan memasukkan subjek dadah ini dalam kokurikulum sekolah? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Tuan Jonathan bin Yasin: Untuk makluman Yang Berhormat Senator, memang kita akui bahawa kes-kes dadah ini masih lagi berlaku di dalam negara ini tetapi jika kita melihat kepada statistik yang ada yang melibatkan remaja, dalam tahun 2021 ini hanya ada 125 orang penagih berumur 18 tahun. Kalau kita lihat daripada angka ini tidaklah terlalu besar jika dilihat kepada keseluruhan jumlah kes penagihan dadah.

Namun, saya sangat bersetuju bahawa melalui pendidikan di sekolah juga amat penting untuk memberikan kesedaran kepada murid-murid sekolah di kalangan remaja ini. Ini satu cadangan yang baik dan sudah pastinya saya akan bawa ke peringkat kementerian untuk melihat sama ada ia dapat diimplementasikan di peringkat sekolah, di sekolah rendah, menengah dan menengah atas. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Tadi ada tambahan yang hendak dikemukakan. Silakan Yang Berhormat.

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Benar Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya agak risau dengan jawapan apabila Timbalan Menteri menjawab ada 125 dan agak kecil. Akan tetapi soalan saya, berapakah usia pelajar sekolah yang paling muda direkodkan terlibat dengan penyalahgunaan dadah ini dalam rekod kementerian? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Paling muda, payah juga.

Tuan Jonathan bin Yasin: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Maklumat itu, saya tidak ada.

Tuan Yang di-Pertua: Ya.

Tuan Jonathan bin Yasin: Saya akan beri jawapan secara bertulis kepada Yang Berhormat Senator. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, kita tunggu jawapan itu dan kita beralih kepada Yang Berhormat Senator Puan Fadhlina binti Dato' Sidek.

12. Puan Fadhlina binti Dato' Sidek minta Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat menyatakan, pelan dan strategi operasi harian pusat jagaan warga emas, kanak-kanak dan Orang Kurang Upaya (OKU) semasa menghadapi COVID-19 dan pasca.

Tuan Yang di-Pertua: Ha...

*Hal-hal di atas tanah;
Letak di atas tanah juga.
Jika sudah bersedia sila kemuka lah;
Hati di sana menunggu jua.*

Timbalan Menteri Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat [Dato' Hajah Siti Zailah binti Mohd Yusoff]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullaahi wabarakaatuh.* Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Menjawab soalan Yang Berhormat Senator Fadhlina, Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat melalui JKM sentiasa komited memastikan semua pusat jagaan berdaftar beroperasi dengan mematuhi semua standard minimum yang telah ditetapkan sebagai mana di dalam Akta Pusat Jagaan 1993 dan Peraturan-peraturan Pusat Jagaan 1994.

Bagi memastikan semua pusat jagaan berdaftar beroperasi dengan baik, terutamanya sepanjang tempoh pandemik COVID-19, JKM telah mengeluarkan dua garis panduan tambahan yang perlu dipatuhi iaitu Garis Panduan Pencegahan Penularan Jangkitan Penyakit COVID-19 di pusat jagaan berdaftar dan Garis Panduan Pencegahan dan Kawalan Jangkitan COVID-19 di perkhidmatan sosial di Jabatan Kebajikan Masyarakat.

Kedua-dua garis panduan ini menggariskan panduan bagi memastikan penularan jangkitan COVID-19 dapat dicegah di pusat jagaan, pengoperasian pusat jagaan dapat dikendalikan dengan baik, mematuhi arahan pihak berkuasa yang dikeluarkan daripada semasa ke semasa dan memastikan pengendali pusat jagaan bertanggungjawab menjaga kebajikan dan kesejahteraan penghuni setiap masa.

Jabatan Kebajikan Masyarakat melakukan pemeriksaan berkala ke atas pusat jagaan berdaftar sekurang-kurangnya setiap enam bulan. Manakala, pemeriksaan mengejut juga diadakan ke atas pusat jagaan berdaftar daripada semasa ke semasa bagi memastikan semua pusat jagaan sentiasa mematuhi standard minimum yang telah ditetapkan sebagaimana yang dinyatakan dalam Akta Pusat Jagaan. Selain itu, pemeriksaan pemantauan bagi melihat kepatuhan ke atas semua SOP dan garis panduan yang dikeluarkan semasa tempoh pandemik juga dilakukan ke atas semua pusat jagaan yang berdaftar.

Mengikut statistik sehingga bulan Julai 2021, sebanyak 868 kali pemeriksaan telah dilakukan ke atas pusat jagaan berdaftar. JKM juga telah dilantik sebagai pegawai yang diberikan kuasa di bawah Akta Pencegahan dan Kawalan Penyakit Berjangkit berkuat kuasa sehingga 31 Disember, di mana seramai 1,313 orang pegawai diberikan kuasa.

Setakat ini, sehingga bulan Ogos 2021, sebanyak 644 pemantauan SOP ke atas pusat jagaan telah dilakukan. Selain itu juga, kita Sistem Penilaian Kendiri Pengendali Pusat Jagaan bagi mengawal kualiti dan standard minimum sebuah pusat jagaan. Sehingga ini, seramai 1,401 orang pengendali pusat jagaan telah melakukan penilaian sendiri melalui sistem mySACC. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih.

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Soalan tambahan Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Tambahan? Silakan.

Puan Fadhlina binti Dato' Sidek: Terima kasih atas jawapan tersebut, Yang Berhormat Timbalan Menteri. Soalan saya, menuju profesionalisme dan syor oleh Pertubuhan Kesihatan Sedunia, sekurang-kurangnya seorang- perjawatan Jururawat Berdaftar perlu dilantik ataupun berkhidmat di setiap pusat jagaan warga emas. Adakah kementerian sedang melihat perkara itu dan syor Pertubuhan Kesihatan Sedunia tersebut? Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dato' Hajah Siti Zailah binti Mohd Yusoff: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Kita memang di setiap pusat jagaan kita terutama yang berdaftar, kita ada pemantauan daripada jururawat yang bertauliah. Setakat ini, *alhamdulillah*, kita telah mengendalikan perkara itu.

■1110

Untuk makluman Yang Berhormat, pengendali pusat jagaan ini juga mesti diberi garis panduan, di antaranya sebelum beroperasi, semasa beroperasi dan selepas pengendalian operasi. Jadi, semua itu untuk memastikan standard yang telah ditetapkan itu dipatuhi oleh semua pusat jagaan untuk menjamin keselamatan klien yang terlibat. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih. Baik, kita berpindah ke soalan nombor 13, dan juga saya mengambil kesempatan bagi pihak Dewan mengucapkan tahniah kepada Yang Berhormat Senator Dato' Zaiedi Haji Suhaili atas pengurniaan Darjah Panglima Setia Bintang Sarawak yang beliau terima baharu-baharu ini. Semoga keterserlahan bagi kita di Dewan Negara. Nombor 13.

13. Dato' Zaiedi bin Haji Suhaili minta Menteri Kanan Perdagangan Antarabangsa dan Industri menyatakan, jumlah pelaburan mengikut sektor ekonomi dan negeri-negeri pada tahun 2021 dan bagaimana kerajaan merencana dasar lebih efektif dalam mengekalkan dan menarik minat pelaburan langsung asing (FDI) dalam Pakej Perlindungan Rakyat dan Pemulihan Ekonomi (PEMULIH).

Timbalan Menteri Perdagangan Antarabangsa dan Industri [Datuk Lim Ban Hong]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Negara kita telah berjaya merekodkan kelulusan pelaburan yang tinggi bagi tempoh Januari hingga Jun 2021 dengan jumlah pelaburan bernilai RM107.5 bilion. Pelaburan ini melibatkan 2,110 projek dan dijangka menjana lebih daripada 44 ribu peluang pekerjaan.

Daripada jumlah ini seperti tadi yang ditanya oleh Yang Berhormat Senator, untuk sektor perkilangan, jumlahnya ialah RM66.9 bilion dan RM34.1 bilion dalam sektor perkhidmatan dan RM6.5 bilion dalam sektor utama. Jumlah kelulusan ini menunjukkan lonjakan sebanyak 69.8 peratus berbanding RM63.3 bilion pada tempoh yang sama pada tahun 2020.

Tuan Yang di-Pertua, daripada segi pelaburan mengikut negeri, Kedah mencatatkan jumlah pelaburan tertinggi yang diluluskan sepanjang separuh pertama 2021 dengan jumlah RM43.6 bilion atau 40.5 peratus daripada jumlah keseluruhan kelulusan menerusi 121 projek.

Ini diikuti oleh Selangor RM13.3 bilion menerusi 589 projek, Kuala Lumpur RM11.9 bilion menerusi 217 projek, Sarawak RM9.6 bilion menerusi 66 projek, dan Johor RM6.6 bilion menerusi 252 projek.

Untuk negeri-negeri lain Tuan Yang di-Pertua, saya ada maklumat di sini. Saya akan edarkan senarai ini kepada Yang Berhormat Senator selepas ini supaya saya mendapat sedikit masa untuk berkongsi tentang usaha dan inisiatif kerajaan menerusi pakej perlindungan rakyat dan pemulihan ekonomi (PEMULIH) serta pakej-pakej rangsangan ekonomi lain untuk mengekal dan menarik pelaburan seperti yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator.

Usaha-usaha tersebut adalah seperti berikut, menawarkan pakej pengecualian cukai istimewa bagi menggalakkan syarikat asing, memindahkan operasi mereka ke Malaysia ataupun menubuhkan operasi baharu dan menjadikan Malaysia sebagai pusat rangkaian bekalan antarabangsa. Usaha kedua menawarkan insentif elaun pelaburan semula, tambahan sebanyak 60 peratus kepada syarikat sedia ada yang telah tamat tempoh elaun ini dan insentif elaun khas. Insentif ini diberikan untuk syarikat terlibat dalam aktiviti perkilangan dan pertanian terpilih serta menjalankan pelaburan semula bagi tujuan pengembangan automasi, modenisasi dan kepelbagaian.

Ketiga Tuan Yang di-Pertua, menggerakkan sepenuhnya pusat sehati, ringkasannya OSC, yang dikendalikan oleh Lembaga Pembangunan Pelaburan Malaysia (MIDA) bersama wakil daripada kementerian lain untuk menilai permohonan pelawat perniagaan masuk ke Malaysia. Saya ingin memberi maklumat ialah semenjak OSC ditubuhkan pada 2 Oktober 2020 sehingga 21 September 2021, OSC telah membantu 46 buah syarikat dengan pelaburan sebanyak RM121.37 bilion. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, ada tambahan?

Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh: Soalan tambahan.

Dato' Zaiedi bin Haji Suhaili: Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Baik.

Dato' Zaiedi bin Haji Suhaili: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua, terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Soalan saya ialah, sejauh mana peranan agensi-agensi di bawah kementerian ini ataupun MITI bagi menumpukan perhatian kepada usaha yang lebih terarah kepada pemindahan teknologi ataupun, dengan izin, *technology transfer*, termasuk jugalah dengan pelaburan-pelaburan di Sarawak agar pembangunan dan peluang pekerjaan bertaraf profesional dan sub-profesional boleh diwujudkan di kalangan rakyat tempatan. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Datuk Lim Ban Hong: Tuan Yang di-Pertua, terima kasih kepada keprihatinan Yang Berhormat Senator. Kita telah melancarkan kerangka yang dipanggil kerangka Aspirasi Pelaburan Nasional. Sekiranya kita lihat kepada lima buah teras yang telah digariskan di bawah kerangka Aspirasi Pelaburan Nasional ini, yang pertama meningkatkan kompleksiti ekonomi di mana di bawah parameter ini, kita menekankan kepada pembangunan, perkhidmatan dan produk yang canggih dan seterusnya kepada penyelidikan dan pembangunan tempatan yang melibatkan inovasi. Ini adalah sebenarnya, tadi Yang Berhormat Senator bertanya, berkenaan dengan pembinaan teknologi yang lain, kita akan memberi penekanan di bawah kerangka Aspirasi Pelaburan Nasional.

Kita lihat kepada parameter kedua, mencipta pekerjaan bernilai tinggi. Ia juga melibatkan peluang pekerjaan untuk rakyat tempatan berkemahiran tinggi, berpendapatan tinggi, seperti yang tadi Yang Berhormat Senator menyebutkan. Ketiga, kita juga memberi penekanan kepada membina jalinan domestik yang lebih kuat iaitu meningkatkan keluasan dan kedalaman rantaian bekalan domestik yang sedia ada.

Tuan Yang di-Pertua: Baik.

Datuk Lim Ban Hong: Keempat, membangunkan kluster baharu dan kluster-kluster ekonomi yang sedia ada supaya kita dapat membangunkan sektor yang berproduktiviti tinggi dan kelima juga, ia meningkatkan penglibatan menyeluruh. Tadi Yang Berhormat Senator tanya- tentang macam mana mencipta peluang pekerjaan di kawasan Sarawak, sebenarnya bawah parameter yang kelima ini meningkatkan penglibatan menyeluruh. Dia sebenarnya melibatkan semua kawasan.

Tuan Yang di-Pertua, kalau diizinkan saya beri sikit maklumat lagi ialah sebenarnya ada lima buah koridor ekonomi wilayah yang telah ditubuhkan...

Tuan Yang di-Pertua: Itu tidak payah koridor.

Datuk Lim Ban Hong: Okey, terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Dr. Yaakob bin Sapari: Soalan tambahan.

Tuan Yang di-Pertua: Jadi saya benarkan satu lagi soalan.

Dr. Yaakob bin Sapari: Saya.

Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh: Saya.

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh: Terima kasih. Bagaimanakah perancangan pihak kementerian bersama kerajaan-kerajaan negeri dalam memastikan pelaburan-pelaburan ini mampu memanfaatkan kebanyakan negeri di Malaysia dan tidak hanya bertumpu kepada negeri tertentu sahaja? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Kerjasama antara negeri dengan pusat.

Datuk Lim Ban Hong: Okey, Tuan Yang di-Pertua dalam usaha kita untuk menarik pelaburan, sebenarnya Kementerian Perdagangan Antarabangsa dan Industri (MITI) menerusi agensi MIDA sentiasa mengekalkan kerjasama yang erat dengan kerajaan negeri dalam membawa pelaburan masuk ke negara kita. Dalam usaha tersebut, seperti yang tadi Yang Berhormat Senator, tanya. Sebenarnya untuk menggalakkan pelaburan dalam negeri, kita ada menubuhkan dua unit. Satu unit yang dipanggilkan sebagai *SME Desk* iaitu kaunter SME, yang ini ialah untuk membantu syarikat-syarikat tempatan terutamanya perusahaan kecil dan sederhana sekiranya mereka ingin melabur semula, maka mereka boleh mendapat khidmat nasihat melalui kaunter *SME Desk*.

Keduanya, kita ada sebuah platform, yang dinamakan sebagai DICP, dengan izin Tuan Yang di-Pertua, *Domestic Investment Coordination Platform* kerana kita tahu, kalau katakan untuk pelabur-pelabur tempatan, sekiranya hendak melabur semula, mereka memerlukan khidmat nasihat daripada segi modal, teknologi, kepakaran dan juga mungkin rakan strategik. Maka, mereka bolehlah melalui platform DICP ini, macam mana untuk mengembangkan perniagaan mereka. Daripada segi untuk mewujudkan pelaburan yang lebih seimbang di antara semua negeri seperti yang tadi dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator, ingin saya bangkitkan bahawa kita ada lima buah koridor ekonomi wilayah yang mana kelima-lima ekonomi wilayah ini merupakan yang telah dirancang untuk mengimbangkan pembangunan di antara negeri-negeri.

Dalam usaha kita menarik pelaburan ke Malaysia, MIDA sentiasa juga bekerjasama untuk menggunakan pakej dan insentif sedia ada di lima buah koridor ekonomi wilayah ini. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, terima kasih. Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair.

14. Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair minta Menteri Kesihatan menyatakan, tindakan dan strategi oleh kementerian dalam menyelesaikan masalah kepadatan wad-wad ICU, khususnya di hospital-hospital awam di Negeri Sembilan, dan gerak kerja yang direncanakan bersama pihak hospital swasta bagi menangani masalah tersebut.

Timbalan Menteri Kesihatan II [Datuk Aaron Ago Dagang]: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Tuan Yang di-Pertua, bagi meningkatkan kapasiti perawatatan rapi di hospital umum awam terutama dalam menangani pandemik COVID-19, Kementerian Kesihatan telah menjalankan langkah-langkah seperti berikut.

■1120

Melakukan pengubahsuaian ruangan tetamu ataupun *repurposed area* di dalam dan di luar bangunan hospital untuk dijadikan wad dan ICU sementara. Juga membina *modular ICU* dan ICU medan di beberapa buah negeri.

Buat masa kini, Negeri Sembilan berada di Fasa 3 Pemulihan, dan penggunaan ICU sebanyak 35 peratus sahaja. Kementerian Kesihatan telah membekalkan seunit modul ICU dengan kapasiti 10 buah katil Hospital Tuanku Ja'afar, Seremban.

Selain itu, sebanyak 66 katil *repurposed* ICU telah diwujudkan di hospital-hospital Negeri Sembilan, menjadikan jumlah keseluruhan katil ICU 110 buah katil.

Kementerian Kesihatan Malaysia turut bekerjasama dengan pihak hospital swasta, di mana pengeluaran perkhidmatan bagi pesakit bukan COVID-19 telah dilaksanakan dengan peruntukan sebanyak RM1.75 juta. Dengan adanya inisiatif ini, katil bagi perawatan pesakit COVID-19 dapat dikhususkan di hospital awam di Negeri Sembilan. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih, tambahan? Baik, Yang Berhormat Dato'.

Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Apakah perancangan jangka masa pendek yang sedang direncanakan oleh kementerian bagi mewujudkan *dedicated hospital* atau hospital khas bagi rawatan penyakit-penyakit kritikal tertentu di mana-mana hospital di Negeri Sembilan? Apakah *possible obstacle* atau halangan yang akan menyukarkan pelaksanaan hospital khas tersebut? Sekian, terima kasih.

Datuk Aaron Ago Dagang: Terima kasih Yang Berhormat Senator. Bagi pesakit kritikal, kita memang menggunakan kaedah penyumberluaran- *outsourcing* kepada hospital-hospital yang mempunyai pakar. Seperti yang dikatakan tadi, di Negeri Sembilan, kita mempunyai hospital swasta seperti KPJ dengan juga hospital yang satu lagi, yang selalu ditempatkan- digunakan merupakan *Mawar Medical Centre*.

Sama juga di negeri-negeri lain, kita menggunakan *outsourcing*, dengan izin Tuan Yang di-Pertua, supaya pesakit-pesakit COVID-19 ini dapat khidmat yang sepatutnya. Untuk COVID-19, memang kita akan mengadakan lebih banyak lagi *modular hospital*, *modular ICU*, dan sebagainya, untuk menampung keperluan pesakit COVID-19. Sekian, terima kasih.

Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Tuan Yang di-Pertua, boleh tanya satu lagi soalan?

Tuan Yang di-Pertua: Satu lagi, silakan.

Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya hendak tahu, apakah kekangan yang dihadapi oleh kementerian untuk membina hospital-hospital lapangan dan juga ICU lapangan? Sebab saya perhatikan bahawa semasa kes menaik, hospital tambahan ini tidak dibina, tetapi apabila kes menurun barulah hospital ini siap dibina.

Contohnya di HTJ, saya rasa ICU tambahan itu untuk hospital 10 buah katil, sehingga sekarang juga tidak dapat dinaikkan kerana apabila siap, kes sudah menurun.

Tuan Yang di-Pertua: Soalan.

Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Apa masalah yang dihadapi oleh kementerian yang tidak dapat membina hospital apabila diperlukan itu, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Apakah masalahnya?

Datuk Aaron Ago Dagang: Terima kasih, Yang Berhormat Senator. Tuan Yang di-Pertua, memang banyak masalah, lebih-lebih lagi apabila kes jangkitan meningkat terutamanya dalam bulan di mana *peak* ataupun meningkatnya tinggi, kalau kita mengambil contoh di Seremban dalam bulan lapan, sembilan.

Bed occupancy sampai 144. Jadi, KKM, kita ingin membuat- untuk *admit* pesakit COVID-19 ini kepada wad-wad, tetapi wad kita tidak cukup ICU. Jadi, satu daripada apa yang...

Tuan Yang di-Pertua: Apa yang tidak cukup tadi, Yang Berhormat?

Datuk Aaron Ago Dagang: *Bed ICU* tidak mencukupi.

Tuan Yang di-Pertua: Katil?

Datuk Aaron Ago Dagang: Katil, maaf Tuan Yang di-Pertua. Katil ICU. Okey, masa itu sampai ke-144 peratus, dan KKM terpaksa *repurpos*- apa nama itu, untuk menukar *bed*, pengubahsuaian ruang tertentu wad biasa kepada wad COVID-19?

Jadi, juga kita- kerajaan cuba untuk membina *modular ICU*. *Modular ICU* mengambil masa. Sekarang ini, sudah lebih 10 *modular ICU* telah siap dan ada lagi sedang dalam perancangan dan dibina.

Saya ada statistik, mungkin kalau dibaca mungkin akan mengambil masa, tetapi *just* untuk pengetahuan Ahli-ahli Yang Berhormat di sini, kita ada *modular ICU* di Hospital Tengku Ampuan Rahimah di Klang, kita ada Hospital Kepala Batas, kita ada di Hospital Melaka, kita ada di Hospital Sultanah Aminah Johor Baru, di Hospital Umum Sarawak pun banyak dalam 10 buah katil untuk satu *modular ICU*, juga hospital medan. Banyak kita tubuhkan di seluruh negara.

Ia mengambil masa, sebab kalau kita gunakan KKM, proses perolehan mengambil masa amat panjang, berbulan-bulan.

Tuan Yang di-Pertua: Itu kita fahamlah, jadi diputuskan supaya disegerakan itu ya.

Datuk Aaron Ago Dagang: Ya, jadi sebab itulah kita gunakan apa yang ada di hospital-hospital. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, beralih kepada Yang Berhormat Datuk Razali bin Idris.

15. Datuk Razali bin Idris minta Menteri Sumber Manusia menyatakan, rancangan untuk mengawal selia ekonomi *gig*, khususnya dalam bekerjasama dengan platform *gig* untuk memelihara kebajikan mereka yang terabit dalam sektor berkenaan.

Timbalan Menteri Sumber Manusia [Datuk Haji Awang bin Hashim]: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh. Bismillahi Rahmani Rahim.* Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Datuk Razali membangkitkan soalan ini, bersama dengan soalan yang sama juga oleh Yang Berhormat Dr. Yaakob bin Sapari berkaitan dengan jaminan keselamatan pekerja *gig*.

Buat masa sekarang, Kementerian Sumber Manusia melalui Pertubuhan Keselamatan Sosial (PERKESO) menyediakan bentuk perlindungan keselamatan sosial di bawah Akta Keselamatan Sosial Pekerjaan Sendiri 2017 iaitu [Akta 789]. Saya minta izin, saya letih. Bila kita bernyawa sambil bercakap pakai *mask*...

Tuan Yang di-Pertua: Boleh turunkan sedikit.

Datuk Haji Awang bin Hashim: Okey, terima kasih. Akta 789 ini telah dikuatkuasakan mulai 1 Jun 2017 yang kini meliputi 20 sektor atau perusahaan di Malaysia. Bagi menjamin anak muda yang terlibat dalam ekonomi *gig* ini terus terbela, peraturan-peraturan mengenai pekerja yang menjalankan perkhidmatan pengangkutan dan penghantaran barangan atau makanan telah pun dikuatkuasakan mulai 1 Oktober 2021.

Penguatkuasaan ini dijangka dapat menarik lebih ramai kumpulan sasar menyertai perlindungan yang disediakan di bawah Akta 789. Inisiatif perlindungan keselamatan sosial pekerjaan sendiri juga diberikan iaitu dinamakan "orang bekerja sendiri" (OBS) yang mengalami kemalangan atau kematian semasa menjalankan aktiviti pekerjaannya.

Berdasarkan statistik pencarum PERKESO, sehingga 24 September 2021, seramai 13,333 orang bekerja sendiri- OBS, dilindungi di bawah Program Penjana *Gig*. Manakala, di bawah Skim Keselamatan Sosial Pekerjaan Sendiri (SKSPS) ini, dilindungi juga seramai 194,800 orang yang bekerja sendiri, yang dilindungi di bawah Skim SKSPS yang dijalankan oleh PERKESO.

Kementerian Sumber Manusia juga sedang menjalankan sesi libat urus bersama penyedia-penyedia platform *gig* bagi mendapatkan sebarang maklum balas atau pandangan berhubung cadangan penggubalan Rang Undang-undang Pekerja Gig supaya tidak menjejaskan keunikan pekerjaan *gig* itu sendiri. Sekian, terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Tambahan? Sila.

Dr. Yaakob bin Sapari: Tuan Yang di-Pertua, dalam soalan saya itu, saya kaitkan juga adakah ada insurans disediakan untuk pekerja *gig* atau boleh mencarum dengan Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (EPF) supaya jaminan untuk mereka lebih baik?

Datuk Haji Awang bin Hashim: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat Dr. Yaakob bin Sapari. Soalan ini tadi, sebab skim perlindungan itu insuranslah yang melindungi ketika dia...

Dr. Yaakob bin Sapari: Tuan Yang di-Pertua, saya hendak betulkan sedikit.

Tuan Yang di-Pertua: Soalan.

Dr. Yaakob bin Sapari: Yang Berhormat Timbalan Menteri selalu sebut nama bapa saya. Dia tidak sebut nama saya.

Datuk Haji Awang bin Hashim: Yang Berhormat Dr. Yaakob bin Sapari, saya bertukar, minta maaf. Tarik balik tetapi kalau- terima kasih, tarik balik.

Tuan Yang di-Pertua: Ya, sudah tarik sudah.

Datuk Haji Awang bin Hashim: Sudah tarik sudah, terima kasih. Untuk makluman Dr. Yaakob, bila kita sebut skim perlindungan pekerjaan, itu insurans yang memberi perlindungan kepada pekerja yang tidak ada majikan, yang disebut- orang bekerja sendiri atau OBS, ketika berlaku kemalangan ketika bekerja.

Contohnya, *gig rider* yang menghantar makanan ke- atau pun menghantar apa-apa ke tempat pesanan terlibat dalam kemalangan. Pada ketika itu, walaupun tidak ada majikan. Bila beliau mencarum sebagai *members of* ataupun Ahli PERKESO, dia dilindungi. Keluarganya akan mendapat manfaat daripada segi skim termasuk kalau sehingga meninggal dunia, secara automatik, secara segera, wang pengebumian sebanyak RM2,000 dibayar oleh- di bawah skim perlindungan ini.

■1130

Tuan Yang di-Pertua: Baik

Datuk Haji Awang bin Hashim: Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Ada tambahan lagi?

Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin: Ada tambahan satu.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Jikalau kita lihat daripada jawapan Yang Berhormat Timbalan Menteri tadi, ramai lagi anak muda bersama dalam sektor ini tidak berdaftar di bawah PERKESO ataupun mencarum. Jadi kita minta, apakah komitmen di peringkat kementerian untuk memastikan mereka ini dilindungi di bawah skim-skim yang telah ditetapkan oleh PERKESO ataupun di bawah kementerian sendiri? Terima kasih.

Datuk Haji Awang bin Hashim: Terima kasih Yang Berhormat Senator Ir. Ts. Haji Khairil yang membangkitkan bukan sahaja untuk golongan anak muda. Sekarang ini kita buka untuk melindungi mereka bagi masa hadapan kepada golongan yang tidak ada majikan seperti nelayan, pesawah padi, penoreh getah dan juga mereka yang mengusahakan kelapa sawit yang tidak ada majikan persendirian ini boleh mendaftar.

Jadi, kaedahnya sekarang- di pihak Kementerian Sumber Manusia menjalankan promosi turun *down to the earth*, maaf tersilap sebut. Turun ke bawah berjumpa dengan rakyat menerangkan hak-hak mereka sedang dilindungi sekiranya mereka menghadapi masalah dalam masa ketika mereka bekerja dan juga perlindungan sehingga hari tua ketika mereka menjalankan kerja-kerja mencari rezeki ini. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Timbalan Menteri. Soalan berikut ini penting, jadi dibenarkan Yang Berhormat Senator Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee.

Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee: Tuan Yang di-Pertua, soalan saya nombor 16.

16. Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee minta Menteri Dalam Negeri menyatakan, jumlah permohonan MM2H yang diterima dan diluluskan sejak MM2H mula diperkenalkan mengikut negara.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri Dalam Negeri.

Timbalan Menteri Dalam Negeri I [Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said]: Dengan izin Tuan Yang di-Pertua, untuk makluman Ahli Yang Berhormat, jumlah permohonan yang diterima oleh Kementerian Dalam Negeri melalui Jabatan Imigresen Malaysia dan Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya sejak pelaksanaan Program Malaysia Rumah Keduaku pada tahun 2002 sehingga September 2019 merupakan sebanyak 48,471 permohonan.

Sehingga 22 September 2021, Kementerian Dalam Negeri melalui Jabatan Imigresen Malaysia juga merekodkan seramai 27,787 orang prinsipal program MM2H, dengan izin, dan juga seramai 28,604 orang adalah tanggungan program MM2H, menjadikan jumlah keseluruhan pemegang pas MM2H aktif adalah seramai 56,391 orang dari pelbagai negara. Jika diizinkan, kerana soalan mengenai pecahan negara, boleh Tuan Yang di-Pertua?

Tuan Yang di-Pertua: Boleh.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Bagi warganegara China iaitu daripada segi prinsipal seramai 11,028 orang, tanggungan 12,806 orang berjumlah 23,834 orang.

Negara Jepun, prinsipal seramai 3,197 orang, tanggungan 2,502 orang berjumlah 5,699 orang. Republik Korea, prinsipal seramai 2,228 orang dan tanggungan seramai 3,045 orang, jumlah keseluruhan seramai 5,273 orang.

Negara Bangladesh, prinsipal seramai 1,224 orang, tanggungan adalah seramai 1,941 orang berjumlah 3,165 orang. *United Kingdom* seramai 1,655 orang prinsipal, tanggungan seramai 782 orang, berjumlah 2,437 orang. Manakala negara Taiwan, prinsipal seramai 865 orang, tanggungan seramai 568 orang, berjumlah 1,433 orang. Amerika Syarikat, prinsipal seramai 653 orang, tanggungan seramai 678 orang, berjumlah 1,331 orang.

India seramai 630 orang prinsipal, tanggungan seramai 614 orang, berjumlah 1,244 orang. Singapura seramai 761 orang prinsipal, tanggungan seramai 467 orang, berjumlah 1,228. Australia seramai 755 orang prinsipal, tanggungan 442 orang yang berjumlah 1,197 orang. Pakistan, prinsipal seramai 423 orang, tanggungan seramai 572, berjumlah 995 orang. Indonesia, prinsipal seramai 432 orang, tanggungan seramai 515, berjumlah 947 orang. Kanada, prinsipal seramai 316, tanggungan 208, berjumlah 524 orang. Banyak lagi Tuan Yang di-Pertua, sebanyak 21 buah negara.

Tuan Yang di-Pertua: Yang lain itu boleh...

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Yang lain saya bekalkan secara bertulis. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Ada soalan tambahan?

Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee: Tuan Yang di-Pertua, soalan tambahan saya, adakah kerajaan telah mempertimbangkan semula syarat-syarat permohonan MM2H untuk menarik lebih ramai warga asing memohon MM2H ke Malaysia. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Haji Mohamed Said: Untuk pengetahuan Yang di-Pertua dan Yang Berhormat Senator Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee, sebenarnya ada isu yang selalu kita bincangkan mengenai kenaikan aset cair, yang diberikan syarat baharu bagi permohonan MM2H. Akan tetapi, sebenarnya kalau ikut rekod kita, perubahan dasar Program Malaysia Rumah Keduaku (MM2H) ini kita tidak buat secara drastik, tetapi kita telah bincang sejak tahun 2019 lagi.

Ini bermakna, kita akan bandingkan dengan pendapatan semasa pemohon-pemohon dan juga kadar pendapatan pemohon serta kadar ekonomi semasa dunia kita. Kita juga tidak mengenakan syarat-syarat baru ini kepada yang sedia ada di dalam negara kita. Akan tetapi, kenaikan daripada RM500 ribu ini, kita naikan kepada RM1.5 juta merupakan permohonan yang baharu. Kita mendapat sambutan yang sangat baik di kalangan negara luar yang suka duduk di dalam negara kita sebagai rumah kedua bagi mereka. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, sesi soal jawab selesai.

[Waktu Pertanyaan-pertanyaan Jawab Lisan tamat]

USUL

MENJUNJUNG KASIH TITAH SERI PADUKA BAGINDA YANG DI-PERTUAN AGONG

Aturan Urusan Mesyuarat dibaca bagi menyambung semula perbahasan yang ditangguhkan atas masalah;

Bahawa suatu ucapan yang tidak sepatutnya dipersembahkan pada Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong, demikian bunyinya;

“Ampun Tuanku,

Patik, bersama Tuan Yang di-Pertua Dewan, dan seluruh Ahli-ahli Dewan Negara merafak sembah, menjunjung setinggi-tinggi kasih di atas limpah perkenan Ke Bawah Duli Tuanku berangkat mencemar Duli, Merasmikan Sidang Parlimen, Penggal Keempat, Majlis Parlimen Keempat Belas, pada 13 September 2021” **[11 Oktober 2021]**

Tuan Yang di-Pertua: Antara Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan dan Kementerian Kesihatan, kalau sudah bersedia, silakan.

11.37 pg.

Timbalan Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan [Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib]: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullaahi wabarakaatuh.* Salam sejahtera. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Terlebih dahulu Tuan Yang di-Pertua, saya bagi pihak Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz dan Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias yang telah membahaskan perkara-perkara berkaitan Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT), khususnya dalam sektor perumahan semasa membahaskan Titah Ucapan Ke bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong semasa merasmikan persidangan Parlimen baru-baru ini.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan bertanggungjawab menyediakan perumahan yang berkualiti, kondusif, berdaya huni dan mampu milik untuk rakyat.

Justeru, saya mengucapkan terima kasih atas keprihatinan Yang Berhormat Senator kerana melihat keperluan bagi memastikan semua, terutamanya golongan, baik B40 ataupun M40, mahupun anak muda yang baru bekerja atau baru berkahwin bagi memiliki rumah kediaman sendiri.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat jua, merujuk kepada Dasar Perumahan Mampu Milik Negara (DRMM) kemampuan memiliki rumah adalah berdasarkan standard pengukuran antarabangsa iaitu gandaan median. Formula pengiraan gandaan median digunapakai merupakan gaji penengah, kali 12 bulan, kali tiga. Secara keseluruhan, harga rumah mampu milik di Malaysia berdasarkan formula itu perlu ditetapkan pada harga RM300 ribu ke bawah.

Tuan Yang di-Pertua, selaras dengan strategi C1, dalam RMKe-12 iaitu meningkatkan bekalan rumah mampu milik kepada komponen sasar, KPKT akan memastikan pelaksanaan projek-projek perumahan di seluruh negara ataupun projek rumah mampu milik terus diberikan perhatian bagi golongan B40 dan anak muda yang masih belum memiliki rumah.

Saya kadang-kadang terlajak, Tuan Yang di-Pertua B40, sedap sebut, tetapi, memartabatkan bahasa.

Tuan Yang di-Pertua: Ya, B40.

■1140

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib: Ya, terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Bagi menjawab soalan yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz, dalam membantu golongan anak muda yang tidak berkemampuan memiliki rumah, kementerian sedang merancang untuk menyediakan Rumah Transit Belia (RTB) di beberapa buah lokasi di Lembah Klang untuk menangani situasi harga rumah dan sewa yang tinggi di kawasan tersebut.

Sebanyak dua projek Rumah Transit Belia (RTB) ini di Mukim Batu, Kuala Lumpur dan satu lagi di Rawang, Selangor sedang dirancang oleh KPKT dalam menangani isu ini iaitu di Mukim Batu sejumlah 1,448 unit manakala di Rawang sebanyak 6,000 unit. Inisiatif ini diharap dapat membantu golongan muda untuk tinggal bagi satu tempoh lebih kurang dua tahun yang dirasakan cukup sebelum mereka dapat mengukuhkan kedudukan kewangan dan ekonomi dan seterusnya memiliki kediaman sendiri.

Tuan Yang di-Pertua, kedua-dua Ahli Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz dan Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias juga telah membangkitkan berhubung harga rumah di luar kemampuan khususnya di kawasan Lembah Klang dan Labuan. Bagi mengimbangi bekalan rumah mampu milik untuk golongan B40, kementerian ini sentiasa komited untuk meneruskan Program Perumahan Rakyat (PPR) dan Rumah Mesra Rakyat (RMR). Bagi golongan M40 pula Program Perumahan Penjawat Awam (PPAM), Kediaman Syarikat Perumahan Negara Berhad (SPNB) dan Program Perumahan PR1MA akan diteruskan bagi meningkatkan bekalan rumah mampu milik di segmen tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, untuk makluman Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias, berdasarkan Laporan Survei Pendapatan Isi Rumah dan Kemudahan Asas 2019 melalui kaedah *multiple median affordability*, dengan izin Tuan Yang di-Pertua, bagi penduduk Wilayah Persekutuan Labuan, harga rumah adalah lebih tinggi berbanding kemampuan kebanyakan pendapatan isi rumah.

Di samping itu kos pembinaan sesebuah rumah di Wilayah Persekutuan Labuan adalah lebih tinggi berbanding kos pembinaan di Semenanjung Malaysia disebabkan oleh kos bahan binaan dan kos pengangkutan yang lebih tinggi.

Bagi menjawab soalan daripada Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias juga untuk membantu rakyat dalam kategori B40, kerajaan melalui KPKT menyediakan dua jenis program PPR iaitu PPR dimiliki dan PPR disewa. Program PPR atau Program Perumahan Rakyat dimiliki adalah unit PPR yang dijual kepada pemohon yang berkelayakan manakala PPR disewa ditawarkan kepada rakyat yang masih belum berkemampuan untuk memiliki kediaman.

Sejak diperkenalkan pada tahun 1982 sehingga sekarang, sebanyak 154 projek Program Perumahan Rakyat disewa dan Program Perumahan Rakyat dimiliki telah siap dibina dan menyediakan 97,196 unit rumah. Kerajaan akan terus komited dalam menyediakan PPR kepada golongan B40 ini. Setakat ini terdapat satu PPR dalam pembinaan di Labuan dengan jumlah 500 unit yang kategorinya sama ada untuk disewa atau dimiliki belum lagi dimuktamadkan.

Pada masa yang sama Tuan Yang di-Pertua, kerajaan komited untuk meneruskan Program Rumah Mesra Rakyat (RMR) di bawah Syarikat Perumahan Rakyat Malaysia yang juga terbukti memberi manfaat perumahan khusus kepada golongan B40 yang mempunyai tanah sendiri atau tanah milik ahli keluarga yang diberikan kebenaran. Setakat ini sebanyak 47,714 unit telah siap dibina. Pada masa kini bagi Rumah Mesra Rakyat SPNB di Labuan, sebanyak 41 unit telah siap dibina dan lapan unit dalam perancangan.

Tuan Yang di-Pertua, berhubung dengan cadangan Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz mengenai perluasan bagi had umur melebihi 30 tahun bagi pertimbangan Rumah Transit Belia, pada masa ini kementerian akan mengutamakan golongan belia berumur 30 tahun dan ke bawah.

Namun sekiranya ada kekosongan, Kementerian akan mempertimbangkan golongan belia yang berumur melebihi 30 tahun. Sebelum ini Kementerian telah melaksanakan Skim MyHome pada tahun 2014 dan MyDeposit pada tahun 2016 yang mana Kementerian membantu pembeli rumah pertama daripada kategori M40 untuk membayar deposit pembelian rumah 10 peratus atau sehingga maksimum RM30 ribu bagi setiap pembeli. Program ini didapati amat bermanfaat untuk golongan muda di mana 80 peratus penerima merupakan golongan berumur lingkungan 25 tahun hingga 35 tahun. Walau bagaimanapun, program ini telah dihentikan mulai tahun ini dan kementerian sedang meneliti semula cadangan mewujudkan skim seumpama ini dengan mengambil kira pembiayaan yang lebih bersesuaian.

Tuan Yang di-Pertua, dalam respons saya kepada Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias, KPKT juga sedang meneliti kemungkinan untuk menyelaraskan kesemua projek perumahan rakyat di bawah satu- dasar dan akan mengeluarkan garis panduan yang bersesuaian sebagai rujukan kepada semua agensi penyedia perumahan kelak. Dalam hal ini, mesyuarat Jemaah Menteri pada 11 Ogos 2021 telah bersetuju supaya KPKT melaksanakan kajian penubuhan dan penggubalan Rang Undang-undang *National Housing Corporation* (NHC). Bagi tujuan ini, KPKT telah menubuhkan *task force* dan Jawatankuasa Pemandu bagi melaksanakan kajian dan penggubalan rang undang-undang tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, jawatankuasa pemandu yang ditubuhkan ini akan dipengerusikan oleh Yang Berhormat Menteri Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan bagi melaksanakan kajian dan penggubalan rang undang-undang berkaitan NHC yang saya sebutkan tadi. Penubuhan NHC ini adalah sebagai strategi dan hala tuju untuk meningkatkan kecekapan perancangan, pelaksanaan dan pemantauan bagi perumahan awam dan Rumah Mampu Milik. Rang undang-undang ini kelak akan mengandungi peruntukan bagi penubuhan satu buah badan berkanun yang akan mentadbir dan menguruskan NHC. Dengan penubuhan NHC ini kelak, dijangkakan Projek Perumahan Awam dapat dipusatkan di bawah sebuah agensi perumahan dan peruntukan berkaitan perumahan dapat dioptimumkan sebaik mungkin.

Tuan Yang di-Pertua, bagi membantu golongan B40 memiliki rumah terutama B40 yang sukar mendapat pinjaman perumahan, kementerian telah melaksanakan Skim Sewa untuk dimiliki atau *rent-to-own*, dengan izin, untuk program perumahan PPR yang merupakan skim pembiayaan mudah yang ditawarkan kepada pemohon atau bakal pembeli yang gagal mendapatkan pembiayaan daripada mana-mana institusi kewangan.

Tuan Yang di-Pertua dan ahli-ahli Yang Berhormat Senator, antara kelebihan Skim RTO merupakan kadar faedah yang jauh lebih rendah dikenakan berbanding kadar faedah pinjaman isu kewangan lain di samping syarat dokumentasi yang diperlukan tidak *rigid* serta membebaskan. Skim RTO mula diperkenalkan sejak tahun 2017 berikutan majoriti pemohon pinjaman perumahan secara konvensional telah ditolak atas sebab tidak mempunyai kelayakan yang ditetapkan oleh pihak bank dan institusi-institusi kewangan.

Tuan Yang di-Pertua, atas dasar keprihatinan kerajaan bagi membantu golongan yang sukar mendapat pinjaman perumahan ini, Skim RTO mula diperkenalkan di PM50 terpilih dengan kadar sewaan RM205 sebulan *landed* dan RM205 campur RM50 penyelenggaraan bagi tempoh 20 tahun dengan tempoh percubaan selama dua tahun. Buat masa ini KPKT sedang meneliti cadangan untuk mencari kaedah bagi mewujudkan satu buah- model pembiayaan perumahan yang lebih bersesuaian dengan keadaan semasa untuk golongan B40 ini, beberapa faktor yang perlu diambil kira, pembiayaan 100 peratus kadar faedah yang rendah dan tetap serta kelonggaran kriteria untuk kelulusan pinjaman.

Tuan Yang di-Pertua, berhubung dengan PPR Batu Arang untuk makluman ahli Yang Berhormat kadar sewaan bagi PPR Batu Arang masih belum dimuktamadkan. Walau bagaimanapun sebarang kadar yang ditetapkan akan mengambil kira kos penyelenggaraan yang perlu ditanggung oleh kerajaan dan tidak akan membebaskan mana-mana pemohon.

■1150

Kadar sewa ini akan diteliti bersama-sama Perbadanan Labuan. PPR dijangka siap pada 11 Disember 2021 dan kini lebih kurang 81 peratus pencapaian dalam pembinaan bangunan perumahan ini. Selaras dengan strategi Rancangan Malaysia Kedua Belas yang baru sahaja diumumkan iaitu meningkatkan bekalan Rumah Mampu Milik kepada kumpulan sasar, KPKT beriltizam memastikan pelaksanaan projek-projek perumahan di seluruh negara terutamanya projek PPR diimbangi dengan mengambil kira faktor keperluan dan bilangan projek yang telah dilaksanakan di negeri ini.

Tuan Yang di-Pertua, itu sahajalah perkara-perkara yang dibangkitkan...

Dr. Yaakob bin Sapari: Tuan Yang di-Pertua, boleh minta sedikit penjelasan?

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib: Sila.

Dr. Yaakob bin Sapari: Terdapat permintaan yang agak besar kerana anak-anak PPR ini sudah dewasa. Sama ada PPR di bandar ataupun PPR di kampung. Jadi, ada atau tidak dasar kerajaan buat, rumah generasi kedua untuk PPR ini?

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Yang Berhormat yang bertanya. Kita lazim mendengar rumah generasi kedua ini di kawasan FELDA dan sebagainya. Sepertimana yang saya sebutkan tadi, kita juga memfokuskan penyediaan rumah bagi golongan muda yang telah pun saya sebutkan, sebagai contoh peringkat awal ini kita telah merancang dua buah kawasan pembinaan rumah di Kuala Lumpur, di Lembah Klang yang melibatkan 1,448 unit di Mukim Batu dan 6,000 unit di Rawang.

Namun yang demikian, seperti mana yang saya sebutkan juga tadi, bahawa banyak program lain yang boleh digunakan. Umpamanya, di bawah SPNB, kita ada Rumah Mesra Rakyat. Kalau di kawasan saya sekarang di kawasan di luar bandar, di Pahang dan sebagainya. Rumah Mesra Rakyat yang mempunyai *design* ataupun pelan yang cukup cantik. Mereka boleh memohon dengan kosnya lebih kurang RM75 ribu, dengan subsidi RM20 ribu oleh kerajaan dan syaratnya tidak begitu ketat. Mereka mesti ada tanah walaupun bukan tanah sendiri tetapi ada tanah yang dimiliki oleh keluarga bapa, ibu atau adik-beradik dengan syarat mendapat izin daripada pemilik tanah.

Maka, kita di bawah SPNB dan juga kerajaan dan KPKT, kita boleh membantu untuk membina rumah-rumah ini bagi mereka. Pada saya ini antara rumah yang cukup sesuai untuk anak-anak muda kita yang kurang berpendapatan dengan syarat- dan bayarannya tidak begitu tinggi, lebih kurang RM300 sebulan. Tidak ada *interest* dan kalau tidak silap saya, lebih kurang 15 tahun, yang cukup *manageable* ataupun mudah diuruskan oleh anak-anak muda ini. Di samping rumah-rumah yang saya sebutkan tadi. Terima kasih.

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Tuan Yang di-Pertua, boleh saya bertanya sedikit?

Timbalan Yang di-Pertua: Silakan.

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi : Yang Berhormat Menteri, tadi ada memberitahu bahawa rumah-rumah ini adalah cantik dan bersesuaian untuk semua. Akan tetapi ingin saya pohon di sini untuk pastikan ia mesra OKU. Seseengah rumah-rumah PPR ini, sahabat-sahabat OKU saya dia masuk pintu tandas selepas itu tidak boleh tutup pintu ataupun dia punya pintu tidak cukup pengiraan untuk masuk dengan kerusi roda. Kemudahan rem dan sebagainya untuk OKU, saya pohon untuk diberikan lebih penelitian. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd Muttalib: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terima kasih Senator Datuk Ras Adiba yang cukup prihatin tentang keperluan yang sesuai untuk rumah OKU ini. Sebenarnya KPKT memang mengambil perhatian yang cukup serius tentang keperluan ini kerana ini telah banyak ditimbulkan. Bukan sahaja di Dewan ini bahkan di Dewan Rakyat dan sebagainya. Jadi, *insya-Allah* Yang Berhormat Senator, kita akan beri perhatian dan seperti mana yang saya sebutkan Rumah Mesra Rakyat yang dua hari lepas baru saya lancarkan dua, tiga buah dan rumahnya amat sesuai.

Saya kira tidak ada, kalau kita ruang kan untuk OKU, saya ingat mereka tidak menghadapi masalah yang besar kerana rumahnya *landed*, kawasannya ada dan sesuai untuk mereka. Mungkin di kawasan-kawasan PPR juga ada tempat-tempat yang seperti mana dahulu, kita bukan tidak memikirkan keperluan OKU ini tetapi mungkin kadang-kadang sesetengah tempat terlepas pandang dan sebagainya. Usaha diambil oleh kerajaan bagi menangani keperluan dan kepentingan OKU ini. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Dato' Sri Dr. Haji Ismail bin Abd. Muttalib, Timbalan Menteri Perumahan dan Kerajaan Tempatan atas jawapan yang diberikan.

USUL

WAKTU MESYUARAT DAN URUSAN DIBEBASKAN DARIPADA PERATURAN MESYUARAT

11.47 pg.

Timbalan Menteri Kesihatan I [Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali]: Tuan Yang di-Pertua,

“Bahawa mengikut Peraturan Mesyuarat 11(1), saya mohon mencadangkan bahawa Mesyuarat pada hari ini tidak akan ditangguhkan sehingga selesai diputuskan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong oleh Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz dan selepas itu Majlis Mesyuarat akan ditangguhkan sehingga jam 10 pagi, hari Selasa, 12 Oktober 2021.”

Timbalan Menteri Luar Negeri [Dato' Haji Kamarudin Jaffar]: Tuan Yang di-Pertua, saya mohon menyokong.

Timbalan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat, sekarang saya kemukakan masalah kepada Majlis untuk diputuskan. Masalahnya ialah usul seperti yang dikemukakan tadi hendaklah disetujukan.

[Usul dikemuka bagi diputuskan; dan disetujukan]

Timbalan Yang di-Pertua: Seterusnya, saya menjemput Kementerian Kesihatan. Dipersilakan.

11.57 pg.

Timbalan Menteri Kesihatan I [Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Selamat pagi dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu saya ingin mengucapkan terima kasih kepada 20 orang Yang Berhormat Senator yang mengambil bahagian dalam perbahasan Usul Menjunjung Kasih Titah Diraja dan telah menyentuh perkara-perkara berkaitan Kementerian Kesihatan. Dalam kesempatan waktu yang ada ini, saya akan memfokuskan penggulangan saya ini kepada perkara-perkara utama yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator yang merangkumi pengurusan pandemik COVID-19, pelaksanaan vaksinasi, pengurusan tenaga kerja Kementerian Kesihatan, kesihatan mental dan pembangunan *facility* kesihatan.

Tuan Yang di-Pertua, bagi menangani pandemik COVID-19, kerajaan telah mengambil pelbagai tindakan proaktif berkonsepkan, dengan izin, *whole-of-government* dan *whole-of-society* dalam memastikan rakyat Malaysia sentiasa dilindungi daripada risiko jangkitan dan seterusnya mencegah penularan COVID-19 di Malaysia. Berhubung dengan pandangan Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol dan Yang Berhormat Senator Puan Lim Hui Ying mengenai kesiapsiagaan Kementerian Kesihatan daripada segi kapasiti hospital, sumber manusia, bekalan vaksin dalam menghadapi ancaman jangkitan baharu.

Kementerian Kesihatan telah menggariskan strategi kesiapsiagaan daripada segi kelengkapan logistik, tenaga kerja, katil untuk pesakit di hospital dan bekalan vaksin mencukupi ke arah transisi endemik. Daripada segi kapasiti hospital, antara langkah yang diambil oleh Kementerian Kesihatan ialah pertama, meningkatkan bilangan hospital COVID-19 awam yang dikhususkan untuk merawat pesakit COVID-19. Daripada 48 buah pada bulan Januari kepada 157 buah pada bulan Oktober 2021, merangkumi hospital Kementerian Kesihatan 127 buah iaitu 14 *full* COVID-19, dengan izin, dan 113 hibrid COVID-19, hospital universiti dan hospital angkatan tentera.

Kedua, menambah bilangan katil ICU daripada 453 buah katil pada bulan Januari 2021 kepada jumlah tertinggi semasa kemuncak pandemik iaitu sebanyak 1,714 buah katil pada bulan Ogos 2021 yang mana termasuk katil *repurpose* ICU, dengan izin, bagi merawat pesakit yang memerlukan rawatan rapi dan membina sembilan unit *modular* ICU.

Ketiga, bekerjasama dengan pihak Angkatan Tentera Malaysia dan MERCY untuk menubuhkan 17 buah hospital medan di beberapa buah negeri yang mempunyai kes COVID-19 yang tinggi.

■1200

Sehingga 5 Oktober 2021, sebanyak 10 Hospital Medan sedang beroperasi, dua buah hospital sedang dibina dan selebihnya telah tamat operasi dan keempatnya, kerjasama awam dan swasta dijalankan di mana 112 buah hospital swasta dilibatkan bagi merawat kes COVID-19 bertujuan untuk meningkatkan kapasiti rawatan kepada pesakit COVID-19.

Kementerian Kesihatan turut mengambil pendekatan dinamik bagi memenuhi keperluan tenaga kerja dalam usaha menangani penularan COVID-19 di negara ini. Pertama, pelaksanaan penugasan semula ke negeri dan fasiliti yang memerlukan melibatkan seramai 3,787 orang anggota.

Kedua, pelantikan petugas secara kontrak tambahan seramai 13,302 orang petugas yang diluluskan bagi tujuan menangani pandemik ini. Ketiga, kerjasama dengan agensi awam lain seperti Angkatan Tentera Malaysia, Jabatan Perkhidmatan Awam, Unit Pemodenan Tadbiran dan Perancangan Pengurusan (MAMPU), Jabatan Perangkaan, Kementerian dan pihak berkuasa negeri serta mendapatkan kerjasama sukarelawan dan dari luar perkhidmatan awam.

Berhubung pembekalan vaksin sebanyak 87.9 juta dos vaksin telah ditempah oleh Kementerian Kesihatan melalui fasiliti COVID-19 *Vaccines Global Access* (COVAX) dan secara runding terus dengan beberapa orang pengeluar vaksin COVID-19 yang meliputi 142.82 peratus populasi Malaysia. Selain itu, Kerajaan Malaysia telah menerima sumbangan vaksin daripada Kerajaan Jepun, Amerika Syarikat, China dan *United Kingdom* sebanyak 2.9 juta- dos dan dijangka akan turut menerima sumbangan daripada Kerajaan Arab Saudi, Singapura dan Emiriah Arab Bersatu.

Jumlah vaksin yang ditempah oleh Kementerian Kesihatan adalah mencukupi untuk kegunaan suntikan dos utama kepada golongan dewasa dan remaja 12 hingga 17 tahun serta bagi kegunaan suntikan dos ketiga atau dos penggalak, dengan izin, *booster dose* untuk golongan berisiko tinggi seperti golongan rentan, petugas harian barisan hadapan, petugas barisan hadapan dan warga emas.

Kementerian kesihatan juga sedang dalam perancangan untuk melaksanakan perolehan vaksin COVID-19 untuk kegunaan imunisasi kanak-kanak di bawah 12 tahun pada tahun 2022.

Tuan Yang di-Pertua...

Dato' Wira Othman bin Aziz: Tuan Yang di-Pertua, mohon mencelah sedikit. Yang Berhormat Timbalan Menteri, boleh *kot na*?

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Sila.

Dato' Wira Othman bin Aziz: Tadi Yang Berhormat Timbalan Menteri menyebut kita menerima bantuan sumbangan ihsan daripada beberapa buah negara sampailah Arab, *Singapore* pun bagi pada kita juga.

Adakah Malaysia ini setakat hari ini sudah bagi dekat negara lain yang lebih susah daripada negara Malaysia? Sahaja mahu tanya penjelasan, terima kasih.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Saya tidak ada data yang *detail* tentang perkara ini tetapi seingat saya kita ada beri sumbangan peralatan kepada negara Brunei. Walau bagaimanapun Tuan Yang di-Pertua dan Yang Berhormat, saya akan mendapatkan perincian ini, saya akan berikan kepada Yang Berhormat.

Betul juga kan ada kita bagi kepada orang yang susah tetapi nampak gaya setakat ini...

Timbalan Yang di-Pertua: Kalau Brunei itu tidak susahlah kan?

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Semua orang hendak bagi pada kita.

Timbalan Yang di-Pertua: Kalau negara Brunei tidak susah... *[Ketawa]*

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Itulah, itu yang saya sebut tadi. Jadi sebenarnya dulu saya terfikir juga bila sumbangan ini maknanya orang hendak hadiahlah, orang hendak hadiah. Jadi kalau orang hendak hadiah ini dia tidak semestinya susah Yang Berhormat. Kalau Yang Berhormat hendak hadiah dekat saya apa-apa pun boleh juga, saya terima macam itu.

Akan tetapi bukan bermakna saya susah tetapi kalau susah saya rasa Tuan Yang di-Pertua, ia jadi bantuan ataupun...

Timbalan Yang di-Pertua: Hadiah, sumbangan...

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Infak, dan sebagainya.

Dato' Wira Othman bin Aziz: Tuan Yang di-Pertua, mohon pencilan lagi sekali.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: [Ketawa] Pencilahan.

Dato' Wira Othman bin Aziz: Dalam konteks ini saya melihat bahawa ia *international diplomacy*. Maksudnya kita sebagai sebuah negara yang berdaulat ini, kita pun negara yang hebat, antara negara membangun yang hebat di dunia bila kita menyumbang kepada negara tidak kisah mungkin macam Brunei itu, macam saya setuju dengan Tuan Yang di-Pertua, Brunei ini lebih hebat daripada kita.

Akan tetapi kalau kita hantar Laos, *Kampuchea* contoh maksudnya, di mata dunia dan juga di mata rakyat bahawa Malaysia ini merupakan sebuah negara yang bukan hanya menunggu bantuan daripada orang semata-mata. Terima kasih.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih Yang Berhormat. Memang kita ada beri sebab saya tidak ingat perincian ia. Salah sebuah negara dari India kah, di Bangladesh kah tetapi saya perlukan perincian yang tepat untuk saya menjawab Yang Berhormat supaya tidak ada kekeliruan. Boleh saya sambung?

Timbalan Yang di-Pertua: Teruskan.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Untuk maklumat Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol, usaha menangani pandemik COVID-19 tetap dilaksanakan meliputi seluruh populasi Sarawak termasuk yang berada di pedalaman dan rumah panjang.

Selain menggunakan hebahan media massa dan media sosial termasuklah edaran bahan pendidikan kesihatan. Beberapa aktiviti pemerikasaan ketua masyarakat dan ahli komuniti dilaksanakan meliputi kawasan luar bandar dan pedalaman.

Pertama, libat urus bersama ketua masyarakat dan ketua komuniti melalui kerjasama pihak pejabat daerah, daerah kecil, dalam memastikan mereka faham mesej dan berkongsi idea-idea masing-masing untuk memastikan *outreach* yang lebih baik, jangka luar ataupun, dengan izin.

Kedua, Program My Champion melalui latihan kepada para sukarelawan *Communication for Behavioural Impact* (COMBI), Komuniti Sihat Perkasa Negara (KOSPEN), Ikon Gigi, duta kendali ubat, wakil kesihatan kampung, panel penasihat berkaitan respons terhadap mesej-mesej yang ditekankan.

Ketiga, Program Kepolisian Komuniti di bawah kerajaan negeri melalui kerjasama Pejabat Residen dan Daerah dengan mengadakan sesi dialog bersama Ketua Masyarakat dan Ketua Kaum (KMKK) untuk tindakan mereka di peringkat komuniti masing-masing.

Sebagaimana yang diumumkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri pada 19 September 2021, Kementerian Kesihatan dalam proses untuk memberikan bantuan yang dipanggil Pakej Penjagaan COVID-19 (PPC) untuk Keluarga Malaysia, kumpulan B40.

PPC tersebut akan mengandungi beberapa perkara. Pertama, satu pek pelitup muka guna semula empat keping untuk satu- keluarga. Kedua, kit ujian sendiri pantas COVID-19, empat kit untuk satu- keluarga. Ketiga, satu unit *pulse oximeter*. Keempat, satu unit termometer (jangka suhu) dan kelima, risalah panduan penggunaan dan informasi kesihatan.

Kumpulan yang disasarkan, sebanyak 3.6 juta- keluarga B40. Penerima bantuan PRIHATIN rakyat di seluruh Malaysia termasuk di wilayah Sabah dan wilayah Sarawak. Kementerian Kesihatan kini sedang dalam peringkat penilaian bagi tujuan proses perolehan untuk pakej tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dr. Ahmad Azam bin Hamzah, telah mencadangkan pewujudan Unit Rujukan- *Referral Unit*, atau Unit Pakar di hospital-hospital daerah bagi memantau gejala *long* COVID-19 bekas pesakit COVID-19.

Untuk makluman, setiap pesakit COVID-19 telah mendapatkan rawatan akan dipantau dan diberikan temu janji selepas *discharge* dari hospital terutama bagi komplikasi tertentu atau yang dijangkakan mengalami gejala *long* COVID-19, dengan izin. Secara amnya, kesemua bekas pesakit COVID-19 yang telah sembuh akan dipantau seperti berikut:

- (i) bekas pesakit COVID-19 kategori 4 dan 5 akan dirujuk dan diberikan temu janji di klinik pakar yang bersesuaian, bergantung kepada diagnosis akhir;
- (ii) bagi pesakit yang mempunyai penyakit kronik yang lain seperti darah tinggi, kencing manis, diabetes dan sebagainya, mereka akan diminta untuk meneruskan rawatan susulan di fasiliti kesihatan seperti yang telah dijadualkan sebelum mereka dijangkiti COVID-19. Sekiranya mereka tidak mempunyai rawatan susulan biasa, mereka akan dirujuk kepada pakar tertentu dan diberikan temu janji susulan;
- (iii) bekas pesakit COVID-19 juga boleh mendapatkan rawatan di fasiliti kesihatan awam dan swasta berhampiran secara *walk-in*, dengan izin, sekiranya mempunyai sebarang gejala.

Jadi makna kalau ada gejala, jangan tunggu. Jangan tunggu hendak kita belum dapat *appointment* sebagainya, tidak perlu. Bila kita ada sakit sahaja sekarang ini, kita bimbang adakah ini merupakan *long* COVID-19 ataupun penyakit-penyakit yang berbahaya, kita cepat-cepat pergi. Kita ada sebanyak 1,160 ribu buah klinik kesihatan di seluruh negara untuk membantu kita. Kita adalah antara sistem kesihatan yang terbaik dan efisien dalam dunia ini.

Tuan Yang di-Pertua, bagi pesakit yang mengalami gejala dan simptom yang semakin teruk semasa dalam tempoh pemantauan dan memerlukan rawatan segera, mereka akan dimasukkan ke hospital bagi mendapatkan rawatan lanjut.

■1210

Tuan Yang di-Pertua, untuk makluman Yang Berhormat Senator Dr. Ahmad Azam bin Hamzah, berdasarkan analisis kematian, dengan izin *brought-in-dead* (BID), yang dilaksanakan oleh Kementerian Kesihatan Malaysia, sebanyak 86 peratus hanya diketahui positif setelah jenazah sampai ke hospital.

Ini bermakna, mereka tidak mengetahui bahawa mereka merupakan pesakit COVID-19 dan tidak hadir ke Klinik Kesihatan atau hospital. Sebanyak 14 peratus pula merupakan individu-individu yang telah menjalani ujian COVID-19 dan di-*diagnosed* sebelum meninggal dunia di rumah.

Bagi tempoh 1 Mei 2021 hingga 22 Ogos 2021, sebanyak 69.1 peratus, iaitu sebanyak 150 kes daripada 217 kematian BID telah dibincangkan di peringkat Jawatankuasa Kecil Pemantauan Kematian COVID-19. Sebanyak 110 kes BID ataupun 73 peratus melibatkan individu-individu yang masih belum hadir ke Pusat Penilaian COVID-19 (CAC) untuk penilaian. Sebanyak 40 kes BID atau pun 27.9 peratus kes ini berlaku dalam kalangan pesakit yang berada dalam pemantauan oleh CAC. Selain itu, Pusat Penilaian COVID-19 (CAC) dilaksanakan sebagai inisiatif...

Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Bolehkah saya tanya sedikit soalan? Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Saya habiskan ayat ini- untuk pemeriksaan dan penilaian awal kes positif COVID-19 bagi tujuan pemerhatian dan pengawasan di tempat kediaman bagi Kategori 1 dan 2 yang bergejala ringan.

Dr. Ahmad Azam bin Hamzah: Saya hendak tanya sedikit, sementara soalan ini ada kaitan dengan BID tadi. So, adakah varian tertentu yang menyebabkan BID ini sehinggakan kebanyakan yang meninggal ini tidak tahu mereka dijangkiti? Adakah varian Delta, atau pun varian lain yang menyebabkan kes-kes seperti ini?

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih, Yang Berhormat. Seperti yang saya nyatakan dalam ucapan tadi, bahawa kes-kes ini banyaknya yang tahu hanya apabila di hospital. Jadi, kebanyakan mereka ini tidak buat pemeriksaan. Sama ada mereka di pedalaman, sama ada mereka ini tidak ambil kisah, ataupun sama ada mereka ini adalah yang antivaksin. Kita pun tidak tahu keadaan itu. Juga, ada antaranya adalah daripada bukan rakyat Malaysia, contohnya.

Seperti mana yang kita tahu juga, sekarang ini *dominant variant* adalah varian Delta. Dahulu ada varian Beta dan sebagainya, tetapi *dominant variant* adalah varian Delta. Kebanyakan kes yang telah menular dalam komuniti juga ada banyak yang disebabkan oleh varian Delta. Akan tetapi, kita tidak buat *genome sequencing*. Pemeriksaan untuk semua orang- agak di luar kemampuan kita untuk buat semua orang. Akan tetapi, untuk kes-kes yang memerlukan *post-mortem* dan sebagainya, kes-kes yang bawah BID akan dibuat.

Kita dapati bahawa antara sebabnya yang walaupun kata orang telah diberi rawatan, telah mendapat vaksinasi, tetapi masih lagi ada kes. Maknanya, kes-kes COVID-19 yang boleh diiktirafkan sebagai degillah, sebab kita masih lagi bimbang dengan kewujudan varian Delta ini yang lebih ganas, yang lebih cepat merebak, yang lebih cepat memberikan kesan yang berat. Mungkin juga akan memberikan kes-kes ini, dalam masa yang singkat, kematian kepada mereka yang ada di rumah itu.

Jadi, apa yang Yang Berhormat bimbangkan itu memang ada kebenarannya disebabkan ada kes-kes BID ya, yang meningkat pada suatu ketika dahulu. Terima kasih.

Saya sambung ya, Tuan Yang di-Pertua. Pesakit yang dikenal pasti mempunyai gejala berat atau mempunyai faktor risiko; warga emas melebihi umur 60 tahun, pesakit yang mempunyai *chronic comorbidity* serta *obese* akan dirujuk ke PKRC atau hospital. Ini berkenaan dengan CAC tadi.

Bagi menangani masalah *brought-in-dead* semasa kesesakan yang tinggi di hospital dan pusat-pusat kuarantin penuh, Kementerian Kesihatan Malaysia telah mengambil beberapa langkah pencegahan dan penambahbaikan dalam proses kerja di Pusat Pemantauan COVID-19 serta pemantauan pesakit COVID-19 yang diletakkan di bawah pemantauan di rumah.

Pertama, memperkukuhkan garis panduan dan proses kerja di Pusat Penilaian COVID-19 dalam mengenal pasti kes yang sesuai untuk menjalani pemantauan di rumah, terutamanya bagi Kategori 1 dan 2. Maknanya ini ada Kategori 1 dan 2, ia turun jadi 3. Kita kena hati-hati. Atau pun, kita jangka dalam pemeriksaan dan penilaian kita, kes-kes sebegini yang ada *comorbidity*, ia boleh turun kepada Kategori 3 dan 4.

Jadi, kes-kes ini yang bahaya. Maknanya, kita tidak boleh biarkan ia di rumah. Oleh sebab itu, penilaian itu, untuk contohnya, orang yang balik yang minta *Home Surveillance Order* (HSO) dan sebagainya, penilaian itu sangat-sangat penting. Ini kerana, apabila mereka di rumah, kalau mereka tidak laporkan dalam MySejahtera, kalau mereka tidak cepat pergi ke hospital, kes-kes ini mungkin akan menyebabkan kematian. Jadi, ini akan menambahkan BID. Oleh sebab itu, ia sangat-sangat pentinglah bagi kakitangan hospital, Kementerian Kesihatan untuk teliti tentang perkara penilaian ini. Inilah yang kita buat selama ini, *insya-Allah*.

Kedua, Tuan Yang di-Pertua, menambah baik sistem komunikasi- *communication system*, dengan izin. Ini bagi memudahkan anggota menghubungi pesakit, bagi menilai keadaan semasa pesakit dan sistem bagi membantu pesakit memaklumkan kemerosotan gejala yang dialami, dan seharusnya mendapatkan nasihat, tindakan yang segera. Ini yang penting sekali.

Maknanya, cepatnya mereka menghubungi. Siapakah lagi yang ada di rumah itu yang boleh bantu? Siapakah jiran-jiran mereka? Sebab apa kita hendak tunggu? Kadang-kadang kita tunggu ambulan, ambulan kalau lambat, mereka boleh mati. Jadi, kita kena cepat. Perkara ini sangat penting. Maknanya kesedaran diri, komunikasi, dan juga masalah *transport* kita. Kenderaan yang diperlukan.

Bekalan *pulse oxymeter*- ini saya sebut sedikit, dengan izin- turut dipinjamkan kepada pesakit bagi membantu pesakit memantau keadaan kesihatan mereka sepanjang menjalani kuarantin di rumah. Kementerian Kesihatan turut memperkukuhkan jalinan kerjasama dengan sektor swasta, dengan melibatkan lebih ramai pengamal perubatan swasta dan pemantauan pesakit di rumah melalui penubuhan CAC dan *general practitioner* (GP) swasta, dengan izin. Inilah maknanya, Tuan Yang di-Pertua, penglibatan pihak swasta ini bukannya kecil. Saya ambil kesempatan ini jugalah untuk mengucapkan tahniah dan terima kasih kepada pihak swasta- hospital swasta dan juga *general practitioners* (GP's), mereka yang klinik-klinik sendiri.

Saya ada turun, Tuan Yang di-Pertua, semasa Program PICK ini sejak bulan Februari dahulu, ke-63 buah PPV. PPV yang 300 orang sekecil-kecilnya kepada PPV yang sebesar-besarnya, 15 ribu orang. Dalam lawatan saya ini, saya memang melihat perkembangan yang ada di bawah, *on the ground* apa yang mereka- lakukan.

Saya ambil kesempatan juga, untuk sama memberi semangat, mengajak mereka membaca doa bersama-sama, dan menasihatkan mereka supaya melakukan kerja dengan teliti. Perhati betul-betul. Jangan kita silap. Contohnya, apabila saya masuk di kawasan untuk memberi suntikan, penting sekali kita ikut SOP. Penting sekali ialah kita jangan sembang-sembang semasa kita hendak bagi suntikan. Kita sahaja nasihat, sebab saya ini pun seorang bekas doktor, jadi kita hendak tengok botol-botol itu. Di atas meja jangan ada bersepah jarum-jarum yang lain. Jarum yang kita hendak guna, botol itu kita tengok betul-betul, sedut, *check*, dan bagi suntikan. Penting sekali, kita jangan mencemaskan kita punya *vaccinee* itu. Orang yang hendak dicucuk itu, terutama kalau remaja umur 12-13 tahun, mereka tengok jarum pun takut.

Tuan Aknan a/l Ehtook: Yang Berhormat Timbalan Menteri, mohon penjelasan sekejap.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Sekejap, saya- jadi saya hendak ambil kesempatan ini Tuan Yang di-Pertua, kita kena bagi mereka tenang supaya janganlah nanti ototnya kejang, jadi keras, sakit dan sebagainya. Ini sangat-sangat penting, sebab kita hendak menghadap anak-anak remaja kita ini yang memang- saya tidak tahulah berapa orang yang berani dengan jarum. Kadang-kadang badan besar, jarum pun takut. Ataupun betul yang saya cakap ini. Ataupun, kalau sesiapa yang berani dengan jarum, bagi tahu saya. Saya hendak cucuk dia... [Ketawa]

Jadi, silakan. Ada soalan.

Tuan Aknan a/l Ehtook: Terima kasih. Sebut fasal PPV ini, kita dapati bahawa di Kelantan, kadar vaksinasi masih lagi jauh lebih rendah daripada negeri lain. Jadi, saya ingin mohon penjelasan daripada Yang Berhormat Timbalan Menteri, apakah tindakan yang kita sedang dan akan terus lakukan untuk meningkatkan kadar vaksinasi di Kelantan? Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Timbalan Menteri ada satu minit lagi ya, sebab kita ada lagi 14 lagi untuk menjawab dan kita kena habiskan hari ini juga. Jadi, mesti tepati masa yang diberikan. Terima kasih.

Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Saya pun memahami dari awal lagi. Sebenarnya memang ada tebal dan ramai yang saya hendak jawab, saya akan beri sebagai jawapan bertulis. Cuma, saya habiskan soalan daripada Yang Berhormat yang bertanya tadi tentang Kelantan.

Kalau saya dapati hari ini, pada ketika ini, kita sudah bawah daripada 10 ribu kes selama lapan hari, dan kluster pun sudah bawah daripada 20 buah di tempat kerja. Juga, kluster pun kita sudah bawah daripada 20 dalam bulan Oktober ini. Kita katakan tempat kerja itu, sudah kurang daripada 10 sejak bulan Oktober ini.

■1220

Jadi Kelantan bukanlah yang tercorot. Saya sudah pergi Kelantan tiga kali semasa pandemik ini dan saya dapat lihat apa yang dilakukan oleh JKN, *alhamdulillah* bagus. Saya sudah melawat tempat PKRC yang terbesar di sana bersama dengan pengarah. Jadi, *alhamdulillah* kerisauan Yang Berhormat itu benar. Apa yang kita akan buat sekarang kalau kes itu belum lagi turun dan kita akan tingkatkan, perkasakan lagi usaha-usaha yang saya sebut tadi.

Kita akan perkasakan lagi dan akan fikirkan lagi macam mana caranya untuk kita memperhebatkan usaha kita ini. Jadi, *alhamdulillah* terima kasih kepada semua yang terlibat terutamanya berkaitan Kementerian Kesihatan dan juga Kementerian-kementerian serta agensi-agensi yang lain, unit beruniform dan sebagainya, *Protect Health Corporation* semua telah menjalankan dengan baik. Hanya Allah SWT membalas jasa Tuan-tuan, Puan-puan dan semua yang ada ini. Terima kasih.

Dato' Dr. Nuing Jeluing: Tuan Yang di-Pertua, mohon laluan sedikit, sekejap.

Timbalan Yang di-Pertua: Saya tamatkan ya, sebab kita ada 14 lagi takut tidak cukup.

Dato' Dr. Nuing Jeluing: Sebab empat soalan saya tidak dijawab.

Timbalan Yang di-Pertua: Seterusnya saya mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Dato' Dr. Haji Noor Azmi bin Ghazali, Timbalan Menteri Kesihatan yang memberikan jawapan tadi.

Seterusnya, saya menjemput Kementerian Perpaduan Negara. Dipersilakan.

12.21 tgh.

Menteri Perpaduan Negara [Datuk Halimah binti Mohamed Sadique]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Tuan Yang di-Pertua, saya dekat sebelah sini.

Timbalan Yang di-Pertua: Boleh buka.

Datuk Halimah binti Mohamed Sadique: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Salam sejahtera dan salam perpaduan.

Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya untuk merakamkan ribuan terima kasih kepada empat orang Ahli Yang Berhormat yang telah pun mengambil bahagian dalam perbahasan Titah Diraja yang menyentuh kepada perkara-perkara yang berkaitan dengan Kementerian Perpaduan Negara.

Terima kasih saya kepada Yang Berhormat Senator Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi. Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas. Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Tuan Aknan. Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri. Izinkan saya Tuan Yang di-Pertua, kalau ada mana-mana Ahli-ahli Yang Berhormat yang tidak ada dalam Dewan ini, saya akan jawab secara bertulis. Boleh Tuan Yang di-Pertua?

Timbalan Yang di-Pertua: Boleh.

Datuk Halimah binti Mohamed Sadique: Okey. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Tuan Yang di-Pertua- *my beautiful woman is there.* Saya mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi. Terima kasih Yang Berhormat kerana telah mencadangkan supaya diperkenalkan bahasa isyarat sebagai bahasa ketiga di semua tabika perpaduan.

Untuk makluman Yang Berhormat, Kementerian Perpaduan Negara telah pun mengambil inisiatif untuk membangunkan Pelan Pendidikan Awal Kanak-kanak Tabika Perpaduan bagi tahun 2021 hingga 2030 dan untuk memberikan suntikan baru juga perkara-perkara, nafas baru kepada program pendidikan awal kanak-kanak ini. Antara pembaharuan yang telah pun diperkenalkan Yang Berhormat dalam Pelan Pendidikan Awal Kanak-kanak Tabika Perpaduan ini merupakan pengajaran komunikasi asas bahasa ketiga di tabika perpaduan.

Kementerian mempunyai 1781 buah tabika perpaduan Yang Berhormat di seluruh negara sampai ke Sabah, Sarawak. Pengajaran asas bahasa ketiga ini yang masuk dalam pelan pendidikan awal kanak-kanak yang akan kita laksanakan ialah yang pertama, bahasa Mandarin, kedua ialah bahasa Tamil dan ketiga ialah bahasa Kadazan bagi negeri Sabah dan yang keempat ialah bahasa Iban yang ada di negeri Sarawak. Jadi empat bahasa ini kita akan ajar kepada semua anak-anak kita di tabika perpaduan.

Cadangan yang dikemukakan oleh Yang Berhormat adalah sangat baik. Saya mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat. Sangat baik cadangan itu untuk membolehkan anak-anak murid saya yang berada di 1781 buah tabika perpaduan untuk mampu berkomunikasi dan juga boleh meningkatkan lagi perhubungan, kepekaan sosialisasi dengan rakan-rakan mereka yang kurang upaya dalam mereka berkomunikasi dalam komuniti mereka. Jadi, saya terima baik cadangan Yang Berhormat itu dan akan kami masukkan dalam perancangan termasuklah komunikasi dalam bahasa yang saya sebutkan tadi. Terima kasih Yang Berhormat.

Selain itu Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Ras Adiba juga ada membangkitkan perkara yang berkaitan dengan cadangan supaya ditempatkan pegawai-pegawai psikologi, kaunseling serta pakar-pakar psikiatri di kawasan kediaman dengan kerjasama KRT di bawah Kementerian Perpaduan Negara.

Saya tidak pasti sama ada Kementerian Kesihatan telah pun menjawab kepada perkara ini kerana ada hubung kaitnya apabila kita membicarakan soal Yang Berhormat berkaitan dengan pegawai psikologi, pegawai kaunseling ataupun pakar-pakar psikiatri. Tidak tahu ini Timbalan Menteri ada mungkin boleh ambil catatan dan mungkin boleh menjawab secara bertulis. Bolehkah Timbalan Menteri Kementerian Kesihatan? Boleh? Buat begini sahaja. Okey, selesai.

Di peringkat Kementerian Kesihatan Yang Berhormat, Timbalan Menteri ada. Nanti jawab secara bertulis. Di peringkat saya pula, kita wujudkan mediasi komuniti. Mediasi komuniti ini Yang Berhormat, telah pun diperkenalkan sebagai salah satu daripada kaedah penyelesaian alternatif yang kita gunakan dalam komuniti, dalam masyarakat untuk kita kesan kalau ada masalah, ada isu, ada konflik yang melibatkan antara pihak, antara kaum contohnya, yang bertelagah dalam satu-satu kawasan komuniti. Maknanya dalam komuniti KRT. Ini kerana kawasan rukun tetangga Yang Berhormat ada kelompok-kelompok komunitinya.

Jadi, maka kerana itu sejak tahun 2009 seramai 400 pimpinan rukun tetangga dan juga pegawai-pegawai JPNIN yang telah pun kita latih untuk menjadi *mediator* komuniti. Untuk makluman Yang Berhormat juga, antara KPI 100 yang Kementerian Perpaduan Negara letakkan ialah untuk mewujudkan pusat-pusat mediasi keluarga Malaysia di enam buah negeri. Satu di Selangor, dua di Johor, tiga di Wilayah Persekutuan, empat di Perak, lima di Pulau Pinang dan enam di Pahang. Kita mulakan dengan enam buah negeri ini dahulu Yang Berhormat.

CMC merupakan satu fasiliti sosial yang mahu kita wujudkan sebagai pusat rujukan komuniti dalam kita menangani sebarang konflik sosial yang berlaku. Pada masa yang sama juga untuk memberikan perkhidmatan mediasi yang lebih efisien dan juga kondusif kepada pihak-pihak yang memerlukan sebelum berlakunya satu-satu konflik.

Kementerian Perpaduan Negara untuk makluman Yang Berhormat juga akan dan sedang berkolaborasi, bekerjasama dengan institusi pengajian tinggi bagi meningkatkan lagi kompetensi dan juga kemahiran barisan mediator-mediator komuniti yang saya sebutkan ada seramai 400 orang tadi. Kerjasama yang telah wujudkan ialah bersama-sama dengan Universiti Utara Malaysia, Universiti Malaya, Universiti Teknologi Malaysia, Universiti Malaysia Pahang, Universiti Malaysia Sabah.

Pihak kementerian akan meneruskan kerjasama yang baik dengan Persatuan Kaunselor Malaysia untuk mempertingkatkan lagi kepakaran mediator-mediator komuniti yang ada supaya akhirnya ada di antara mediator-mediator komuniti kita ini berupaya untuk mengikuti kursus para kaunselor dengan kerjasama dengan pihak universiti yang telah pun saya sebutkan tadi.

Selain daripada enam CMC tadi yang saya sebutkan Yang Berhormat, pihak kementerian juga sedang mengatur dan mewujudkan dengan lebih mantap lagi dengan meletakkan 300 *mediator* untuk mewujudkan 300 buah pusat mediasi komuniti di pusat-pusat aktiviti rukun tetangga dan 150 lagi akan diwujudkan di pusat rukun tetangga di seluruh negara.

Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya menjawab soalan daripada Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas. Okey, terima kasih Yang Berhormat Senator. Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas telah pun membangkitkan perkara yang berkaitan dengan rangka Dasar Perpaduan Negara, rangka tindakan dalam usaha untuk mewujudkan landskap kemasyarakatan maya tanpa prejudis perkauman.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, Kementerian Perpaduan Negara telah pun menghasilkan Dasar Perpaduan Negara dan Rangka Tindakan 2021 dan 2020. Saya mengucapkan terima kasih banyak-banyak kerana dalam perbahasan Yang Berhormat sendiri telah pun menyebutkan tentang Dasar Perpaduan Negara dan Rangka Tindakan Perpaduan Negara ini.

Untuk makluman Tuan Yang di-Pertua, kedua-dua dokumen penting ini adalah berteraskan kepada Perlembagaan Persekutuan dan juga Rukun Negara untuk kita berikan penekanan kepada pemantapan ekosistem perpaduan dan ini juga termasuklah merangkumi tatacara penggunaan media digital yang ada.

■1230

Manakala, di bawah Rangka Tindakan Perpaduan Negara 2021-2030 telah pun menggariskan strategi-strategi bagi kita memantapkan keberkesanan komuniti melalui penekanan kepada dua aspek. Pertama ialah peranan pelbagai platform media sebagai alat kesedaran sosial dalam usaha untuk menyebarkan perkara-perkara positif dan mengukuhkan lagi perpaduan dan kedua ialah penggunaan platform media secara beretika. Untuk tindakan ini, untuk kita tentukan pencapaian terhadap dua penekanan yang saya sebutkan tadi, pihak Kementerian ya Yang Berhormat akan bekerjasama dengan rapat dengan pihak Kementerian Komunikasi dan Multimedia.

Seterusnya kepada persoalan seterusnya daripada Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair juga. Apakah bentuk jalinan kerjasama yang dirangka oleh Kementerian dengan Kementerian-kementerian lain dalam usaha untuk kita membendung perkara-perkara yang tidak sihat daripada segi perkauman dan sebagainya?

Selaras dengan Dasar Perpaduan Negara dan rangka tindakan yang saya sebutkan tadi, pihak Kementerian Perpaduan Negara Yang Berhormat sedang dalam peringkat terakhir untuk menghasilkan satu Pelan Tindakan Perpaduan Negara bagi tahun 2021-2030 yang akan menggariskan pelbagai program jangka pendek dan jangka panjang, sederhana dan panjang dan Pelan Tindakan Perpaduan Negara ini akan mengikat kerjasama antara pihak-pihak Kementerian Perpaduan Negara bersama-sama dengan pihak Kementerian-kementerian yang lain.

Ini kerana, bila kita membicarakan soal yang berkaitan dengan perpaduan ini, dia merentasi- banyak kali dah saya sebut, dia merentasi Kementerian dan sebagainya dan sesuai pula dengan pra pelancaran yang telah pun dilancarkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri iaitu Keluarga Malaysia. Juga mengambil kira kepada tanggungjawab yang kita perlu laksanakan secara bersama dan bukan sahaja peranan yang diasingkan atas nama Kementerian Perpaduan sahaja, tetapi setiap Kementerian mempunyai perancangan ke arah untuk menterjemahkan aspirasi Keluarga Malaysia itu.

Pelaksanaan program-program juga sedang disusun melalui pelan yang saya sebutkan tadi Yang Berhormat Senator kerana dalam Pelan Tindakan Perpaduan Negara ada kerjasama dengan semua Kementerian telah pun diletakkan dengan jelas dalam pelan yang tersebut.

Kementerian juga dalam tindakan yang terakhir untuk kita bangunkan satu lagi pelan yang kita nama yang tadi ialah Pelan Tindakan Perpaduan Negara secara menyeluruh yang ini yang sedang kita usahakan ini ialah Kami @ Pelan Perpaduan Keluarga Malaysia. Ini ialah pelan pelaksanaan berteraskan kepada Pelan Tindakan Perpaduan Negara yang saya sebutkan sebagai pelan menyeluruh tadi untuk dilaksanakan oleh Kementerian Perpaduan Negara. *Insyah-Allah* akan dilancarkan dalam sedikit masa oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri kita.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, isu yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Akin A/I Ehtook, peruntukan untuk rumah-rumah ibadat dan sebagainya. Saya ingin menjelaskan- saya ucapkan terima kasih lah kepada Yang Berhormat Senator Tuan Akin A/I Ehtook.

Saya ingin menjelaskan bahawa peruntukan telah pun disalurkan dalam ucapan bajet yang lepas bagi pelaksanaan program-program pembaikan dan penyelenggaraan rumah-rumah ibadat selain daripada Islam dan skop bagi program bantuan kewangan ini Yang Berhormat Senator, ia meliputi kerja-kerja seperti kerja-kerja pembaikan, kerja-kerja penyelenggaraan dan juga kerja-kerja kecemasan. Bagi sebarang kerja pembinaan baharu adalah tidak termasuk dalam skop program bantuan kewangan yang telah pun digariskan oleh pihak Kementerian Kewangan ini.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, perkara yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri ada kah? Saya rasa tidak ada Tuan Yang di-Pertua. Boleh saya jawab secara bertulis?

Timbalan Yang di-Pertua: Boleh.

Datuk Halimah binti Mohamed Sadique: Okey, terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Nampaknya begitulah Tuan Yang di-Pertua, jawapan saya kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah pun sudi mengambil bahagian membahaskan memberi cadangan, teguran dan sebagainya kepada Kementerian Perpaduan Negara.

Saya ucapkan terima kasih banyak-banyak dan mungkin ada perkara-perkara yang telah Yang Berhormat Senator membangkitkan yang saya tidak menjawab dengan secara lebih detil lagi, saya mohon maaf.

Sekiranya kalau Yang Berhormat Senator, Ahli-ahli Yang Berhormat Senator perlukan penjelasan yang lebih lagi silalah dapatkan daripada saya. Saya ucapkan terima kasih banyak-banyak Tuan Yang di-Pertua.

Sekian. *Wabillahitaufiq wal-hidayah, assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Timbalan Yang di-Pertua: *Waalaikumsalam warahmatullahi wabarakatuh.* Terima kasih kepada Yang Berhormat Datuk Halimah binti Mohamed Sadique, Menteri Perpaduan Negara atas jawapan tadi.

Seterusnya saya menjemput Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi. Dipersilakan.

12.35 tgh

Menteri Sains, Teknologi dan Inovasi [Dato' Seri Dr. Adham bin Baba]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh,* salam Keluarga Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi ataupun MOSTI menjunjung kasih Titah Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong atas keprihatinan Baginda menyentuh kepentingan penerokaan bidang sains, teknologi dan inovasi serta ekonomi dalam menghadapi cabaran negara pada era pandemik. Dalam menggalas amanah selaku peneraju bersama Program Imunisasi COVID-19 Kebangsaan (PICK), MOSTI telah berganding bahu dengan pelbagai kementerian dalam usaha membendung penularan wabak ini. Terima kasih diucapkan kepada semua petugas barisan hadapan dan rakyat Malaysia.

Setakat hari ini iaitu 11 Oktober 2021, pencapaian vaksinasi lengkap kepada populasi dewasa Malaysia di bawah Program Imunisasi COVID-19 Kebangsaan ataupun PICK telah melepasi paras 90 peratus. Ini merupakan satu berita baik kerana Yang Amat Berhormat Perdana Menteri telah mengumumkan kemudahan rentas negeri mulai hari ini kepada semua penduduk yang telah lengkap di vaksinasi. Namun, kita tidak boleh leka dan perlu sentiasa mematuhi amalan norma baharu.

Tuan Yang di-Pertua, kerajaan sedar bahawa negara belum terlepas daripada ancaman virus COVID-19 ini. Oleh itu, satu strategi nasional perlu bagi memastikan ketersediaan negara menghadapi sebarang isu kesihatan awam kelak. Sedikit kealpaan mampu mengundang bahaya yang lebih parah. Kita masih bertanggungjawab kepada semua yang berada di sisi kita dan juga di kampung halaman.

Tuan Yang di-Pertua, sebagai permulaan saya ingin mengucapkan terima kasih kepada beberapa Ahli Yang Berhormat Senator, kepada Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz telah memberikan cadangan yang baik mengenai perlunya kerajaan memperkasakan penerangan dan pendidikan mengenai manfaat vaksinasi kepada rakyat.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, kerajaan sememangnya sentiasa mempromotif usaha yang dipanggil advokasi dan juga penerangan akan kepentingan pengambilan vaksin COVID-19. Antara usaha yang sedang dilaksanakan ialah publisiti berterusan menerusi pelbagai platform seperti hebahan manfaat menerima vaksinasi melalui media massa dan juga media sosial.

Seterusnya saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff atas keyakinan kepada kerajaan terhadap penghasilan vaksin manusia sendiri. Sebagai satu langkah segera, MOSTI telah mengusulkan cadangan penubuhan sebuah Pusat Vaksin Negara yang akan dikenali sebagai Institut Genom dan Vaksin Malaysia (MGVI). Pusat ini akan menempatkan pakar-pakar khusus dalam penghasilan vaksin manusia termasuk vaksin COVID-19. Inisiatif ini perlu disegerakan kerana kerajaan sedar adalah sukar untuk terus bergantung kepada negara luar untuk mendapatkan bekalan vaksin pada hadapan. Oleh itu, kepakaran dalam negara sedang dikenal pasti dan disusun bagi memastikan strategi dan tindakan dapat dilaksanakan dengan sempurna.

Dalam hal ini, kerajaan sentiasa menggalakkan lebih banyak kerjasama *research and development* dan pemindahan teknologi bersama pakar dan syarikat pengeluar vaksin antarabangsa melalui pelaburan strategik. Ini sesuatu yang perlu dilaksanakan segera. Pelbagai syarikat farmaseutikal tempatan telah mengambil peluang pada kala pandemik ini untuk memperbaharui model perniagaan masing-masing.

Sebagai contoh, syarikat Pharmaniaga Lifescience Sdn. Bhd. iaitu sebuah anak syarikat kerajaan telah mengambil peluang ini dengan membuat perubahan kepada kilang mereka daripada aktiviti sebelum ini iaitu aktiviti *sterile small volume injectable* kepada bentuk pengilangan *fill and finish* bagi pembotolan vaksin COVID-19. Pengilangan *fill and finish* bagi vaksin COVID-19 memerlukan pematuhan GMP ataupun *Good Manufacturing Practice*, dengan izin, yang perlu dipatuhi dengan ketat.

■1240

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Ahli Yang Berhormat Senator Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi atas keprihatinan terhadap perkembangan syarikat-syarikat *startup* tempatan.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, Malaysia telah mempunyai sebuah syarikat bertaraf '*unicorn*' iaitu Carsome Malaysia yang mana syarikat tersebut telah mendapat pembiayaan sebanyak RM14 juta daripada MOSTI melalui MAVCAP Berhad. Syarikat ini juga telah mendapat pembiayaan daripada pelbagai agensi modal teroka seperti 500 Startups dan Gobi Partners yang telah membolehkan mereka menembusi dan memperluaskan rangkaian ke pasaran serantau seperti Indonesia, Thailand dan Singapura.

Seterusnya, Malaysia juga mempunyai sebuah syarikat tempatan yang sedang berkembang maju dalam perkhidmatan dron iaitu Aerodyne Group Malaysia.

Untuk makluman Yang Berhormat, MOSTI melalui agensi pembiaya di bawahnya telah membuat pelaburan secara kolektif sebanyak RM25 juta kepada Aerodyne. Sejak pelaburan MOSTI ini, Aerodyne telah berkembang daripada kedudukan kelima dunia untuk menjadi penyedia perkhidmatan *remote sensing* kepada nombor satu di dunia sebagaimana yang telah dilaporkan oleh *Drone Service Provider Ranking 2021 Report*, dengan izin.

Bagi merencanakan lagi pembangunan syarikat-syarikat *startup* di Malaysia, kementerian ini sedang membangunkan pelan hala tuju pembangunan *startup* yang menyasarkan lima ribu buah syarikat *startup* dengan pewujudan lima buah syarikat bertaraf '*unicorn*' menjelang 2030. Ini dapat dicapai menerusi ekosistem yang menghubungkan pelbagai agensi dan kementerian berkaitan dalam aspek seperti pembiayaan, latihan dan bimbingan. Sebuah platform komprehensif dikenali sebagai MyStartup juga akan diwujudkan oleh MOSTI sebelum akhir tahun 2021 bagi tujuan tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin terus memberi respons mengenai cadangan Ahli Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri. Walaupun beliau tidak ada, saya hendak rekodkan jawapan dalam Dewan ini mengenai pembelajaran secara digital dalam norma baharu dan pendekatan pendidikan hibrid. MOSTI menerima baik cadangan Yang Berhormat mengenai keperluan untuk menubuhkan sebuah pusat sehati maya bagi menghimpunkan bahan pengajaran, modul dan latihan.

Seperti Yang Berhormat sedia maklum, Kementerian Pendidikan Malaysia mempunyai program DidikTV. MOSTI pula mempunyai Pusat Sains Negara dan Planetarium Negara. Kedua-dua agensi di bawah MOSTI ini turut menawarkan program-program pengajaran dan pembelajaran dalam bidang sains secara interaktif dan maya. Oleh yang demikian, MOSTI akan bekerjasama dengan KPM bagi memantapkan lagi program-program yang lebih menarik minat terutama terhadap anak-anak kita yang muda terhadap sains dan inovasi.

Seterusnya, untuk menjelaskan persoalan yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dr. Wan Martina binti Wan Yusoff sekali lagi berkaitan dengan ketepatan data yang dikeluarkan oleh Jawatankuasa Khas Jaminan Akses Bekalan Vaksin ataupun JKJAV yang ditubuhkan untuk mendapatkan akses vaksin kepada masyarakat kita. MOSTI telah membangunkan laman web JKJAV yang memaparkan data vaksinasi secara berkala dalam bentuk *real time* mengikut negeri masing-masing. Walau bagaimanapun, sistem JKJAV tidak memaparkan kadar vaksinasi mengikut daerah.

Namun begitu, MOSTI akui bahawa kaedah suntik dahulu iaitu *give* vaksin, daftar kemudian ataupun register *after* yang diamalkan melalui program jangkauan luar ataupun *outreach* atau program rumah ke rumah di setiap daerah dikhuatiri ada data yang lambat dimasukkan ke dalam sistem. Hal ini menyebabkan paparan data vaksinasi lebih rendah daripada keadaan sebenar tetapi perbezaan tidak ketara dalam pelaporan dan boleh diperbaiki.

Oleh yang demikian, pernyataan Yang Berhormat mengenai kadar vaksinasi daerah Bachok, Kelantan yang merupakan data terkini sehingga 10 Oktober iaitu dua hari lepas. Sebanyak 85.6 peratus daripada populasi dewasa di daerah Bachok telah menerima suntikan sekurang-kurangnya satu- dos. Manakala, 80.6 peratus pula telah lengkap dua dos vaksin.

Bagi menjelaskan persoalan yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Teo Eng Tee @ Teo Kok Chee mengenai pengiktirafan sijil vaksinasi di antara Kerajaan Malaysia dan Kerajaan Singapura. MOSTI bersama Kementerian Kesihatan Malaysia dan Kementerian Luar Negeri juga serta Agensi Keselamatan Siber Negara (NACSA) telah mengadakan beberapa perbincangan teknikal dengan pihak Singapura berkenaan pengiktirafan sijil vaksinasi secara timbal balik ataupun *mutual recantation*, dengan izin, Tuan Yang di-Pertua.

Pengiktirafan Sijil Vaksinasi tersebut telah dipersetujui kedua-dua negara pada 6 Julai tahun 2021 ini. Namun, polisi dan teknologi berkaitan sedang diperhalusi supaya dapat diguna pakai semasa pembukaan sempadan negara kelak.

Tuan Yang di-Pertua, sekian sahaja maklum balas saya tentang isu di bawah MOSTI. Saya sekali lagi mengucapkan terima kasih kepada Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan kali ini. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Dato' Seri Dr. Adham bin Baba, Menteri Sains Teknologi dan Inovasi atas jawapannya tadi.

Seterusnya, saya menjemput Kementerian Luar Negeri. Dipersilakan.

12.45 tgh.

Timbalan Menteri Luar Negeri [Dato' Haji Kamarudin Jaffar]:
Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua, saya ucapkan berbanyak-banyak terima kasih kerana mengizinkan saya mengambil bahagian dalam sesi penggulungan Titah Diraja 2021 dalam Dewan yang mulia hari ini.

Bagi pihak seluruh warga Kementerian Luar Negeri mengambil kesempatan ini untuk merakamkan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator khususnya Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz dan Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai kerana terus prihatin dengan isu-isu yang berkait rapat dengan Kementerian Luar Negeri sewaktu membahaskan Titah Diraja ini.

Pertamanya berkaitan dengan pakatan strategik AUKUS. Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya menjawab pertanyaan Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai yang membangkitkan beberapa persoalan mengenai pakatan strategik AUKUS. Antara lain, Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai telah menyoal mengenai reaksi dan tindakan ASEAN serta kesan pakatan AUKUS terhadap hubungan dua hala Malaysia dan China atau RRC.

Untuk pengetahuan umum, penubuhan kerjasama tiga hala antara Australia, United Kingdom dan Amerika Syarikat yang dikenali sebagai AUKUS telah diumumkan oleh pemimpin ketiga-tiga negara tersebut pada 15 September 2021. Antara 16 hingga 20 September 2021, Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dan Yang Berhormat Menteri Luar Negeri serta Yang Berhormat Menteri Kanan Pertahanan kita telah dihubungi oleh rakan sejawat masing-masing dari Australia dan diberi penerangan tentang penubuhan AUKUS.

Dalam hal ini, kerajaan telah menyuarakan kebimbangan dan kegusaran tentang kebarangkalian AUKUS memangkinkan persaingan senjata dan provokasi kuasa-kuasa besar dunia untuk bertindak lebih agresif di rantau ini terutama di Laut China Selatan.

Kerajaan turut menegaskan kepentingan menghormati dan mematuhi pendirian sedia ada negara kita berhubung operasi kapal selam berkuasa nuklear dalam perairan negara kita yang selari dengan peraturan-peraturan konvensyen Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu berkaitan Undang-undang Laut 1982 atau UNCLOS. Perjanjian Senjata Nuklear Asia Tenggara atau SEANWFZ, Zon Aman, Bebas dan Berkecuali (ZOPFAN) dan *Treaty Persahabatan dan Kerjasama Asia Tenggara* atau TAC.

Berdasarkan pendirian ini, kerajaan telah menyeru semua pihak untuk mengukuhkan kerjasama yang lebih aktif dalam mempromosi dan mempertahankan rantau ini sebagai rantau yang aman, stabil serta berkembang dan makmur. Selaras dengan aspirasi, dengan izin, *ASEAN Outlook on the Indo-Pacific*. Lanjutan daripada itu, utusan khas Perdana Menteri Australia berhubung AUKUS telah mengadakan pertemuan dengan Yang Berhormat Menteri Luar Negeri, Yang Berhormat Menteri Kanan Pertahanan, dengan pihak Kementerian Pertahanan dan Majlis Keselamatan Negara pada 5 Oktober dan 6 Oktober 2021 bagi tujuan memberi penerangan lanjut berkenaan pakatan tersebut.

Platform ini telah digunakan oleh kerajaan kita untuk mengulangi dan menegaskan sekali lagi pendirian Malaysia serta mendapatkan penjelasan dan maklumat mengenai AUKUS khususnya projek pembinaan kapal selam yang merupakan tumpuan utama dalam isu ini. Di samping memantau perkembangan AUKUS dari semasa ke semasa, hubungan dua hala yang erat antara Malaysia dengan Australia, *United Kingdom* dan Amerika Syarikat akan terus kita pelihara.

■1250

Tindakan ini selaras dengan prinsip Kerajaan Malaysia untuk sentiasa mengekalkan hubungan dua hala yang baik dengan semua negara tanpa mengambil kira ideologi atau sistem pentadbiran mereka. Malaysia juga dalam hal ini mengamalkan sikap berkecuali dan tidak berpihak kepada mana-mana negara berkuasa besar dunia. Selaras dengan prinsip asas Pergerakan Negara-negara Berkecuali, dengan izin, *Non-Aligned Movement* (NAM) yang Malaysia telah anggotai sejak tahun 1970.

Dalam mengimbangi Dasar Luar Negara Malaysia, dan hubungan dengan negara-negara lain, Kementerian Luar Negeri akan terus memastikan bahawa hak-hak negara kita berlandaskan undang-undang domestik dan antarabangsa dihormati. Kerajaan berupaya melindungi kepentingan negara tanpa melibatkan campur tangan kuasa asing.

Berkenaan dengan ASEAN dan kita pula, berdasarkan kepada kenyataan-kenyataan yang telah dibuat oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri dan Yang Berhormat Menteri Luar Negeri, kerajaan telah menyuarakan pendirian ini secara konsisten di dalam semua mesyuarat ASEAN dan juga antara ASEAN dan rakan-rakan luar ASEAN. Malaysia dan negara-negara anggota ASEAN lain komited menegakkan prinsip-prinsip yang terkandung di dalam *Southeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone Treaty* (SEANWFZ), *Zone of Peace, Freedom and Neutrality* (ZOPFAN), dan *Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia* (TAC).

Dalam mesyuarat ASEAN dengan rakan-rakan luar ASEAN termasuk Amerika Syarikat, Australia dan *United Kingdom*, negara-negara anggota ASEAN, termasuk Malaysia, sentiasa mengulangi prinsip kepaksian Asia atau, dengan izin, ASEAN *Centrality* dan perlunya semua pihak berpegang teguh kepada prinsip-prinsip di dalam ketiga-tiga triti tersebut yang kita sebutkan tadi. Ini demi memastikan rantau ini kekal berkecuali, aman, stabil, dan selamat.

Justeru itu, Kementerian Luar Negeri kekal komited dan akan terus mengetengahkan pandangan dan pendirian berprinsip Malaysia menerusi platform ASEAN terutama dalam usaha Malaysia menangani perkembangan isu politik keselamatan semasa.

Berkenaan hubungan dua hala Malaysia-China, Tuan Yang di-Pertua, seperti mana Dewan yang mulia ini sedia maklum, hubungan dua hala Malaysia dengan Republik Rakyat China (RRC) adalah berpaksikan kepada keutuhan persahabatan, saling percaya dan keuntungan bersama. Hasil daripada hubungan yang substantif dan penuh keyakinan tersebut, pada tahun 2013 hubungan dua hala antara Malaysia dan RRC telah dipertingkatkan daripada perkongsian strategik ke taraf perkongsian strategik komprehensif.

Kerjasama strategik ini bukan terhad kepada hal ehwal dua hala sahaja, malah merangkumi kerjasama di peringkat serantau dan antarabangsa. Umumnya keuntungan daripada hubungan kerjasama Malaysia dan RRC dalam pelbagai bidang, terutama perdagangan adalah amat baik dan mendatangkan manfaat yang besar.

Sebagai ekonomi yang kedua terbesar di dunia, pecahan perdagangan antara Malaysia dan RRC pada tahun 2020 telah mencecah sebanyak 18.6 peratus daripada jumlah perdagangan global Malaysia. Peratusan ini merupakan peningkatan sebanyak 8.1 peratus dari tahun 2019 walaupun dunia, termasuk kedua-dua negara, dilanda wabak COVID-19.

RRC telah meraih kedudukan sebagai rakan dagang Malaysia yang terbesar selama 12 tahun berturut-turut sejak tahun 2009, di mana nilai perdagangan dua hala mencapai RM329.77 bilion bagi tahun 2020. Bagi Januari hingga Ogos 2021 ini pula, nilai perdagangan dua hala telah meningkat sebanyak 35.2 peratus dan mencapai USD108.28 bilion berbanding dengan tempoh yang sama pada tahun 2020.

Maka secara kesimpulannya, hubungan dua hala antara Malaysia dan RRC tidak pernah terganggu sekali pun terdapat isu-isu di antara kedua-dua pihak. Malah, kerjasama strategi Malaysia-RRC telah sentiasa berkembang dan akan terus dipertingkatkan serta diperkukuhkan pada masa hadapan. Ini termasuklah kerjasama yang erat dalam menangani wabak COVID-19 serta kerjasama pasca pandemik ini.

Berkaitan dengan isu pencerobohan di Laut China Selatan pula Tuan Yang di-Pertua, saya ingin menjawab apa yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz berkaitan dengan isu ini. Dalam mengendalikan isu Laut China Selatan, kedaulatan dan kepentingan negara menjadi asas utama berhubung pendirian dan tindakan yang akan diambil oleh Kerajaan Malaysia.

Kerajaan kita tidak akan sesekali berkompromi dalam perkara yang boleh menjejaskan keutuhan wilayah, kedaulatan dan kepentingan negara.

Pada masa yang sama, memandangkan isu Laut China Selatan merupakan satu isu yang kompleks dan melibatkan hubungan antara negara, ia perlu dikendalikan secara menyeluruh dan setiap tindakan yang diambil oleh kerajaan adalah berdasarkan pertimbangan yang komprehensif. Pendirian Malaysia berhubung Laut China Selatan adalah jelas. Secara ringkasnya, pendirian ini merangkumi perkara-perkara berikut:

- (i) pertamanya semua pihak perlu memastikan keamanan, keselamatan dan kestabilan serta kebebasan pelayaran dan penerbangan atau, dengan izin, *freedom of navigation and overflight*;
- (ii) semua pihak perlu mengelakkan tindakan yang boleh menimbulkan ketegangan dan bersifat provokatif atau, dengan izin, mengamalkan *self-restraint* dan mengelakkan tindakan berkaitan ketenteraan, dengan izin, *militarisation*;
- (iii) pendirian negara kita juga disuarakan dengan konsisten di platform-platform serantau dan antarabangsa, di mana Malaysia menegaskan bahawa Laut China Selatan mesti kekal menjadi laluan perdagangan dan perairan yang aman.

Apabila berlaku insiden-insiden pencerobohan kapal-kapal kerajaan asing di dalam perairan negara, Kerajaan Malaysia sentiasa secara konsisten mengemukakan nota bantahan diplomatik kepada kerajaan negara-negara yang mana kapal asing milik kerajaan negara tersebut didapati menceroboh perairan negara ini.

Tindakan ini diambil selaras dengan undang-undang antarabangsa dan pendirian Malaysia untuk mempertahankan kedaulatan dan hak kedaulatan dalam perairan negara. Tindakan ini juga adalah sebagai langkah Malaysia yang tidak pernah mengiktiraf tuntutan negara-negara penuntut Laut China Selatan termasuk RRC China. Apabila tuntutan tersebut melibatkan perairan negara, berdasarkan peta baru Malaysia 1979.

Selain itu, sebagai langkah untuk memastikan keamanan, kestabilan dan mengelakkan ketegangan di Laut China Selatan, negara-negara ASEAN dan China telah memeterai deklarasi tatalaku pihak-pihak berkepentingan di Laut China Selatan atau, dengan izin, *Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea (DOC)* pada 4 November 2002. Pada masa ini, negara-negara ASEAN dan China sedang merundingkan kod tatalaku di Laut China Selatan atau, dengan izin, *Code of Conduct in the South China Sea (CoC)* ringkasnya. CoC dilihat sebagai satu kod tatacara untuk mengelakkan konflik dan ketegangan di Laut China Selatan. Ia adalah tanpa prejudis terhadap tuntutan wilayah dan maritim negara masing-masing. Di sela-sela mesyuarat tersebut, Malaysia juga mengambil kesempatan untuk mengadakan perbincangan dengan negara-negara penuntut Brunei, Filipina dan Vietnam.

Dalam melaksanakan rundingan CoC tersebut, Malaysia sentiasa memastikan bahawa CoC yang akan dirundingkan tidak akan sekali-kali mengetepikan kedaulatan dan hak kepentingan negara kita.

Jadi Tuan Yang di-Pertua, saya ingin supaya majlis ini dapat memahami pendirian Kementerian Luar Negeri sebagaimana yang dibangkitkan semasa perbahasan Titah Diraja tahun 2021 ini. Atas penglibatan, sambutan dan soalan-soalan, Tuan Yang di-Pertua saya bagi pihak Kementerian Luar Negeri ingin mengucapkan banyak-banyak terima kasih kepada semua Ahli-ahli Yang Berhormat sekalian. Terima kasih, *Assalamualaikum*.

Timbalan Yang di-Pertua [Dato' Seri Mohamad Ali bin Mohamad]: Terima kasih kepada Yang Berhormat Dato' Haji Kamarudin Jaffar, Timbalan Menteri Luar Negeri atas jawapan yang telah diberikan.

Ahli-ahli Yang Berhormat, Mesyuarat Dewan hari ini ditangguhkan sehingga jam 2.30 petang. Terima kasih.

[Mesyuarat dtempohkan pada jam 1.00 petang]

[Mesyuarat disambung semula pada pukul 2.30 petang]

■1430

[Timbalan Yang di-Pertua *mempengerusikan Mesyuarat*]

Tuan Yang di-Pertua: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera. Persidangan kita disambung semula dengan saya menjemput Yang Berhormat Timbalan Menteri Komunikasi dan Multimedia. Dipersilakan.

2.31 ptg.

Timbalan Menteri Komunikasi dan Multimedia [Datuk Zahidi bin Zainul Abidin]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Terlebih dahulu, bagi pihak Kementerian Komunikasi dan Multimedia, saya mengucapkan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat Senator yang prihatin, yang telah mengambil bahagian dalam memberikan pandangan yang menyentuh bidang tugas Kementerian- KKMM, sepanjang sesi perbahasan Usul menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong semasa Istiadat Pembukaan Penggal Keempat, Majlis Parlimen Keempat Belas.

Seramai 13 orang Ahli Yang Berhormat Senator telah membahaskan 17 usul yang berkaitan perkhidmatan Internet jalur lebar, penyalahgunaan media sosial, ekonomi digital dan sambutan Hari Malaysia. Izinkan saya memberikan maklum balas kepada isu-isu yang dibangkitkan mengenai perkhidmatan Internet jalur lebar.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz, Yang Berhormat Senator Dr. Ahmad Azam bin Hamzah, Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas a/l A. Achyuthan Nair, Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai, Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin, Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose, Yang Berhormat Senator Datuk Donald Peter Mojuntin, dan Yang Berhormat Senator Tuan Ir. Md. Nasir bin Hashim.

Kerajaan melalui Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia Malaysia telah membuat perancangan dan kini sedang melaksanakan pelan pembangunan yang kita namakan Pelan Jalinan Digital Negara (JENDELA) bertujuan untuk menambahbaikkan perkhidmatan telekomunikasi.

Pelaksanaan Pelan JENDELA fasa satu yang bermula pada September 2020 memberi fokus kepada peluasan liputan gentian optik dan pembangunan infrastruktur termasuk pembinaan tapak 4G baru dan menaik taraf stesen pemancar sedia ada kepada 4G bagi meningkatkan liputan dan kualiti perkhidmatan 4G di seluruh negara. Pencapaian JENDELA suku kedua 2021 adalah seperti berikut:

- (i) penambahan sebanyak 1.1 juta premis daripada 4.9 juta dan menjadikannya keseluruhan 6.5 juta premis di seluruh negara;
- (ii) kelajuan jalur lebar mudah alih meningkat daripada 25 MB kepada 26 MB; dan
- (iii) peluasan liputan jalur lebar mudah alih daripada 91.8 peratus kepada 94.03 peratus kawasan berpenduduk.

Selain itu, pihak kerajaan sedang dalam proses untuk menamatkan rangkaian 3G agar spektrum yang digunakan dapat digunakan untuk meningkatkan kecekapan teknologi 4G untuk menyediakan kelajuan pencapaian Internet yang lebih tinggi.

Pelaksanaan JENDELA turut mengambil kira penyediaan infrastruktur digital di kawasan-kawasan luar bandar dan pedalaman melalui program perkhidmatan sejagat (USP) seperti berikut.

Sehingga 31 Ogos 2021, melalui kaedah penyumbang utama, sebanyak 693 buah stesen pemancar daripada 5394 buah stesen pemancar telah siap dinaiktarafkan kepada teknologi 4G di seluruh negara, manakala sebanyak 362 buah menara baru akan dibina menjelang penghujung 2022 yang akan meningkatkan kadar liputan 4G di kawasan berpenduduk di seluruh negara. Selain itu, sebanyak 1661 buah menara baru akan dibina secara kaedah tender terbuka di kawasan-kawasan luar bandar dan pedalaman di seluruh negara untuk melonjakkan lagi kadar liputan 4G kepada 96.9 peratus di kawasan berpenduduk di seluruh negara.

Kerja-kerja pembinaan menara dijangka dapat dimulakan pada suku pertama 2022, manakala di pedalaman Sabah dan Sarawak serta perkampungan orang Asli, penyediaan jalur lebar dilaksanakan dengan menggunakan teknologi satelit. Bagi tujuan ini, sebanyak 839 buah lokasi di seluruh negara, termasuk 138 buah lokasi telah dikenal pasti bagi memastikan liputan jalur lebar di kawasan yang sukar diakses.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator juga, SKMM telah melancarkan portal JENDELA Map yang boleh digunakan untuk menyemak liputan komunikasi di kawasan masing-masing, yang boleh memberi maklum balas kepada SKMM supaya penambahbaikan liputan dan kualiti perkhidmatan telekomunikasi dapat dilaksanakan dari semasa ke semasa.

Jadi, untuk kawasan Yang Berhormat Senator yang tidak ada kawasan itu, bolehlah kita membuat laporan. Kerjasama kerajaan negeri dan semua pihak adalah penting bagi memastikan semua cadangan dasar yang telah diluluskan di peringkat pusat dapat diimplikasikan di peringkat negeri dan PBT agar penyediaan infrastruktur digital dapat dimudahcara, serta mengikut piawaian yang tertentu bagi memastikan aplikasi nasional dapat dicapai.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator Tuan Ir. Md. Nasir bin Hashim, peratusan liputan 4G di kawasan berpenduduk di Johor merupakan 97.66 peratus pada suku kedua 2021, manakala di Parlimen Iskandar Puteri pula, 99.98 peratus pada suku kedua 2021, dan Parlimen Simpang Renggam pula, 96.45 peratus pada suku kedua 2021.

Mengenai isu yang diutarakan Yang Berhormat Iskandar Puteri, beberapa siri siasatan dan usaha penambahbaikan telah dihidupkan di Iskandar Puteri oleh MCMC dan pemberi perkhidmatan yang telah dan sedang dilakukan.

Yang terakhir, pemasangan *booster* pada 29 September 2021 yang telah menyelesaikan masalah liputan dalam bangunan di Iskandar Puteri. Sementara itu, pihak pemberi perkhidmatan juga sedang meneliti untuk menyelesaikan isu ini melalui pemasangan menara komersil di lokasi tersebut.

Bagi isu Simpang Renggam pula, MCMC bersama pemberi perkhidmatan telah mengadakan perbincangan dengan Yang Berhormat Simpang Renggam pada Julai 2021, kemudian diikuti pada bulan Ogos 2021 untuk mengenal pasti lokasi-lokasi yang bermasalah serta memberi cadangan penyelesaian jangka pendek dan jangka panjang di bawah program JENDELA.

Saya ingin menyatakan di sini, selain pembinaan menara telekomunikasi dan satelit, pihak kerajaan juga turut melaksanakan penyediaan struktur jalur lebar menggunakan kaedah *point of presence*- hab gentian optik yang merupakan salah satu alternatif yang memastikan jaringan liputan infrastruktur jalur lebar dapat di perluas di sekolah dan premis di sekitar dengan baik.

Pelaksanaan ini menjadi lokasi berhampiran sekolah luar bandar sebagai hab untuk infrastruktur jalur lebar, gentian optik untuk kegunaan sekolah, kawasan perindustrian, premis-premis kerajaan berhampiran, dan masyarakat sekelilingnya.

Fasa satu melibatkan 630 buah lokasi, manakala fasa dua pula melibatkan 3693 buah lokasi berhampiran sekolah di kawasan luar bandar di seluruh negara.

Bagi meringankan beban rakyat dan memastikan kesalinghubungan digital tidak terjejas semasa tempoh pandemik ini terutama agar sesi PdPR dapat dijalankan dengan lancar, SKMM bersama-sama dengan syarikat advokasi telah menjalankan pelbagai program dan inisiatif supaya rakyat Malaysia terus berpeluang menikmati perkhidmatan internet, antaranya data percuma 1 GB sehari untuk pelanggan telefon mudah alih.

Kementerian telah mengumumkan dua inisiatif baharu yang akan dilancarkan pada 15 Oktober ini iaitu Pakej Remaja Keluarga Malaysia, dan Pakej Prihatin Keluarga Malaysia bagi memastikan lebih ramai rakyat terutamanya para pelajar mempunyai peranti yang bersesuaian dan akses yang mencukupi dengan harga yang murah.

Di samping itu, sebanyak 873 buah pusat komunikasi, pusat internet komuniti yang telah tersedia di seluruh negara boleh dimanfaatkan oleh ramai terutamanya para pelajar dalam memastikan PdPR berjalan lancar untuk kesediaan menghadapi peperiksaan SPM, STPM serta usahawan-usahawan kecil dapat menggunakan untuk memajukan perniagaan mereka.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat juga, SKMM sentiasa memantau pakej dan harga yang ditawarkan kepada pengguna bagi memastikan pengguna dapat menikmati internet pada harga yang berpatutan. Pakej jalur lebar mudah alih prabayar ditawarkan pada harga RM10, manakala harga pakej asas jalur lebar mudah alih pasca bayar ditawarkan dengan harga RM8.

Secara umumnya, pengguna boleh menikmati perkhidmatan jalur lebar mudah alih dengan harga serendah 27 sen sehari. Sejajar dengan penggunaan data yang semakin meluas selain pakej akses kebanyakan syarikat telekomunikasi mudah alih utama juga telah menawarkan pakej serta tanpa had untuk pelan prabayar pada serendah RM30 sebulan mulai Jun 2020 bersamaan dengan RM1 sehari.

Bagi perkhidmatan jalur lebar tetap berkelajuan tinggi, terdapat syarikat yang menyediakan perkhidmatan yang menawarkan pakej asas 30 megabait pada harga RM80 sebulan. Bagi kawasan yang tidak ada liputan jalur lebar tetap berkelajuan tinggi, Telekom Malaysia menawarkan pakej *Broadband Lite Package* pada harga RM38 dengan data sebanyak 50GB serta pakej-pakej yang lain-lain.

Jadi, untuk pengetahuan Yang Berhormat Senator, harga internet ini di Malaysia kita kawal dan jarang naik tinggi memandangkan sasaran pakej jalur lebar talian tetap adalah kepada pengguna isi rumah dan mengambil kira Laporan Jabatan Perangkaan Malaysia bahawa purata isi rumah untuk tahun 2019 adalah seramai empat orang. Ini bermaksud harga jalur lebar talian tetap untuk setiap pengguna isi rumah serendah RM0.32 sen sehari.

Seterusnya untuk makluman Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin, kerajaan telah mengambil keputusan supaya sebuah syarikat khas SPV di bawah Menteri Kewangan (Diperbadankan) iaitu Digital Nasional Berhad dilantik sebagai penyedia tunggal infrastruktur dan rangkaian 5G di seluruh negara.

DNB akan memberi perkhidmatan 5G secara borong kepada syarikat pemberi perkhidmatan lain yang akan dapat menyediakan perkhidmatan 5G secara runcit kepada pengguna tanpa perlu membuat pelaburan infrastruktur yang besar. Pendekatan penyediaan tunggal ini diambil untuk mengurangkan kos keseluruhan pelaksanaan infrastruktur 5G berbanding jika dibangunkan oleh beberapa buah syarikat perkhidmatan yang berasingan. Ini seterusnya akan membolehkan harga perkhidmatan rendah ditawarkan kepada para pengguna.

Kerja-kerja pembangunan rangkaian telah pun dimulakan pada September 2021. Ketersediaan rangkaian 5G akan dicapai secara berperingkat mulai penghujung 2021 di Putrajaya, Cyberjaya dan Kuala Lumpur dan akan diperluas ke kawasan-kawasan lain di seluruh negara bermula tahun 2022. DNB telah menyasarkan sehingga 80 peratus kawasan berpenduduk yang akan mendapat liputan 5G dalam tempoh tiga tahun ini. DNB juga telah menyasarkan liputan 92 peratus kawasan berpenduduk antara tahun 2025 dan tahun 2030.

Liputan ke kawasan-kawasan lain, sama ada kurang penduduk atau pedalaman akan memerlukan perancangan yang lebih terperinci dan teknologi yang berbeza. Selain itu pelbagai penyediaan perkhidmatan borong perancangan penyediaan liputan oleh DNB juga perlu diselaraskan bersama dengan penyedia perkhidmatan runcit untuk memastikan perkhidmatan kepada pengguna dapat ditawarkan setelah infrastruktur dan rangkaian 5G disediakan oleh TNB.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya bagi menjawab penyalahgunaan media sosial yang dibawa oleh Yang Berhormat Senator Datuk Wira Othman bin Aziz, Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol dan Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, kerajaan memandang serius tentang keberkesanan untuk menyampaikan maklumat dan juga cabaran-cabaran semasa yang berpunca daripada *misinformation*, dengan izin, *disinformation* dan sebagainya dalam usaha menangani maklumat palsu berkaitan kesan pengambilan vaksin melawan COVID-19 yang disebarkan oleh pihak yang tidak bertanggungjawab.

KKM telah bekerjasama dengan semua jabatan dan agensi kerajaan bagi memastikan hanya maklumat tepat dan sahih berkaitan pandemik COVID-19 disampaikan kepada masyarakat. Untuk itu, segala hebahan yang dibuat dilaksanakan secara *real time* atau melalui penerbitan program-program perancangan dengan jumlah kekerapan yang tinggi. Usaha begini dilihat lebih realistik untuk mengekang propaganda dan hebahan maklumat palsu di kalangan rakyat.

Di peringkat Jemaah Menteri, satu Jawatankuasa dibentuk dengan terdiri daripada 10 Yang Berhormat Menteri yang bersidang tiap-tiap minggu untuk membuat penelitian dan pengkajian aspek yang berkaitan dengan komunikasi kerajaan yang dipengerusikan oleh Yang Berhormat Menteri KKMM sendiri.

Untuk memberikan penekanan kepada komunikasi berkesan, KKMM bercadang untuk mewujudkan satu *center* bagi kajian penyelidikan yang dibuat dilakukan membolehkan pusat kawalan komunikasi ini berfungsi dengan lebih berkesan supaya segala yang diputuskan oleh kerajaan dapat disampaikan kepada kumpulan sasar dengan lebih tepat dan lebih pantas.

Jentera penerangan kerajaan juga akan diperluaskan di peringkat Jabatan Penerangan yang berada di daerah-daerah tetapi juga penglibatan seluruh komuniti termasuk menghidupkan apa-apa yang kita namakan Komuniti Keluarga Malaysia iaitu satu bentuk kerjasama NGO di akar umbi agar mereka dapat bersama-sama dengan kerajaan menerusi konsep *Community Empowerment* untuk menyampaikan dan menerima apa-apa mesej kerajaan.

Pada masa ini terdapat 873 PIK yang akan dijenamakan dari Pusat Digital Ekonomi Keluarga Malaysia dan dengan kemudahan yang ada akan turut membantu usaha-usaha kerajaan menyampaikan maklumat kepada rakyat dan masyarakat dengan lebih berkesan dan bersasar.

Tuan Yang di-Pertua, bagi menjawab perkara berkaitan ekonomi digital oleh Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz dan Senator Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol, KKM melalui agensi iaitu *Malaysia Digital Economy Corporation* (MDEC) telah melaksanakan program-program bagi menggalakkan penggunaan platform e-dagang serta teknologi digital dalam operasi perniagaan yang disasarkan kepada pengurusan mikro kecil sederhana.

Berikut ialah program yang dilaksanakan, Pelan e-USahawan merupakan pembelajaran secara luar dalam talian dan menyediakan pengetahuan dan ilmu keusahawanan digital kepada usahawan mikro desa dan belia untuk menjana pendapatan, menjalankan pemasaran dan meningkatkan penjualan.

Inisiatif ini disokong oleh rangkaian 2,000 orang pelatih dan lebih 600 buah pusat latihan di seluruh negara yang melibatkan kemudahan-kemudahan awam seperti Pusat Internet Desa, pusat internet serta pusat pembelajaran sepanjang hayat di kolej-kolej TVET, politeknik dan institut pengajian awam.

Program Perkhidmatan e-Dagang Setempat (PeDaS) merupakan inisiatif yang dinyatakan oleh MDEC untuk membantu PMKS luar bandar memasarkan produk mereka melalui platform e-dagang dengan slogan 'Satu Klik, Sejuta Peluang'. PeDaS kini ditawarkan di pusat internet dan berfungsi sebagai pusat sehenti atau *one-stop center* bagi memberi peluang dan ruang PMKS luar bandar untuk mengasah kemahiran dan perniagaan e-dagang.

Sejak tahun 2015 sehingga tahun 2021, sebanyak 47,086 orang usahawan di Sabah, 26,261 orang usahawan di Sarawak telah dilatih di bawah Program e-Usahawan oleh PeDaS dengan hasil jualan masing-masing RM39.3 juta dan RM22.2 juta.

Belanjawan tahun 2021 Inisiatif E-Dagang yang merangkumi dua kempen iaitu Kempen *Go-eCommerce Onboarding* dan Kempen *Shop Malaysia Online* telah dilaksanakan sejak 1 Julai 2021. Inisiatif ini menawarkan peluang perniagaan kepada usahawan-usahawan kecil. Pelbagai sektor di seluruh negara untuk menjual dalam talian.

■1450

Sehingga Ogos 2021, sebanyak 34,602 orang usahawan jempunan tempatan di Sabah dan Sarawak telah mendapat manfaat dan sebanyak RM90,046,465.70 telah berjaya dijana oleh usahawan tempatan ini. Menerusi program MDEC seperti *Go-Ecommerce Onboarding*, PeDaS dan bantuan geran seperti SBBG dan SAG ini dapat menyelesaikan halangan dan kekangan untuk PKS mengadaptasi digital dalam perniagaan mereka.

Di samping itu, program *upskilling* dan membina kapasiti daripada segi kemahiran digital melalui perolehan keluaran MDEC seperti *100 Go Digital*, eUsahawan juga dapat menambah keyakinan PKS untuk menggunakan solusi digital dalam menjalankan perniagaan mereka. Dengan adanya program-program tersebut PKS akan lebih berpengetahuan dalam membuat keputusan daripada segi kos pendigitalan mengikut kemampuan dan relevan untuk diguna pakai oleh pelanggan mereka.

Tuan Yang di-Pertua, akhir sekali bagi menjawab perkara berkaitan sambutan Hari Malaysia oleh Yang Berhormat Senator Datuk Donald Peter Mojuntin, sukacita saya jelaskan di sini bahawa sambutan Hari Malaysia merupakan sambutan tahunan bagi penubuhan negara Malaysia, dan merupakan simbol penyatuan antara negeri-negeri di Semenanjung, Sabah dan Sarawak.

Mesyuarat Jemaah Menteri pada 20.4.2020, telah pun bersetuju supaya sambutan Hari Malaysia pada 16 September diadakan secara bergilir-gilir antara negeri di Semenanjung, Sabah dan Sarawak. Cadangan ini boleh dipertimbangkan bagi sambutan Hari Malaysia pada tahun 2022 diadakan disalah sebuah negeri di Semenanjung tertakluk kepada keputusan Jemaah Menteri dan persetujuan kerajaan negeri untuk penganjuran bersama.

Kementerian mengucapkan terima kasih kepada semua Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam sesi perbahasan ke atas Titah Diraja yang menyentuh mengenai peranan Kementerian Komunikasi dan Multimedia Malaysia. Kementerian ini mengambil perhatian dan akan mengambil tindakan susulan terhadap isu-isu yang dibangkitkan bagi menambah baik perkhidmatan di bawah bidang kuasa kementerian. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Datuk Zahidi bin Zainul Abidin, Timbalan Menteri Komunikasi dan Multimedia atas jawapannya tadi.

Seterusnya saya menjemput Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya. Dipersilakan.

2.52 ptg.

Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya [Dato' Sri Hajah Nancy Shukri]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Bismillahi Rahmani Rahim.*

*Kain sutera kain kelingkam;
Molek dipakai jangan disimpan.
Pemanis kata ucapan salam;
Salam sejahtera saya ucapkan.*

Assalamualaikum dan salam sejahtera semua. Tuan Yang di-Pertua serta Yang Berhormat Ahli-ahli Dewan Negara sekalian, terlebih dahulu saya dan warga Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya ingin mengambil kesempatan ini untuk merakamkan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah berbahas dan menyentuh perkara-perkara di bawah tanggungjawab kementerian kami semasa sesi perbahasan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong, di Dewan ini dari 4 hingga 6 Oktober 2021 yang lalu.

Segala pandangan yang telah diutarakan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat Senator tersebut amat saya dan kementerian ini cakna dan akan diambil kira dalam perancangan dan penambahbaikan kualiti penyampaian khidmat kami kepada negara. *Insyallah* pada hari ini saya akan memberikan maklum balas kepada isu-isu dan pertanyaan yang telah dibangkitkan oleh beberapa Ahli Yang Berhormat Senator yang berkenaan.

Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya (MOTAC) sememangnya komited untuk membangunkan Tapak Arkeologi Sungai Batu ini bukan sahaja kerana kepentingan sejarah dan warisannya, malah untuk turut dijadikan sebagai produk baharu pelancongan yang berasaskan warisan dan sejarah negara. Tapak Arkeologi Sungai Batu telah diisytiharkan sebagai Tapak Warisan Kebangsaan di bawah peruntukan Akta Warisan Kebangsaan 2005 iaitu Akta 645, pada 10 Mei 2012.

Pengisytiharan ini merupakan satu bentuk perlindungan ke atas tapak sejarah negara yang penting itu. MOTAC melalui Jabatan Warisan Negara (JWN) pada masa ini sedang bekerjasama dengan Universiti Sains Malaysia (USM) dan Kerajaan Negeri Kedah sejak tahun 2007 dan kini masih dalam usaha meneruskan penyelidikan dan pembangunan (R&D) bagi melengkapkan data persejarahan Lembah Bujang khususnya di Sungai Batu.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, pemeliharaan warisan adalah di bawah item 9E(iii) dalam Senarai Bersama, Jadual Kesembilan, Perlembagaan Persekutuan. Oleh itu, usaha memelihara dan memulihara khazanah warisan negara merupakan tanggungjawab bersama Kerajaan Persekutuan dan kerajaan negeri melalui penglibatan MOTAC, pihak berkuasa negeri dan pihak berkuasa tempatan.

Sungguhpun begitu, MOTAC tiada halangan dan sentiasa bersedia bekerjasama dengan mana-mana pihak dan ini termasuklah pihak Yayasan Wakaf Malaysia seperti yang dicadangkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri untuk membangunkan tapak Lembah Bujang dan Sungai Batu. Pihak kementerian amat mengalu-alukan semua pihak bukan sahaja kerajaan negeri serta pihak berkuasa tempatan, malah komuniti dan individu untuk bersama-sama ambil berat dan bekerjasama dalam memelihara warisan negara.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair dan Yang Berhormat Datuk John Ambrose ingin mengetahui bantuan yang diberikan kepada pengusaha sektor pelancongan yang terkesan akibat penularan pandemik COVID-19. Seperti mana umum sedia maklum, pandemik COVID-19 telah menjejaskan keseluruhan ekosistem pelancongan negara dan merencatkan pertumbuhannya sehingga industri ini berhadapan dengan saat-saat yang paling mencabar.

Sebagai industri yang berorientasikan mobiliti, pelancongan merupakan salah satu sektor ekonomi yang paling teruk terkesan. Bagi meringankan kepayahan penggiat industri pelancongan, kerajaan telah menyediakan pelbagai bantuan melalui pakej-pakej rangsangan ekonomi yang telah diumumkan seperti PRIHATIN, PENJANA, PEMERKASA dan PEMULIH.

Di samping itu Tuan Yang di-Pertua, MOTAC sendiri turut telah melaksanakan inisiatif-inisiatif bukan kewangan untuk membantu syarikat pengendali pelancongan. Antaranya dengan memberi beberapa kelonggaran kepada syarikat pengendali pelancongan bagi membantu penggiat industri pelancongan seperti kelonggaran berkaitan kompaun, pengecualian fi kepada pengusaha pelancongan dan kelonggaran syarat lesen kepada pengusaha pelancongan.

Semua bantuan ini telah memberi manfaat kepada 5,340 buah syarikat pengendali pelancongan yang berlesen di bawah MOTAC. Bantuan-bantuan yang disediakan oleh kerajaan bukan hanya disalurkan melalui MOTAC sahaja, malah ada juga individu yang terlibat dalam rantai industri pelancongan turut boleh memanfaatkan bantuan kerajaan yang disalurkan melalui kementerian yang lain. Sebagai contoh, ada juga bantuan atau program pembiayaan lain yang ditawarkan melalui kementerian atau agensi lain kepada perusahaan kecil dan sederhana (PKS) seperti Geran Khas PRIHATIN 4.0 untuk PKS mikro, *SME Digitalisation Grant*, dan Program Pembiayaan Mikro Kredit untuk usahawan mikro oleh BSN, TEKUN Nasional dan Agrobank.

Isu seterusnya Tuan Yang di-Pertua, bagi memberi maklum balas terhadap pertanyaan Yang Berhormat Senator Datuk Zaied bin Haji Suhaili. Tahniah Yang Berhormat Datuk Zaied baru dapat Dato'-ship. Dimaklumkan bahawa anggaran kerugian daripada pendapatan pelancongan pada tahun 2020 adalah sebanyak RM135 bilion. Menurut statistik Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM), pelancongan domestik menunjukkan penurunan ketara pendapatan pelancongan dan ketibaan pelancong disebabkan pelaksanaan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP).

■1500

Untuk pertama kalinya semenjak tahun 2008, pendapatan pelancongan domestik menurun berbanding tahun sebelumnya. Pendapatan pelancongan domestik pada tahun 2020 mencatatkan penurunan sebanyak 60.8 peratus kepada RM40.4 bilion berbanding RM103.2 bilion pada tahun 2019. Bilangan pelawat domestik pula berkurang sebanyak 44.9 peratus kepada 131.7 juta orang berbanding 239.1 juta orang pada tahun 2019.

Bagi membolehkan industri pelancongan kembali bangkit, MOTAC melalui beberapa siri perbincangan bersama penggiat industri pelancongan telah membangunkan Pelan Pemulihan Pelancongan dalam mencari keseimbangan antara kepentingan ekonomi dan kesihatan awam. Pelan ini merupakan salah satu usaha berterusan MOTAC dalam mengembalikan keyakinan pelancong terhadap tahap keselamatan di sesuatu destinasi pelancongan selain berusaha untuk memastikan sektor pelancongan negara mampu menjana semula pendapatan secara berterusan selepas pembukaan sektor ini secara berperingkat kelak. Pelan Pemulihan Pelancongan ini memberi tumpuan kepada pelbagai strategi seperti iaitu:

- (i) merencanakan semula pelancongan domestik;
- (ii) mengembalikan keyakinan awam untuk melancong sambil menyesuaikan diri dengan norma baharu dengan mempromosikan Malaysia sebagai destinasi yang selamat dan bersih; Ini turut dilaksanakan melalui usaha sama MOTAC dengan penggiat industri seperti program pensijilan *Clean and Safe Malaysia*, program pensijilan *Travel Safe*, dan *MySafe BE Planner*;
- (iii) memberi keutamaan kepada digitalisasi proses perniagaan menerusi aplikasi teknologi tanpa sentuhan yang selamat dan lancar;
- (iv) meningkatkan kemahiran penggiat industri menerusi program kemahiran semula atau *rescaling and upscaling* yang berterusan demi meningkatkan kapasiti dan kredibiliti profesion pelancongan dalam norma baharu;
- (v) mempromosikan pembangunan pelancongan lestari dengan menyusun semula usaha untuk memulihara dan memelihara alam sekitar.

- (vi) memperkukuhkan kerjasama awam swasta terutama dalam mencipta semula produk pelancongan, seni dan budaya agar lebih menarik dan inovatif; dan
- (vii) meneroka potensi dan peluang pelaksanaan gelembung pelancongan domestik dan antarabangsa yang kreatif untuk memulakan semula aktiviti pelancongan negara.

Sebagai permulaan, Pulau Langkawi telah dipilih sebagai destinasi rintis gelembung pelancongan domestik bermula 16 September tahun 2021. Usaha kami ini tidak akan terhenti di sini sahaja. *Insyaa-Allah*, sebagai langkah ke hadapan MOTAC kini sedang giat merancang, mempersiapkan dan meneroka segala peluang untuk pembukaan gelembung pelancongan antarabangsa membabitkan destinasi atau negara luar

Dalam perkembangan terkini, MOTAC yakin dengan pengumuman Yang Amat Berhormat Perdana Menteri mengenai kebenaran rentas negeri bermula hari ini, pelancongan domestik akan kembali rancak dan seterusnya menjadi pemangkin untuk membantu industri untuk pulih semula.

Akhir sekali, untuk isu seterusnya Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair juga ingin mengetahui usaha kolaboratif yang telah dilakukan MOTAC dengan agensi lain bagi menjayakan pemberian vaksinasi lengkap kepada pengusaha pelancongan. Tuan Yang di-Pertua, MOTAC menyokong inisiatif kerajaan dalam menjayakan Program Imunisasi COVID-19 Kebangsaan.

Melalui agensinya iaitu *Tourism Malaysia*- MOTAC telah giat menggalakkan rakyat Malaysia mendaftar untuk pengambilan vaksin melalui kempen promosi "Rindu Melancong, Jom Vaksin Dulu" dalam membantu misi kerajaan mencapai imunisasi kelompok dengan segera. Ini secara tidak langsung sekali gus boleh mempercepatkan sektor pelancongan negara untuk kembali aktif. Kami di MOTAC juga menjalinkan kerjasama strategik bersama pihak industri seperti Persatuan Hotel Malaysia ataupun MAH, Persatuan Pemilik Hotel Malaysia iaitu MAHO serta Persatuan Konvensyen dan Pameran Malaysia (MACEOS) bagi penggunaan fasiliti hotel dan pusat konvensyen untuk dijadikan pusat pemberian vaksin.

Dalam pada masa yang sama, MOTAC turut telah bekerjasama dengan MOH dan MOSTI bagi membolehkan petugas hadapan dalam industri pelancongan di destinasi-destinasi pelancongan utama negara mendapat akses kepada vaksin secepat mungkin. Ini bagi mempersiapkan penggiat industri untuk kembali membuka perniagaan dan menjana pendapatan sebaik sahaja aktiviti pelancongan dibenarkan.

Ini telah membuahkan hasil apabila destinasi-destinasi yang telah disasarkan oleh MOTAC seperti Pulau Langkawi, Port Dickson, Pulau Redang, Pulau Tioman, Genting Highlands telah mencapai kelompok imuniti lebih awal. Malah, ada kebanyakan pulau-pulau ini telah pun mencapai 100 peratus vaksinasi untuk populasi dewasa. Saya rasa itu sahaja yang perlu saya respons dalam sesi ini. Namun begitu, saya sekali lagi mengucapkan terima kasih Tuan Yang di-Pertua, sedikit lagi pantun.

*Petik berangan jual di pekan;
Tepian paya gugur delima.
Industri pelancongan mari hidupkan;
Seni budaya semarakkan bersama.*

Jadi sebelum saya mengakhiri... [Tepuk] Terima kasih. Sebelum saya mengakhiri sesi penggulangan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong bagi Kementerian Pelancongan Seni dan Budaya pada hari ini, saya ingin mengalu-alukan Ahli-ahli Yang Berhormat dan seluruh rakyat Malaysia di luar sana untuk bersama-sama semarakkan semula pelancongan domestik dan menyokong seni dan kebudayaan kita. Dengan kebenaran semula aktiviti rentas negeri yang berkuat kuasa hari ini, rakyat Malaysia kini boleh mengambil peluang untuk bercuti dan melancong dalam negara.

Selain daripada masa yang berharga bersama orang yang kita sayangi, melancong juga merupakan limpah rezeki dan punca pendapatan kepada pihak yang terlibat dan pekerja premis, penginapan, pemilik *homestay*, penarik beca, pemandu pelancong, pengusaha kedai makanan dan minuman dan ramai lagi. Berilah peluang kepada mereka untuk menunjukkan kepada anda semua layanan Malaysia ataupun Malaysia *hospitality* yang terkenal di seluruh dunia dengan keramahan dan kemesraannya.

Namun, dalam keterujaan kita untuk kembali melancong janganlah alpa tetapi tetap kekal berjaga-jaga. Jadi masalah pelancong bertanggungjawab, patuhi SOP dan peliharalah keindahan destinasi pelancongan negara kita.

*Cantik hiasan di rumah lama;
Tempat bermain cipta kenangan.
Keluarga Malaysia pegangan bersama;
Bukti kesatuan dalam kepelbagaian.*

Dengan ini Tuan Yang di-Pertua, saya sekali lagi ingin merakamkan penghargaan kepada semua Ahli Yang Berhormat yang telah mengemukakan pandangan, teguran, saranan dan cadangan dalam memajukan sektor pelancongan seni dan budaya negara. Terima kasih. Kalau hendak pakai kain songket, inilah kain songket kita gunakan sebagai salah satu daripada cara untuk kita mempromosikan khazanah negara... *[Menunjukkan fail yang disampul dengan kain songket]* Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Dato' Sri Hajah Nancy Shukri, Menteri Pelancongan, Seni dan Budaya atas jawapan tadi.

■1510

Kepada Ahli-ahli Yang Berhormat, jika semasa hendak mengemukakan ucapan dibenarkan untuk membuka pelitup muka. Ini kita sudah dapat keputusan daripada Kementerian Kesihatan Malaysia. Selepas habis ucapan, dipersilakan untuk memakainya semula.

Seterusnya saya menjemput Kementerian Pembangunan Luar Bandar. Dipersilakan.

3.11 ptg.

Menteri Pembangunan Luar Bandar [Dato' Seri Mahdzir bin Khalid]: *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.* Salam sejahtera, selamat petang.

Tuan Yang di-Pertua, bagi penggulungan perbahasan menjunjung kasih titah diraja Dewan Negara yang telah berlangsung selama tiga hari daripada 4 hingga 6 Oktober 2021, seramai tujuh orang Ahli-ahli Yang Berhormat telah sudi berbahas yang berkaitan dengan pertanyaan isu, cadangan dan juga pandangan kepada Kementerian Pembangunan Luar Bandar (KPLB). Saya mengambil kesempatan ini untuk mengucapkan ucapan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat yang telah terlibat dalam perbahasan berkaitan dengan KPLB.

Seperti mana yang Yang Berhormat sedia maklum bahawa Kementerian Pembangunan Luar Bandar (KPLB) merupakan sebuah kementerian yang mempunyai tanggungjawab secara langsung dengan masyarakat di luar bandar.

Tuan Yang di-Pertua, ada beberapa segmen dalam pembangunan yang berkaitan dengan masyarakat di luar bandar. Pertama, adalah berkaitan dengan jalan luar bandar ataupun yang keduanya, dipanggil jalan kampung, jalan pembangunan desa.

Selain daripada itu, kementerian juga terlibat secara langsung dalam bekalan air luar bandar (BALB) dan bekalan elektrik luar bandar (BELB) dan ameniti sosial yang melibatkan bangunan, surau, tanah perkuburan dan lain-lain.

Kita juga mempunyai program melalui agensi yang secara langsung terlibat dengan pertanian seperti Pihak Berkuasa Kemajuan Pekebun Kecil Perusahaan Getah (RISDA), Lembaga Penyatuan dan Pemulihan Tanah (FELCRA).

Manakala keusahawanan secara langsungnya merupakan Majlis Amanah Rakyat (MARA). Kita juga mempunyai agensi yang bertanggungjawab mengenai dengan tadika dan taska di luar bandar yang dikenali sebagai Jabatan Kemajuan Luar Bandar (KEMAS). Inilah antara agensi-agensi yang secara langsung terlibat dalam Kementerian Pembangunan Luar Bandar.

Juga satu lagi yang saya lupa mengenai dengan Program PPRT, perumahan rakyat termiskin termasuklah bina baru dan juga pembaikan rumah. Hari ini Tuan Yang di-Pertua, saya hendak menjawab dari jalan luar bandar (JALB) ini, ada dua orang Ahli Yang Berhormat yang membangkitkan isu yang berkaitan. Pertamanya ialah Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz yang telah pun menyatakan dalam ucapan beliau pada 4 Oktober 2021 agar tumpuan harus diberikan bagi melaksanakan projek jalan luar bandar dan perhubungan desa. Jalan luar bandar ini standard Jabatan Kerja Raya (JKR) sama ada R1, R2 ataupun R3. Manakala jalan pembangunan desa ini merupakan jalan kampung yang dalam kampung yang kecil itu Tuan Yang di-Pertua.

Untuk pengetahuan Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz, untuk Jerlun ada sebuah projek jalan luar bandar yang telah diluluskan di bawah Rancangan Malaysia Kedua Belas iaitu projek membina jalan pesisir pantai dari Kuala Kedah ke Kuala Jerlun, negeri Kedah. Projek ini telah diluluskan oleh Unit Perancang Ekonomi (EPU), Jabatan Perdana Menteri di bawah *Rolling Plan 1* (RP1), Rancangan Malaysia Kedua Belas tahun 2021. Silingnya sebanyak RM136.1 juta dan skop projek membina jalan sepanjang lapan kilometer menggunakan spec JKRR2 dan empat buah jambatan dibina. Agensi pelaksana projek ini merupakan JKR, yang mana status semasa projek ini adalah dalam peringkat reka bentuk.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator juga, permohonan bagi jalan luar bandar ataupun jalan pembangunan desa bolehlah dikemukakan kepada Unit Perancang Ekonomi Negeri (UPEN) untuk disenaraikan dalam prioriti kerajaan negeri sebab kalau kita hendak minta Ahli-ahli Yang Berhormat, kena masuk dahulu dalam prioriti kerajaan negeri di UPEN negeri barulah UPEN negeri kepada EPU- dan angkat kepada kementerian, dan kementerian ini akan angkat kepada EPU untuk kelulusan dalam *Rolling Plan 2021* (RP1), 2022- RP2. Jadi kalau ada Ahli-ahli Yang Berhormat di tempat masing-masing boleh kemukakan kepada kerajaan negeri dan kita angkat kepada EPU.

Bagi menjawab Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai yang membangkitkan isu berkaitan dengan keselamatan pengguna bagi jalan di Pekan Kanowit, di Song dan juga di Kapit serta memohon peruntukan tambahan untuk naik taraf jalan Kapit ke Kanowit.

Untuk pengetahuan Yang Berhormat Senator, kementerian ini sentiasa memberi tumpuan kepada keselamatan dalam pembinaan projek-projek di luar bandar termasuklah jalan di Kapit, Song dan Kanowit. JKR Sarawak selaku agensi pelaksana akan melaksanakan projek mengikut spesifikasi standard JKR dan semua reka bentuk yang dibina perlu mematuhi Arahan Teknik Jalan (ATJ) 8/86 (Pindaan) 2015 serta perlu mematuhi spesifikasi yang ditetapkan oleh *Road Safety Auditor* (RSA) menjamin keselamatan pengguna jalan raya.

Kementerian ini sedang melaksanakan Projek Jalan Song-Kapit, Seksyen B Jalan Nanga Ngemah-Nanga Temalat dengan kos berjumlah RM150 juta. Projek ini terdiri daripada dua buah pakej kerja yang dijangka siap pembinaannya pada tahun 2021 dan pertengahan tahun 2022. Ini dua orang Ahli Yang Berhormat Senator bercakap mengenai dengan jalan. Mengenai dengan bekalan air luar bandar...

Dato' Wira Othman bin Aziz: Yang Berhormat Menteri. Tuan Yang di-Pertua, mohon laluan sedikit hendak pencerahan. Terima kasih Yang Berhormat Menteri, *alhamdulillah* Yang Berhormat Menteri sendiri datang membuat penggulungan untuk kementerian. Cuma isu yang selalu berbangkit Yang Berhormat Menteri, di kawasan-kawasan luar bandar macam di Kedah ini, adalah berkaitan dengan *jurisdiction* ataupun punca kuasa. Contohnya jalan-jalan ban Lembaga Kemajuan Pertanian Muda (MADA).

Ban MADA ini pun ia termasuk di bawah KPLB tetapi dalam masa yang sama apabila kita minta dengan KPLB, dikatakan jawapan kepada kita ia *under* Kementerian Pertanian dan Industri Makanan (MAFI).

Jadi macam mana kita hendak selesai adakah ia dibawa di peringkat mesyuarat mini Kabinet kah apa untuk kita urus percanggahan. Percanggahan ini akhirnya benda yang kita minta itu kita dapatlah. Terima kasih.

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid: Saya bersetuju dengan pandangan Yang Berhormat Senator Dato' Wira tentang kawasan ban mada ini sebab kawasan ban mada ini ada dua buah jalan. Satu buah jalan yang dibina *irrigation system* maknanya main map sungai itu, jalan itu dianggap sebagai jalan pertanian di bawah MAFI tetapi masalahnya jalan itu juga merupakan jalan masuk ke kampung yang di hujung sana ada orang kampung yang menggunakan jalan itu.

■1520

Jadi, tafsiran kepada perkara itu kadang-kadang tidak jelas. Ada yang kata di bawah MAFI, ada separuhnyanya di bawah KPLB. Jadi, *insya-Allah*, kita boleh bawa berbincang, kementerian saya dengan Kementerian Pertanian dan Industri Makanan boleh duduk untuk menyelesaikan isu itu, sebab...

Tuan Muhammad Zahid bin Md Arip: Tuan Yang di-Pertua, saya mohon sedikit sahaja penjelasan Yang Berhormat Menteri.

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid: Ya, ya.

Tuan Muhammad Zahid bin Md Arip: Masalah ini saya rasa bukan masalah baharu. Masalah yang sudah berlarutan sekian lama. Apa langkah-langkah di pihak kementerian Yang Berhormat Menteri, cadangkan? Adakah akan ada Jawatankuasa Penyelarasan di peringkat kementerian, antara MAFI dengan Kementerian Luar Bandar ini? Apakah Yang Berhormat Menteri bersetuju untuk jawatankuasa ini dibentuk bagi menyelesaikan masalah-masalah ini? Sekian, terima kasih Yang Berhormat Menteri.

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid: Terima kasih, Yang Berhormat Senator. Saya setuju, kita adakan sebuah jawatankuasa atau pun *task force* antara Kementerian Pembangunan Luar Bandar dengan MAFI bagi menyelesaikan masalah-masalah seumpama ini. Oleh sebab kalau ambil tadi, yang disebut oleh Yang Berhormat Senator Tuan Muhammad Zahid, bahawa kita ada- bukan sahaja di MADA, tetapi di tempat-tempat lain pun ada lagi. Misalnya di Sekinchan, Selangor, di Seberang Perak, dan kita ada juga di Kedah, sebab di Kedah ini ada MADA. Mungkin juga, boleh kita studi di KADA, di Kelantan. Terima kasih.

Bekalan air luar bandar, Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz dan Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose. Saya ingat, Yang Berhormat Senator Dato' Wira ada di sini. Saya jawab, Yang Berhormat Senator Dato' Wira.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, skop pelaksanaan projek penyelenggaraan fasiliti sedia ada dan penggantian paip lama, tidak termasuk di bawah skop kementerian ini. Ini adalah di bawah skop kerajaan negeri dan pihak berkuasa air.

Manakala skop pelaksanaan Projek Bekalan Air Luar Bandar di bawah KPLB meluaskan liputan bekalan air kepada penduduk luar bandar yang belum menerima bekalan air, sama ada secara retikulasi atau bekalan alternatif. Sambung paip di tempat yang tidak ada, itu kerja KPLB. Kalau tidak ada juga, hendak ambil air alternatif melalui air bukit dan sebagainya untuk jadikan ia sebagai bekalan air, itu kerja di KPLB. Akan tetapi, untuk *maintenance* kepada yang sedia ada atau pun ganti paip lama, itu di bawah kerajaan negeri. Jadi, kita tolong kerajaan negeri ini untuk penyambungan-penyambungan yang baharu.

Untuk makluman Yang Berhormat, Projek Bekalan Air Luar Bandar bagi skop peluasan bekalan air sentiasa dilaksanakan bergantung pada permohonan yang diterima oleh kementerian. Ini kebanyakannya negeri-negeri yang di Sabah, Sarawak, ada juga negeri-negeri di Semenanjung Malaysia yang memerlukan bantuan ataupun sambungan daripada Kementerian Pembangunan Luar Bandar.

Tuan Yang di-Pertua, untuk Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose- ada di sini? Tidak ada, saya tidak jawablah yang tidak ada di sini, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Ya.

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid: Projek Perumahan Rakyat Termiskin (PPRT) oleh Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose. Tidak ada.

Program Vaksinasi Masyarakat Orang Asli. Yang Berhormat Senator Dato' Isa bin Ab. Hamid.

Dato' Isa bin Ab. Hamid: Ada.

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid: Ada, dan Yang Berhormat Senator Dr. Hajah Wan Martina binti Wan Yusoff.

Seorang Ahli: Ada

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid: Ada. Kedua Yang Berhormat telah membangkitkan isu berkaitan dengan Program Vaksinasi Masyarakat Orang Asli.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, dalam pelaksanaan Program Imunisasi COVID-19 Kebangsaan (PICK) dalam kalangan Orang Asli, *engagement* dengan Tok Batin atau pun ketua-ketua kampung serta aktiviti promosi telah dilaksanakan seawal bulan Mac tahun 2021. Program vaksinasi yang dilaksanakan kepada masyarakat Orang Asli adalah berdasarkan perancangan yang dibuat oleh Jabatan Kesihatan Negeri ataupun Pejabat Kesihatan Daerah yang bertanggungjawab untuk membekalkan stok vaksin.

Manakala, pihak JAKOA sentiasa memberi kerjasama sepenuhnya kepada pihak Kementerian Kesihatan Malaysia dengan menyegerakan pelaksanaan program vaksinasi ini, khususnya di peringkat daerah dan di kampung-kampung Orang Asli.

Sepanjang program vaksinasi ini bermula, seramai 115,516 orang atau pun 67 peratus masyarakat Orang Asli telah divaksin sehingga 9 Oktober 2021, melibatkan semua jenis vaksin yang disediakan oleh pihak kerajaan- *Pfizer, Sinovac, AstraZeneca* serta amnya diberikan kepada masyarakat Orang Asli yang berada di kawasan bandar dan pinggir bandar, yang mana mereka boleh hadir di Pusat Pemberian Vaksin (PPV) yang berhampiran dengan kawasan penempatan mereka.

Manakala, keutamaan pemberian vaksin jenama *CanSino* adalah kepada masyarakat Orang Asli yang berada di kawasan pedalaman, yang mana pihak Kementerian Kesihatan Malaysia dengan kerjasama JAKOA akan melaksanakan proses pemberian vaksin melalui program *outreach* ke kampung-kampung Orang Asli tersebut. Kemudahan masyarakat Orang Asli dan vaksin jenama *CanSino* juga dipilih untuk masyarakat Orang Asli di kawasan pedalaman kerana ia hanya melibatkan satu dos vaksin.

Isu seterusnya adalah berkaitan dengan peranan Hospital Orang Asli di Gombak. Perkara ini dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Isa bin Ab. Hamid. Untuk makluman Yang Berhormat, perkhidmatan kesihatan yang ditawarkan di Hospital Orang Asli Gombak adalah khusus untuk masyarakat Orang Asli, yang mana hospital berkenaan turut menyediakan tempat penginapan kepada pengiring pesakit yang sinonim dengan konsep *family admission*, dengan izin.

Hospital Orang Asli Gombak juga menyediakan pusat transit kepada masyarakat Orang Asli iaitu kepada pesakit dan ahli keluarga pengiring, sebelum para pesakit dirujuk ke hospital pakar. Fungsi Hospital Orang Asli Gombak adalah unik, khususnya bagi memenuhi keperluan masyarakat Orang Asli.

Untuk makluman Yang Berhormat, konsep yang hampir sama dilaksanakan di Hospital Gua Musang dan di Hospital Gerik, yang mana pusat transit disediakan untuk kemudahan pesakit dan juga pengiring Orang Asli. Pihak JAKOA menghargai kerjasama yang diberikan oleh KKM dalam menyediakan kemudahan tersebut. Pihak JAKOA mengalu-alukan cadangan Yang Berhormat sekiranya kemudahan kepada masyarakat Orang Asli seperti di Hospital Gombak turut dilaksanakan di hospital bawah seliaan KKM atau hospital milik swasta.

Yang Berhormat juga ada membangkitkan mengenai bantuan Bakul Makanan untuk Orang Asli. Yang Berhormat Senator Dato' Isa bin Ab. Hamid, berkenaan dengan cadangan pemberian Bakul Makanan barang basah untuk masyarakat Orang Asli. Walau bagaimanapun cadangan tersebut perlu diperhalusi daripada segi ketahanan bahan basah, tempat penyimpanan yang sesuai, dan faktor peruntukan semasa jabatan.

Di samping itu, Yang Berhormat juga membangkitkan mengenai dengan bantuan penyempurnaan jenazah Orang Asli. Seperti mana yang dimaklumkan bahawa sejumlah RM1000 had maksimum tuntutan pengurusan jenazah disediakan oleh JAKOA kepada keluarga Allahyarham atau mendiang meliputi kos pengurusan jenazah dan penyediaan keranda. Pihak keluarga perlu mengemukakan dokumen-dokumen resit dan sijil kematian dalam proses pembayaran semula kepada keluarga Allahyarham atau mendiang. Bantuan pengurusan jenazah tersebut turut disediakan oleh pihak JAKOA untuk jenazah yang meninggal dunia bukan disebabkan oleh COVID-19. Pihak JAKOA turut menyediakan kemudahan pengangkutan jenazah yang meninggal di hospital ke kampung Orang Asli yang berkaitan.

■1530

Yang Berhormat Senator Dato' Isa bin Ab. Hamid juga membangkitkan mengenai dengan pusat kuarantin COVID-19 masyarakat Orang Asli untuk menggunakan Pusat Latihan JAKOA sebagai pusat kuarantin.

Masyarakat Orang Asli dimaklumkan bahawa premis-premis berikut disediakan untuk kuarantin khas bagi masyarakat Orang Asli iaitu Pusat Latihan JAKOA Kluang, Johor, SK Penderas, Temerloh dan SK Sungai Kiol, Jerantut.

Manakala pusat kuarantin bercampur dengan masyarakat perdana adalah seperti berikut, Pusat Sukan Universiti Malaysia Pahang, UMP Kuantan, Institut Aminuddin Baki Genting Highlands dan Institut Latihan Perumahan dan Kerajaan Tempatan, Bukit Tinggi Bentong. Pihak JAKOA telah bersedia untuk bekerjasama dengan Majlis Keselamatan Negara dan KKM sekiranya pusat latihan Orang Asli dipilih untuk dijadikan pusat kuarantin COVID-19 untuk Orang Asli.

Yang Berhormat Senator Dato' Isa bin Ab. Hamid membangkitkan mengenai dengan pecahan jangkitan COVID-19 dan kematian masyarakat Orang Asli.

Untuk makluman Yang Berhormat, pihak JAKOA sentiasa mengemas kini data vaksinasi masyarakat Orang Asli secara harian dan membuat penyelarasan data bersama pihak CITF dan Kementerian Kesihatan mengikut pecahan etnik. Untuk makluman Yang Berhormat, seramai 157 Orang Asli telah meninggal dunia sehingga 9 Oktober 2021 akibat daripada COVID-19. Berikutnya adalah seperti berikut, Daripada etnik Temuan 43 orang, Semai 34 orang, Temiar 21 orang, Semelai 19 orang, Mah Meri 14 orang, Jakun 12 orang, Jahut 5 orang, Batik 4 orang, Jahai 3 orang dan Kanak 2 orang.

Yang Berhormat seterusnya pelaksanaan pembangunan sosioekonomi luar bandar. Ini dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Balasubramaniam a/l Nachiappan. Terima kasih Yang Berhormat kerana membangkitkan mengenai memperkasakan pembangunan luar bandar termasuk juga masyarakat Orang Asli. Untuk makluman Yang Berhormat, Kementerian...

Timbalan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, masa sudah habis. Kalau boleh patuhi sebab kita ada banyak lagi dan hendak habiskan hari ini juga.

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid : Saya habiskan yang ini sahaja Tuan Yang di-Pertua. Sehelai ini sahaja boleh ya.

Timbalan Yang di-Pertua: Ya, boleh.

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid: Kementerian sentiasa komited dalam memastikan masyarakat luar bandar sejahtera dalam pelbagai aspek kehidupan, sosial, ekonomi, budaya dan persekitaran.

Aspirasi yang keempat dasar kementerian ini adalah untuk melibatkan usaha melengkapkan liputan prasarana asas yang lengkap di luar bandar. Prasarana yang lengkap ini adalah yang berkualiti dan menyokong pembangunan ekonomi.

Jadi, banyak prasarana yang menyokong pembangunan ekonomi ini yang dianggap boleh mewujudkan persekitaran yang kondusif untuk masyarakat di luar bandar.

Kalau saya hendak sebut satu per satu mungkin panjang masanya. Apa pun saya hendak sebut yang akhirnya Yang Berhormat Senator iaitu bahawa kementerian ini mempunyai dua mandat. Yang pertama mandat yang berkaitan dengan infrastruktur dan kemudahan sosial luar bandar. Mandat yang kedua mandat sosioekonomi untuk masyarakat luar bandar dan mandat yang ketiganya mandat pendidikan.

Tuan Yang di-Pertua, saya berharap bahawa rakan-rakan Ahli Senator boleh berpuas hati dengan jawapan yang saya berikan dan masa tidak mengizinkan. Itu sahaja daripada saya, Tuan Yang di-Pertua. Saya ucap banyak terima kasih kepada Ahli-ahli Senator yang telah mengambil bahagian. Sekian. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*.

Timbalan Yang di-Pertua: *Walaikumusalam warahmatullahi wabarakatuh*.

Dato' Isa bin Ab. Hamid: Saya mohon sedikit jawapan bertulis kepada kementerian. Dalam perbahasan, saya minta pecahan etnik Orang Asli bagi jangkitan COIVD-19. Bukan sekadar kematian. Yang positif juga termasuk perkara ini. Mohon jawapan bertulis daripada pihak kementerian. Sekian terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Boleh Yang Berhormat ya?

Dato' Seri Mahdzir bin Khalid: Kita boleh bagi jawapan bertulis. Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih kepada Yang Berhormat Dato' Seri Mahdzir bin Khalid, Menteri Pembangunan Luar Bandar atas jawapan yang telah diberikan.

Seterusnya saya menjemput Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi. Dipersilakan.

3.35 ptg.

Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi [Tan Sri Noh bin Haji Omar]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu izinkan saya merakamkan ucapan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat. Yang Berhormat Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol, Yang Berhormat Dato' Wira Othman bin Aziz, Yang Berhormat Tuan Haji Aziz bin Ariffin, dan juga Yang Berhormat Tuan Suresh Singh a/l Rashpal Singh yang telah pun mengambil bahagian membahaskan isu-isu berkaitan Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi ataupun MEDAC sepanjang tempoh perbahasan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Diraja pada kali ini.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol telah membangkitkan isu usahawan-usahawan Malaysia berjaya membangunkan platform atas talian sendiri untuk menyaingi LAZADA, Shopee dan platform-platform terkemuka yang ada.

Untuk makluman Yang Berhormat, MEDAC telah memberi penekanan terhadap kepentingan memupuk golongan usahawan *informal* perusahaan mikro kecil dan sederhana PMKS dalam platform e-dagang agar golongan ini dapat sama-sama menikmati manfaat daripada pertumbuhan ekonomi digital.

Beberapa buah agensi telah pun mewujudkan platform atas talian ini. Yang pertama MEDAC melalui SME Corp. Malaysia kini telah melaksanakan Program Pembangunan Penjaja dan Peniaga Kecil di bawah nama WarungKu bagi memastikan kelangsungan usahawan mikro di kalangan golongan penjaja, peniaga kecil dan usahawan dalam sektor *informal* yang mengadaptasi teknologi digital. Ini WarungKu yang pertama.

Yang kedua, Perbadanan Nasional Berhad (PERNAS) pernah juga memperkenalkan atas nama Pybli bagi membantu usahawan tempatan khususnya usahawan *franchise* dan PMKS untuk mengembangkan perniagaan mereka secara atas talian. Pybli kini mempunyai 442 orang usahawan yang telah berdaftar dengan jumlah *stock-keeping unit* sebanyak 632 jenis produk.

Yang ketiga, UDA Holdings Berhad juga ada platform mereka sendiri atas nama *Angsana Virtual Mall* ataupun AVM yang merupakan platform dalam talian yang merangkumi peniaga-peniaga di pusat membeli-belah di bawah UDA seperti Angsana Johor Bahru, Angsana Ipoh, Angsana Seremban, Pertama Kompleks, UTC KL di Pudu Sentral dan Hentian Duta.

Di bawah SME Bank juga ada pula dia punya *apps* sendiri yang dinamakan Orderlah. Orderlah ini merupakan sebuah platform e-dagang peniagaan kepada peniagaan *B2B market place* yang dibangunkan sejak 2020 bertujuan untuk membantu pelanggan-pelanggan PKS, SME Bank untuk memasarkan produk-produk dan perkhidmatan mereka di dalam sebuah platform pasaran dalam talian.

Dalam masa yang sama, TEKUN juga ada TEKUN Mart juga ada buat dalam talian. Koperasi juga ada mengunjurkan e-dagang ini yang dinamakan *Online Mart*. Jadi oleh sebab agensi-agensi ini semuanya di bawah MEDAC, maka saya telah pun menubuhkan satu Jawatankuasa untuk kita hendak selaraskan, kita hendak gabungkan platform-platform ini supaya dijadikan satu dicadangkan mungkin atas nama MEDAC Mall.

Bila kita satukan ini semua, dengan harapan kita mampu untuk menyaingi LAZADA, Shopee seperti mana Yang Berhormat harapkan. Ini *Insya-Allah* kita sedang usahakan. Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz membangkitkan isu merangsang pekerjaan dan juga keusahawanan baharu dan menjadi tema keusahawanan sebagai kerjaya.

■1540

MEDAC sentiasa memberi galakan melalui pembangunan dan latihan keusahawanan bagi mewujudkan usahawan-usahawan baharu dan mencipta peluang pekerjaan dan kita hendak mewujudkan bangsa usahawan yang sesuai dengan hadis Nabi Muhammad SAW, sembilan per 10 punca rezeki ialah datangnya daripada perniagaan. Oleh itu, kita telah memperkenalkan Dasar Keusahawanan Negara 2030.

Antara program-program yang kita akan laksanakan ialah program yang diselia oleh *protege* di bawah MEDAC, Program Tunas Usahawan Belia Bumiputera (TUBE) dan Program Pembangunan Perniagaan Usahawan Mikro di bawah SME Corp, Program Rintis Bank Rakyat UNIPreneur di bawah Bank Rakyat, Program Latihan dan Bimbingan Usahawan (INSKEN) seperti INSKEN *Business Trending*, INSKEN *Bumiputera Business Coaching* dan *Online Onboarding Coaching Programme* dan juga program *Be Your Own Boss* di bawah PERNAS. Jadi, di setiap agensi ini ada program-program tersendiri. MEDAC juga telah menubuhkan satu Jawatankuasa untuk kita hendak selaraskan program-program untuk melariskan usahawan di masa yang akan datang.

Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz juga turut membangkitkan isu peningkatan penyertaan isi rumah ke dalam sistem ekonomi melalui aktiviti penjana pendapatan, pembangunan modal insan dan juga program sokongan perusahaan.

Untuk makluman Yang Berhormat, enam buah teras strategi di bawah Dasar Keusahawanan Nasional merangkumi keseluruhan pembangunan ekosistem keusahawanan daripada beberapa aspek, iaitu:

- (i) aspek peluang perbelanjaan;
- (ii) latihan dan pembangunan kapasiti;
- (iii) adaptasi teknologi dan digitalisasi; dan,
- (iv) akses pasaran.

Daripada segi penjanaan pendapatan, bantuan pembiayaan disediakan di bawah TEKUN dan salah satunya Program SPIN 2.0 iaitu program pembiayaan khusus untuk usahawan mikro dan juga informal yang menawarkan pembiayaan sehingga RM10 ribu tanpa dikenakan sebarang kadar keuntungan, *free* sahaja, tidak ada caj apa-apa. Tempoh penangguhan automatik selama enam bulan, bagi lagi enam bulan, baru dibayar. Manakala BizME di bawah SME Corp Malaysia menyediakan latihan bagi meningkatkan kemahiran dan juga mendapatkan kemahiran baharu untuk menjana pendapatan.

Untuk makluman Ahli Dewan, bahawa mikro kita faham tetapi satu lagi golongan iaitu yang dipanggil informal. Informal ini khusus kita hendak membantu usahawan-usahawan yang berniaga tanpa lesen, dia tidak ada pendaftaran. Mungkin juga dia berniaga tidak ada lesen daripada kerajaan tempatan, yang duduk bawah pokok, bawah payung, yang ini juga kita bantu yang dinamakan golongan informal. Akan tetapi maksimum yang kita boleh bagi pinjaman ialah sebanyak RM10 ribu.

Sokongan perusahaan mikro juga turut disediakan melalui pengecualian dan juga diskaun sewa kepada penyewa-penyewa bangunan milik UDA Holding mengikut kategori produk jualan penyewa serta kemudahan moratorium kepada penyewa-penyewa premis UDA dan bukan sahaja UDA. Akan tetapi juga UDA ada lebih kurang 888 buah premis, di bawah PUNB juga ada lebih kurang 200 buah premis perniagaan.

Ini kita telah memberikan moratorium, dan *insya-Allah* menjelang tahun hadapan, semua premis perniagaan di bawah UDA dan juga di bawah PUNB hendaklah dimulakan. Ini kerana kita dapati ada juga usahawan-usahawan yang menyewa premis-premis perniagaan UDA PUNB ini yang tidak mampu untuk mulakan perniagaan kerana mungkin kekurangan modal. Oleh itu, UDA akan bekerjasama dengan TEKUN untuk memberikan pinjaman kepada usahawan-usahawan ini dengan harapan kita menjelang tahun hadapan semua premis perniagaan UDA dan PUNB ini hendaklah dibuka semula dan hendaklah dimulakan perniagaan seperti biasa.

Dato' Wira Othman bin Aziz: Tuan Yang di-Pertua, mohon Yang Berhormat Menteri minta pencerahan sedikit. Sebenarnya Yang Berhormat Menteri balik sedikit kepada tajuk yang saya cadangkan keusahawanan sebagai kerjaya ini ialah kita sedar bahawa keusahawanan bagi orang-orang yang berniaga ini sebenarnya dia orang ini meniaga, terutamanya usahawan mikro ini, apabila dia orang meniaga, dia orang tidak ada kewajipan diri itu sebagai *tokey* itu untuk masuk dalam EPF, SOCSO dan sebagainya, ini *lacking*.

Jadi saya minta kementerian mungkin mencari mekanisme bersama Kementerian Kewangan untuk memastikan usahawan-usahawan mikro ini depa wajib mencarum *based on* gaji yang diambil. Katakanlah dia ambil gaji sebulan sebanyak RM2,000, 11 persen dengan 13 persen ini dimasukkan untuk simpanan hari tua dia. Contoh yang sedang berlaku dalam negara, apabila pandemik ini berlaku, kita ada program i-Citra apa semua ini. Yang ini untuk orang yang bekerja sahaja yang dapat. Akan tetapi, usahawan-usahawan kecil selalunya dia orang terpaksa berhabis, habis gadai apa semua, tetapi untuk hari tua mereka tidak ada simpanan. Itu maksud saya. Mohon pertimbangan. Terima kasih.

Tan Sri Noh bin Haji Omar: Terima kasih Yang Berhormat. Sebenarnya memang kita telah pun ada satu MoU dengan PERKESO yang mana apabila mereka ini mencarum dengan PERKESO, dan jika berlaku kematian kepada mereka yang mencarum, maka warisnya akan mendapat elaun seumur hidup.

Jadi ini telah pun kita mulakan dan kita akan lancarkan secara besar-besaran yang mana siapa yang mengambil pinjaman daripada TEKUN, mereka kena menyumbang kepada tabung PERKESO yang nilainya saya tengok tidaklah mahal sangat, lebih kurang RM13 kalau tidak silap saya. Inilah yang sedang kita susun sebagaimana Yang Berhormat kata, saya pun melihat bahawa apabila mereka meminjam, kalau kita buat pinjaman besar, kalau pinjaman sehingga RM1 juta, RM2 juta, RM400 ribu, yang peminjam kena beli insurans untuk *cover* hutang dia. Akan tetapi yang pinjaman mikro ini tidak ada apa-apa. Jadi, *Insya-Allah* kita dengan- akan mulakan dengan PERKESO. Terima kasih Yang Berhormat.

Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin membangkitkan isu golongan B40 yang perlu diberikan peluang-peluang untuk dibantu pembiayaan menerusi TEKUN Nasional. Untuk makluman Yang Berhormat bahawa TEKUN ada sebanyak 192 buah pejabat cawangan di seluruh negara dan juga para usahawan boleh mendapatkan pembiayaan minimum sebanyak RM1,000 maksimum sebanyak RM100 ribu untuk TEKUN.

Arahan juga telah diberi dalam keadaan kita menghadapi pandemik COVID-19 ini, dalam keadaan ekonomi kita- usahawan-usahawan kita tengah terseksa sekarang, maka kita telah pun mengarahkan bahawa untuk mempermudah sistem-sistem permohonan. Ini kerana saya telah umumkan bahawa peminjam-peminjam TEKUN ini sebagai contoh, tidak perlu dilihat sama ada dia ada CTOS kah, dia ada CCRIS kah, ini diketepikan.

TEKUN kena ketepikan CCRIS dan juga CTOS supaya mereka meminjam untuk kita hendak membantu mereka dengan segera. Saya juga telah menubuhkan sebuah Jawatankuasa- Jawatankuasa Pemantauan untuk hendak memastikan bahawa polisi yang telah dibuat oleh pihak kementerian, mesti dilaksanakan di peringkat akar umbi.

Jadi, kalau Ahli-ahli Yang Berhormat hendak berurusan dengan TEKUN, TEKUN masih lagi hendak tengok CTOS, hendak tengok lagi CCRIS berurusan dengan Bank Rakyat, hendak pinjam- hendak tengok CTOS, hendak tengok CCRIS sedangkan duit yang mereka nak beri pinjam duit kerajaan, bukan duit bank. Memang kerajaan bagi duit ini untuk menolong usahawan-usahawan. Berbilion kita sediakan, tetapi mengapa apabila pelaksanaan duit yang diberi peruntukan khas ini, di pelbagai skim hendak disamakan seperti duit yang ada di dalam bank ataupun dalam keadaan yang normal. Esok apabila ekonomi ini sudah pulih semula, saya tidak ada halangan, kembalilah ke atas SOP ataupun prosedur-prosedur seperti biasa.

Untuk itu, TEKUN juga memperkenalkan satu sistem yang dinamakan TEKUN Niaga, pembiayaan mudah untuk semua kategori perniagaan. Kedua, program Pembangunan Usahawan Siswazah. Jikalau dia siswazah, dia boleh memberi pembiayaan- katakanlah kalau dia- maksimum seorang RM100 ribu tapi dia hendak pinjam sebanyak RM300 ribu untuk mulakan perniagaan. Jadi usahawan ini boleh bersama seramai tiga orang, dia *share*. Kalau seramai tiga orang ini dia *share*, dia boleh dapat sebanyak RM300 ribu. Oleh sebab seorang boleh dapat sebanyak RM100 ribu.

Begitu juga, TEMAN TEKUN pembiayaan berkumpulan seramai lima orang dengan nilai maksimum sebanyak RM20 ribu seorang. Ini kalau kita tengok yang mikro ini mungkin kalau seorang kita boleh bagi sebanyak RM20 ribu, dia boleh *share* dengan kawan-kawan seramai lima orang, dia boleh dapat sebanyak RM100 ribu.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Tuan Suresh Singh a/l Rashpal Singh telah memohon penjelasan berkenaan langkah-langkah yang lebih serius bagi dilaksanakan bagi membantu usahawan yang gulung tikar. Memang kita tidak boleh nafikan, golongan yang paling banyak tergolong dalam golongan gulung tikar ini ialah golongan daripada usahawan-usahawan mikro.

■1550

Jadi oleh itu MEDAC telah pun menyediakan beberapa skim pembiayaan bagi membantu pengusaha-pengusaha yang gulung tikar, di antaranya ialah:

- (i) Skim Pembiayaan Pemulihan Perniagaan Mikro (CBRM 2.0) di bawah TEKUN yang menyediakan pembiayaan sehingga RM20 ribu; dan
- (ii) Skim Pembiayaan PKS BRFlex-i di bawah Bank Rakyat yang menyediakan pembiayaan sehingga RM1 juta.

Begitu juga dengan program...

Dr. Yaakob bin Sapari: Boleh minta penjelasan Yang Berhormat Menteri?

Tan Sri Noh bin Haji Omar: Ya, bagi saya habis dahulu, siapakah?

Dr. Yaakob bin Sapari: Sini.

Tan Sri Noh bin Haji Omar: Bagi saya habis, nanti saya bagi peluang. Bagi saya habis jawab dahulu. Begitu juga program di bawah Pernas ada juga program yang dinamakan program *Be Your Own Boss* yang mana maksimum boleh diberikan sebanyak RM500 ribu.

Kita bukan sahaja memberi peluang kepada usahawan yang terjejas tetapi kepada golongan yang diberhentikan kerja juga kita memberikan peluang untuk kita beri modal kalau mereka berminat menceburkan diri dalam perniagaan. Golongan siswazah juga kita memberikan peluang untuk mereka memulakan perniagaan di bawah beberapa buah agensi, yang mana di bawah MEDAC ini kita ada 11 buah agensi.

Jadi ada, kalau hendak pinjam maksimum RM100 ribu boleh usahawan dengan TEKUN, hendak pinjaman minimum RM100 ribu dan maksimum RM10 juta pergi dengan PUNB. Kalau hendak pinjam lebih lagi, semuanya ada agensi-agensi yang telah disusun untuk memberikan bantuan kepada usahawan-usahawan.

Jadi, kerana itulah kita harap dengan peluang-peluang dan kesediaan yang diberikan oleh kerajaan ini akan dapat sampai kepada akar umbi kerana kita sedar dua perkara bila- satu, dasar sudah *clear* tetapi kadang-kadang pelaksanaannya yang menyebabkan rakyat macam tidak nampak apa yang disediakan oleh pihak kerajaan. Sila, Yang Berhormat.

Dr. Yaakob bin Sapari: Sebahagian usahawan ini menyusun semula *loan* dia melalui AKPK. Jadi kena CCRIS, apabila hendak *apply loan* dia kena *clear* kan CCRIS dahulu.

Tan Sri Noh bin Haji Omar: Oleh sebab itu saya nyatakan tadi, itu kalau keadaan biasa tetapi sekarang ini dalam kita hendak menolong rakyat waktu pandemik COVID-19. Ini luar biasa. Oleh sebab itu saya nyatakan tadi bahawa saya telah keluarkan arahan kalau hendak pinjam peruntukan hanya di bawah kementerian saya sahaja ya, yang mana peruntukan itu peruntukan daripada kerajaan, berbagai-bagai bantuan telah diberi oleh pihak kerajaan, hampir RM2 bilion- kerajaan bagi peruntukan.

Mengapa hendak ikut prosedur biasa kerana itu saya telah nyatakan tadi bahawa di bawah agensi saya kalau peruntukan itu di bawah skim kerajaan maka tidak boleh, tidak perlu lagi, diketepikan CTOS dan CCRIS. Ini kadang-kadang pelajar yang tidak membayar PTPTN disenaraikan CCRIS, sudah tidak boleh pinjam. Kemudian, ada orang menjadi penjamin pembelian kereta sudah kena CTOS, tidak bayar IWK pun kadang-kadang masuk CTOS.

Jadi, saya telah memberi arahan tidak perlu lagi, ketepikan CTOS dan CCRIS. Saya hendak minta kerjasama dengan Ahli Yang Berhormat, kalau ada mana-mana agensi di bawah kementerian saya masih lagi heboh dengan CTOS dan CCRIS, tolong laporkan kepada ADU@MEDAC dan saya akan mengambil tindakan kepada mana-mana pegawai hanya hendak menyusahkan rakyat sedangkan kerajaan telah memberikan peluang kepada rakyat untuk kita sesama mengatasi masalah ekonomi dan kita hendak membela nasib usahawan-usahawan.

Kita kena, kalau dia makan gaji memang dia tidak terasa. *Work from home* pun dapat gaji juga tetapi yang dekat luar ini, yang gulung tikar tidak silap saya hampir 26 ribu. Jadi tolong! Saya sudah bagi arahan- ketepikan semua SOP dan mestilah bertindak dalam keadaan yang luar biasa...

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Terima kasih. Tuan Yang di-Pertua, boleh saya mohon sedikit pencerahan daripada Yang Berhormat Menteri?

Timbalan Yang di-Pertua: Teruskan.

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Saya ucap tahniah kepada Yang Berhormat Menteri atas ketegasan Yang Berhormat Menteri itu. Saya hendak tanya sedikit Yang Berhormat Menteri, dalam tempoh pandemik COVID-19 ini syarat-syarat itu dikecualikan dan pada jangkaan Yang Berhormat Menteri bilakah syarat-syarat asal akan dikembalikan balik? Maknanya tempoh pengecualian ini sampai bila? Terima kasih Yang Berhormat Menteri.

Tan Sri Noh bin Haji Omar: Terima kasih sahabat saya. Tempohnya ialah tengok keadaan ekonomi, kalau besok ekonomi sudah kembali pulih dan juga kita tengok masalah-masalah, ertinya sudah kembali seperti asal, pada masa itu kita akan ikut prosedur-prosedur asal.

Akan tetapi kalau sekali lagi keadaan ekonomi masih lagi usahawan-usahawan lagi masih tertekan, masih lagi tidak dapat lagi memulakan perniagaan dengan baik maka arahan yang mengatakan ketepikan CTOS dan CCRIS mestilah di kuatkuasakan. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Teruskan Yang Berhormat Menteri, ada lagi?

Tan Sri Noh bin Haji Omar: Saya ingat itu sahaja Tuan Yang di-Pertua. Jadi, setakat ini sahajalah penjelasan-penjelasan yang dapat saya berikan mengenai isu-isu yang telah dibangkitkan sepanjang tempoh perbincangan Titah Diraja pada Mesyuarat ini. Saya berharap daripada penjelasan tersebut ia telah dapat menjawab semua soalan yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat. Terima kasih.

Timbalan Yang di-Pertua: Terima kasih Yang Berhormat Menteri Tan Sri Noh bin Haji Omar, Menteri Pembangunan Usahawan dan Koperasi atas jawapan yang telah diberikan.

Seterusnya saya menjemput Kementerian Wilayah Persekutuan. Dipersilakan.

3.56 ptg.

Menteri Wilayah Persekutuan [Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim]: Terima kasih. *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz, Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh, Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias yang telah menyentuh isu Kementerian Wilayah Persekutuan semasa bahas Titah Diraja di Dewan Negara.

Memandangkan ini kali pertama saya sebagai Menteri Wilayah Persekutuan dapat memberi ucapan di Dewan Negara yang mulia ini, ingin kita memohon izin Tuan Yang di-Pertua Dewan Negara memaklumkan sedikit mengenai hala tuju Kementerian Wilayah Persekutuan ketika ini.

Untuk makluman, kementerian akan terus menerapkan semangat Wilayah Persekutuan, wilayah prihatin, sihat dan selamat. Menerusi konsep *"Our City, Our Home"*, dengan membawa gagasan-gagasan berikut:

- (i) prihatin terhadap kebajikan rakyat di Wilayah Persekutuan;
- (ii) prihatin terhadap pembangunan infrastruktur serta pemeraksanaan ekonomi di Wilayah Persekutuan;
- (iii) prihatin terhadap pembangunan mampan dengan memberi fokus kepada pemeliharaan alam sekitar;
- (iv) prihatin terhadap tahap kesihatan dan sistem penjagaan kesihatan warga Wilayah Persekutuan agar mereka sihat dan produktif; dan
- (v) prihatin terhadap keselamatan rakyat di Wilayah Persekutuan.

Susulan daripada itu, antara tumpuan Kementerian-kementerian ini adalah bagi mewujudkan bandar raya selamat dengan menerapkan elemen reka bentuk persekitaran dalaman dalam usaha pencegahan jenayah seperti pemasangan lampu jalan, cermin keselamatan anti jenayah dan kamera litar tertutup.

Selain daripada itu, daripada segi kesihatan pula kementerian turut komited melaksanakan program-program kesihatan selain menyokong pembangunan sistem penjagaan kesihatan yang holistik. Kita berharap ekonomi berasaskan kesihatan di Wilayah Persekutuan seperti Pelancongan Kesihatan terus dapat jana.

Kementerian sedang berbincang dengan pihak agensi kerajaan dan juga swasta berkaitan mengenai inisiatif-inisiatif baharu. Sukacita saya merujuk kepada isu perumahan mampu milik khususnya di Kuala Lumpur yang telah dibawa oleh Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz yang cukup popular, hampir semua kementerian menyebut nama Yang Berhormat Senator sebab dia sentuh semua kementerian.

Untuk makluman, dengan mengambil kira bilangan Program Perumahan Rakyat (PPR) dan Perumahan Awam (PA) yang terhad di Wilayah Persekutuan, kementerian telah melaksanakan dua program perumahan mampu milik bagi memberi peluang pemilikan rumah kepada golongan B40 dan M40.

Pertama, Residensi Keluarga Malaysia (RKM) yang telah pada minggu lepas dijenamakan semula kepada nama Residensi Prihatin. Terbalik sedikit ya sebab pegawai saya yang suka menulis perkataan itu sehingga kadang-kadang tersilap difahami.

Maksudnya daripada Residensi Prihatin, sekarang kita jenamakan semula sebagai Residensi Keluarga Malaysia dengan harga jualan tidak melebihi RM200 ribu seunit, berkeluasan minimum 750 kaki persegi dengan tiga buah bilik tidur dan dua buah bilik air. Khusus untuk golongan berpendapatan rendah B40, sehingga September 2021 sebanyak 15 projek melibatkan 15,926 unit telah dirancang.

■1600

Kedua ialah Residensi Wilayah yang kita jenamakan semula dengan Residensi Wilayah Keluarga Malaysia dengan harga jualan tidak melebihi RM300 ribu seunit dengan berkeluasan minimum 900 kaki persegi khusus untuk golongan berpendapatan sederhana M40.

Dari tahun 2014 hingga 30 September 2021, sejumlah 62,701 unit telah diluluskan melibatkan 93 projek di Kuala Lumpur, tiga projek di Putrajaya dan empat projek di Labuan yang berada di pelbagai peringkat pembangunan. Daripada jumlah tersebut, sebanyak 20,472 unit telah siap iaitu 19,360 di Kuala Lumpur, 1,112 telah siap di Labuan.

Kementerian Wilayah Persekutuan akan berusaha memastikan perumahan mampu milik disediakan untuk warga Wilayah Persekutuan dan dibina berhampiran dengan akses kepada pengangkutan awam seperti stesen MRT, LRT yang berdekatan.

Mengenai isu penyediaan Rumah Transit Sewaan bagi golongan belia, Dewan Bandaraya Kuala Lumpur (DBKL) juga telah melaksanakan inisiatif perumahan mikro atau, dengan izin, *micro housing* khusus bagi sewaan kepada golongan belia. Pendekatan kediaman ini adalah berkonsepkan perkongsian ruang ataupun *share space* bagi memaksimumkan ruang agar dapat menempatkan jumlah penyewa. Setiap tingkat kediaman mengandungi beberapa ruang *share space* dan setiap satunya mengandungi empat hingga enam buah katil dan setiap ruang katil individu mempunyai ruang tujuh meter persegi atau 75 kaki persegi.

Sebagai contoh DBKL telah menyediakan perumahan mikro ini di Jalan Tuanku Abdul Rahman sejak Oktober 2019. DBKL telah menyediakan 311 ruang katil individu kepada penyewa bujang dengan sewa RM100 sebulan. DBKL juga telah menyediakan kediaman untuk pekerja di Pasar Borong Kuala Lumpur dan kawasan sekitarnya. Sebanyak 224 ruang disediakan dengan sewa sebanyak RM150 sebulan.

Selain daripada penyediaan Projek Perumahan Awam (PPA) di Kuala Lumpur, DBKL juga memperkenalkan *Council Home* yang berkeluasan sekitar 750 sehingga 800 kaki persegi untuk menyewa dalam kadar tidak melebihi RM850 sebulan. DBKL kini telah melaksanakan Projek Pertama *Council Home* di Kampung Sungai Udang, Segambut dengan jumlah 1,251 unit berkeluasan kira-kira 800 kaki persegi dengan kadar sewaan RM850 sebulan.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh telah bertanya mengenai penangguhan larangan penjualan arak di kedai runcit, kedai serbaneka dan kedai ubat Cina. Beliau berpandangan sepatutnya larangan bermula pada 1 Oktober 2021 yang lalu.

Untuk makluman Yang Berhormat, keputusan untuk menangguhkan larangan tersebut telah dilakukan selepas kajian dan sesi libat urus dibuat oleh DBKL dengan pelbagai pihak. Kementerian mengambil kira pandangan pemegang taruh berkaitan seperti persatuan-persatuan pembuatan, pembungkusan dan penjualan *liquor*, dengan izin, serta pelbagai persatuan bukan kerajaan (NGO).

Kita berpandangan penangguhan larangan penjualan arak di kedai runcit, kedai serbaneka dan kedai ubat Cina sehingga 31 Oktober 2021 adalah wajar berdasarkan kepada perkara-perkara berikut:

Pertama, bantahan yang diterima dari pelbagai NGO yang tidak bersetuju dengan penjualan minuman keras ini di kedai-kedai runcit, kedai serbaneka dan kedai ubat Cina oleh sebab masalah sosial yang timbul.

Kedua, penangguhan selama sebulan adalah tidak sepanjang dengan penangguhan yang dipohon oleh pihak pengilang dan juga pengusaha runcit arak iaitu selama enam bulan. Selain itu dengan mengambil kira bahawa garis panduan dan syarat-syarat permohonan lesen minuman keras Wilayah Persekutuan yang baharu ini telah lama diuar-uarkan iaitu sejak 15 November 2020 yang lalu. Kita berpandangan pihak pengilang dan pengusaha runcit arak telah mempunyai cukup masa untuk persediaan bagi larangan tersebut yang berkuat kuasa pada 1 November 2021.

Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias telah menyatakan beberapa ulasan tentang isu-isu di Labuan. Mengenai kedudukan Labuan sebagai Pulau Bebas Cukai, kita memahami keluhan yang dihadapi oleh rakyat, masyarakat dan peniaga di Labuan yang terkesan akibat pendapatan *duty free*, dengan izin, terhadap rokok. Lebih-lebih lagi pendapatan *duty free* tersebut dikatakan akan memberi kesan kepada pelancongan kerana mengurangkan daya tarikan melawat Labuan.

Namun begitu, pendapatan duti tersebut berkait rapat dengan usaha mengawal penyeludupan rokok dan tembakau haram. Walau bagaimanapun, Kementerian Wilayah Persekutuan akan berusaha menyusur dengan kementerian dan agensi kerajaan berkenaan termasuk Kementerian Kewangan untuk terus mengenal pasti cara untuk meningkatkan lagi status Labuan sebagai Pulau Bebas Cukai di samping meningkatkan daya tarikan pelancongan di Labuan.

Kita juga mengambil maklum saranan Yang Berhormat Senator agar digalakkan pelancongan pendidikan dan pelancongan sukan, dengan izin, *education tourism and sport tourism*. Di antara produk pelancongan pendidikan yang boleh dikembangkan termasuk memajukan *EDU City Hub*, dan Pusat Pemeliharaan dan Penyelidikan Terumbu Karang di kawasan Taman Laut di sekitar Pulau Labuan. Malahan saranan ini bersesuaian dengan usaha untuk meluaskan sektor pelancongan di Labuan termasuk sektor pelancongan kesihatan dan sektor pelancongan *meetings, incentive, conferences and exhibition* atau *argy-bargy*, dengan izin.

Kita berpandangan salah satu usaha yang diambil kementerian untuk meningkatkan daya tarikan pelancongan serta pembangunan Labuan adalah dengan meneruskan Projek Jambatan Labuan-Sabah bersama-sama dengan Kementerian Kerja Raya. Justeru, cadangan pembinaan jambatan ini akan membuka peluang ekonomi yang lebih besar yang memanfaatkan Labuan dan kawasan sekitar di Sabah dan Sarawak.

Mengenai permohonan agar sewa Projek Perumahan Rakyat (PPR) di Batu Arang yang masih dalam pembinaan dikurangkan daripada RM250 kepada RM124. Kita mengambil maklum mengenai perkara ini. Kita difahamkan bahawa pihak Perbadanan Labuan terpaksa menanggung kos tinggi dalam penyelenggaraan PPR tersebut menyebabkan kutipan tersebut terpaksa dikenakan bernilai RM250.

Projek ini dijangka siap pada suku pertama tahun 2022 dan kita akan berusaha untuk membolehkan sewaan yang dikenakan dapat dikurangkan dan *insya-Allah* saya berjanji bahawa ia akan dikurangkan daripada RM250. Berapa, kita akan tunggu dan lihat pengumuman yang akan dibuat pada tahun depan. Mengenai isu projek-projek di bawah agensi kementerian lain, perkara tersebut lebih baik diulas oleh agensi dan juga kementerian yang berkenaan.

Selain daripada projek-projek pembangunan, kita akan memastikan kementerian membantu di mana boleh untuk menjana ekonomi Labuan pada masa hadapan dengan lebih rancak, termasuk dengan membantu menggiatkan pelaburan ke Labuan baik dari dalam negara ataupun antarabangsa.

*[Tuan Yang di-Pertua **mempengerusikan Mesyuarat**]*

Tuan Yang di-Pertua, untuk makluman Tuan Yang di-Pertua, saya telah mengumumkan nombor telefon saya, Yang Berhormat Timbalan Menteri saya dan juga Yang Berhormat Datuk Bandar Kuala Lumpur pada Wilayah Persekutuan bagi menyatakan masalah-masalah jalan rosak, jalan berlubang untuk tindakan DBKL...

Dr. Yaakob bin Sapari: Tuan Yang di-Pertua, sedikit sahaja.

Tuan Yang di-Pertua: Celah kah? Penerangan.

Dr. Yaakob bin Sapari: Saya hendak merakamkan rasa tahniah dan syabas kepada Yang Berhormat Menteri Wilayah...

Tuan Yang di-Pertua: Apakah dia penjelasan kah ataupun penerangan?

Dr. Yaakob bin Sapari: Yang berani bagi nombor telefon itu. Hendak ucap tahniah dan syabas kepada Yang Berhormat Menteri Wilayah Persekutuan. Kalau boleh ramai lagi Yang Berhormat Menteri sanggup beri nombor telefon.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat, saya sebut penjelasan kah atau penerangan?

Dr. Yaakob bin Sapari: Hendak rasa penghargaan kepada Yang Berhormat Menteri.

Tuan Yang di-Pertua: Sebut sahajalah penjelasan.

Dr. Yaakob bin Sapari: Itu sahaja.

Tuan Yang di-Pertua: Yang Berhormat Menteri, sila.

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Okey, saya telah bagi nombor telefon nombor telefon saya, Yang Berhormat Timbalan Menteri dan juga Yang Berhormat Datuk Bandar DBKL. Saya menerima, hari yang pertama, 1,000 lebih panggilan, hari yang kedua juga demikian rupa. Saya tidak dapat menjawab semua tetapi saya menjawabnya selepas habis mesyuarat ataupun apa-apa urusan, kecuali kelmarin saya dapat jawab hampir 500-telefon kerana saya berada lima jam dalam kereta...

Tuan Yang di-Pertua: Terima lima ratus- telefon?

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Lebih daripada- Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Panggilan kah telefon Yang Berhormat?

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Lima ratus- bukan telefon, 500 panggilan Tuan Yang di-Pertua. Saya lupa Tuan Yang di-Pertua ahli bahasa yang dahsyat di negara ini.

Tuan Yang di-Pertua: Saja... *[Ketawa]*

Tuan Muhammad Zahid bin Md. Arip: Tuan Yang di-Pertua.

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Jadi, saya menerima lebih daripada- saya menjawab- saya *Short Message Service* (SMS) tetapi separuh daripada panggilan telefon itu bukan fasal jalan berlubang...

Tuan Muhammad Zahid bin Md. Arip: Tuan Yang di-Pertua, saya...

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Ia bukan fasal lain, hendak berkenalan dan juga penjelasan.

Tuan Yang di-Pertua: Apakah penjelasan?

■1610

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Saya hendak mencelah sedikit Tuan Yang di-Pertua.

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Ya.

Tuan Yang di-Pertua: Penjelasan? Baik, silakan.

Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip: Saya hendak mencelah sedikit. Aduan-aduan ini yang dikemukakan kepada Yang Berhormat Menteri, selain daripada jalan rosak, jalan berlubang, dan sebagainya. Penyalahgunaan petak parkir di kawasan-kawasan perumahan dan premis kedai, bolehkah kita juga melaporkan kepada Yang Berhormat Menteri dalam hal itu?

Selalunya, saya yakin juga Yang Berhormat Menteri- terima *WhatsApp* itu, memang dia jawab 500, tetapi semuanya "terima kasih" sahaja. Terima kasih Yang Berhormat Menteri... *[Ketawa]*

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Jadi terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua dan juga Yang Berhormat Senator yang menghargai usaha tersebut, saya rasa termasuk Yang Berhormat yang lain.

Saya tahu banyak juga orang berkata bahawa keputusan untuk memberi nombor telefon adalah salah. Tidak salah, kalau ada nombor telefon, ada lagi saya akan bagi lagi. Saya hendak dengar secara terus daripada rakyat aduan tentang apa yang berlaku di Kuala Lumpur, yang pada pandangan mata adalah cukup cantik... *[Tepuk]* Akan tetapi jalan berlubang dan sebagainya kita tidak dapat kesan. Akan tetapi, saya hendak beritahu, 50 peratus daripada panggilan telefon ialah berhubung dengan perkara-perkara lain.

Bukan sahaja di Wilayah Persekutuan, di seluruh negara, termasuk juga yang minta membuat pinjaman dan lain-lain lagi... *[Ahli-ahli ketawa]* Jadi, saya jawab dengan baik dan saya usaha sedaya-upaya untuk menyelesaikan masalah *rasanubari asmaramah* mereka. Jadi, saya berterima kasih atas perkara tersebut.

Hal yang hendak saya maklumkan di sini Tuan Yang di-Pertua, bahawa usaha perkhidmatan yang lebih efisien saya hendak uar-uarkan sekali lagi, tentang saluran aduan termasuk yang akan dipertingkatkan di semua kaunter aduan pejabat cawangan DBKL yang ada sekarang.

Selain daripada itu, warga Wilayah Persekutuan dialu-alukan menyalurkan ke nombor telefon 1800-88-3255, portal aduan *edu@kl*, dan menggunakan *mobile application* KLCares dan yang paling habis sudah pasti nombor telefon Menteri Wilayah, Timbalan Menteri, dan juga Datuk Bandar.

Kita akan layan dengan baik, kita akan berkomunikasi dengan baik. Dalam masa yang sama, sekurang-kurangnya kita boleh memberi maklumat tentang Keluarga Malaysia ini supaya kita sentiasa bercakap baik-baik, bersatu di antara kita.

Datuk Mohd Hisamudin bin Yahaya: Mohon mencelah Tuan Yang di-Pertua. Saya hendak tanya sikit Yang Berhormat, minta penjelasan, apabila seseorang itu membuat panggilan telefon ataupun *WhatsApp* kepada Yang Berhormat, berapakah waktu- *time* untuk Dewan Bandaraya respons terhadap permasalahan tersebut?

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Saya tidak sempat sebab dalam masa dua hari ini terlampau sibuk dengan pelbagai program di peringkat negara. Saya tidak sempat mendapat maklumat daripada DBKL, tetapi daripada orang ramai, ya. Ramai orang mengucapkan terima kasih. Terima kasih kerana dalam masa empat jam telah selesai lubang di jalan di depan perumahan kami.

Jadi ucap terima kasih, itu menunjukkan bahawa telah ada pergerakan yang berlaku. Saya telah beritahu Datuk Bandar, respons serta-merta, kalau boleh dalam masa dua jam ini, selesaikan masalah tersebut. Ini sebab kalau berlaku sesuatu yang tidak diinginkan tentang jalan berlubang, maka kita terpaksa mengambil tanggungjawab. Bukan sahaja di dunia Tuan Yang di-Pertua, tetapi di akhirat. Itu saya takut, sebab apa? Saya tidak dapat menyelesaikan masalah yang saya mampu berbuat demikian.

Saya dengan Yang Berhormat Timbalan saya sentiasa memberi khidmat kepada rakyat dan rakyat boleh bertanya kepada kami di mana sahaja mereka berada. Hal ini sebab Wilayah Persekutuan ini ialah ibu kota negara, jadi bukan bermakna orang Wilayah Persekutuan sahaja, sesiapa sahaja yang datang ke Wilayah Persekutuan melihat benda ini perlu dibuat aduan, kita buat aduan...

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Tuan Yang di-Pertua.

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Silakan Yang Berhormat.

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Tuan Yang di-Pertua, maaf, boleh saya bertanya sedikit?

Tuan Yang di-Pertua: Boleh, boleh. Sudah rancak nampaknya.

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Yang Berhormat, terima kasih kerana mengadakan talian telefon itu. Fasal saya kalau boleh pun saya hendak telefonlah Yang Berhormat, hendak tanya beberapa soalan... *[Ketawa]*

Beberapa Ahli: Boleh.

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Bukan hendak berkenalan, kenal Yang Berhormat. Jadi saya begini, banyak rungutan sebenarnya saya terima daripada sahabat-sahabat OKU terutamanya yang ingin mendapatkan tempat tinggal di DBKL. Mereka kata kadang-kadang mereka pergi, mereka dilayan macam mereka bukan Keluarga Malaysia.

Jadi, bagaimanakah kita boleh membantu? Mungkin ada ruang untuk satu kaunter ataupun ada pegawai-pegawai yang memberi peluang kepada sahabat-sahabat OKU kita ini ketika mereka datang. Fasal setiap kali mereka datang, dia kata tunggu, tunggu, tunggu, dan mereka ini buta, pekak, dan macam-macam kategori fizikal mereka.

Jadi saya pohon Yang Berhormat Menteri untuk membantu kami, OKU. Terima kasih. *Assalamualaikum.*

Tuan Yang di-Pertua: Sila.

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Ini ialah cadangan dan pandangan yang cukup baik. Kita boleh terus berbincang Yang Berhormat tentang perkara ini. Akan tetapi mana-mana pihak, pegawai-pegawai seramai lebih 9,000 orang anggota DBKL ini ataupun Kementerian Wilayah Persekutuan, Yang Berhormat kata tidak dilayan dengan baik, mana-mana orang kalau boleh tengok nama di bajunya, beritahu dekat saya serta-merta.

Ini akan diambil tindakan serta-merta dan semua pegawai kita telah dimaklumkan... *[Tepuk]* Bahawa gunakanlah bahasa yang baik dan indah-indah kerana itu boleh menyejukkan orang. Orang yang tengah marah pun sejuk, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Ya.

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Saya pun kadang-kadang hairan, kenapa kadang-kadang orang menggunakan bahasa yang tinggi-tinggi. Mungkin mereka berada di dalam kawasan yang sentiasa membangkang kerajaan. Jadi, itu sebab kadang-kadang bahasanya agak tinggi sedikit tetapi tidak ada masalah.

Walaupun ini ialah masalahnya, saya kena faham dan kalau saya jadi Menteri saya kena mengambil tanggungjawab untuk menyelesaikannya. Lebih-lebih lagi orang OKU, sudah pasti menjadi pemerhatian saya. Saya pernah jadi OKU sekejap dahulu selama enam bulan, iaitu apabila saya terkena sedikit penyakit berhubung dengan saraf, jadi saya pun berkerusi roda.

Saya faham tentang perkara ini, faham daripada segi perasaan bahawa sebenarnya kita menghadapi masalah dan kita tidak mahu orang melayan kita dengan tidak baik. Setakat ini, yang saya terima maklumat bahawa pegawai-pegawai kita bukan sahaja melayan OKU dengan cakap-cakap yang baik, tetapi mereka menolong OKU untuk datang ke kaunter kita. Kadang-kadang dia bersusah-payah untuk datang ke kaunter naik kerusi roda, kita bantu dia sampai ke kaunter.

Hal yang saya dengar ialah cerita baik-baik, tetapi mana-mana cerita yang tidak baik kalau ada walaupun sepatah, tolong maklumkan. Tindakan diambil dengan sebaik dan sewajarnya. Terima kasih Yang Berhormat.

Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi: Saya akan telefon nanti Yang Berhormat.

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Ya, telefon saya yang saya bagi telefon peribadi itu boleh ditelefon bila-bila masa. Kalau saya tidak jawab, saya akan tengok *missed call* saya akan *call* balik. Tidak ada orang yang saya tidak *call* balik. Kadang-kadang saya *call* balik dua, tiga kali, dan saya tanya kenapa telefon? "Saja nak berkenalan." Okeylah saya kata, okey... [Ketawa] Jadi saya pun okeylah, dan banyak-separuh daripada panggilan tersebut bukan dari Wilayah Persekutuan, orang yang datang ke Wilayah Persekutuan dan nampak lubang, dia beritahu.

Dia datang ke Wilayah Persekutuan, macam dia ada masalah *traffic jammed* dan sebagainya, itu kita jawab di forum yang lain. Akan tetapi, kita hendak maklumkan bahawa tindakan Wilayah PRIHATIN kepada rakyat akan diteruskan dengan lebih dahsyat dan hebat, terima kasih... [Tepuk]

Tuan Yang di-Pertua: *Alhamdulillah*. Ahli-ahli Yang Berhormat, jawapan Yang Berhormat Menteri bersama dengan Timbalannya- ini baru betul. Jadi kalau begitu, kita perlu beri penghargaan kerana... [Tepuk] Budi bahasa yang tinggi, dan kita berharap terus-menerus berkhidmat sedemikian.

Ada hendak tanya tadi, Yang Berhormat?

Dato' Haji Jefridin bin Haji Atan: Tuan Yang di-Pertua, pertama, tahniah kepada Yang Berhormat Menteri Wilayah Persekutuan yang baharu. Cuma soalan saya, selain daripada perkara-perkara yang memberi perhatian kepada rakyat...

Tuan Yang di-Pertua: Tidak usah soal... [Ketawa]

Dato' Haji Jefridin bin Haji Atan: ...Pencerahan. Hendak minta Yang Berhormat Menteri- kerana di Kuala Lumpur ini kalau kita lihat, di lorong-lorong utamanya sudah banyak peniaga-peniaga asing yang saya rasa mereka ini tidak ada lesen. Seperti menjual sirih bagi orang Bangladesh dan sebagainya, dan ini menyakitkan mata kita sebagai rakyat Malaysia.

Apakah tindakan kementerian sebenarnya dalam isu ini? Terima kasih Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Sila, Yang Berhormat.

Dato' Seri Dr. Shahidan bin Kassim: Ya, saya menyedari. Itu sebab sekarang ini saya dengan Yang Berhormat Timbalan Menteri, kami berjalan, kerja kami berjalan sampai Wilayah Persekutuan dan melihat sendiri apa yang telah disebutkan oleh rakyat, dia kata jalan ini jalan Bangladesh. Akan tetapi, setiap kali saya sampai tidak nampak orang, mungkin mereka tahu kehadiran saya lebih awal.

Jadi, saya pergi dengan cara bersendirian dan saya nampak sendiri, ini 'jalan Bangladesh', ini 'jalan Arab', ini 'jalan Afrika', dan kita tahu apa yang berlaku. Akan tetapi, saya hendak beritahu, keutamaan kita ialah kepada warga Malaysia dan penguatkuasaan akan dibuat oleh pihak lain- Kementerian Dalam Negeri, tetapi kami hendak bagi peluang kepada warga tempatan, warga Malaysia untuk berniaga.

Sebagai contohnya tahun depan, kita akan menyediakan tempat perniagaan kepada 1,000 orang, sekurang-kurangnya kepada anak-anak muda yang berumur 30 tahun ke bawah supaya mereka boleh menceburi bidang perniagaan dan merupakan generasi pelapis, sebagai contoh. Mereka ini mesti 100 peratus orang tempatan dan kalau mereka cuba untuk hendak menjual lesen sewa kepada orang asing, kita tidak benarkan.

Jadi, akan ada- kita ada Jalan Alor, kita ada Little India. Jalan Alor telah pun bersetuju untuk memberi tambahan 30 buah gerai untuk kaum bumiputera, sebab di situ ramai orang Cina dan juga orang India, tetapi orang Melayu tidak berapa ramai di sana. Mereka telah bersetuju untuk memberi tambahan kepada 30 buah gerai yang kita akan sediakan.

Bagi mereka yang mungkin tidak ada modal, kita akan bincangkan dengan Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi supaya mereka boleh terus berniaga dengan tidak pening untuk mendapatkan lesen dan sebagainya. Akan tetapi, tahun depan kita akan adakan 1000 perkara semacam ini.

Di Little India di Brickfields, tidak ada kehadiran orang lain, hanya daripada satu kaum. Jadi, kita hendak pastikan ada kehadiran kaum yang lain. Keluarga Malaysia, semua kaum boleh untuk berada di mana-mana termasuk kawasan yang telah disebut, yang telah diduduki oleh warga asing itu, *insya-Allah* kita akan bersihkan dan kita akan pastikan perlahan-lahan warga tempatan hendaklah menguasai negara ini.

Bandar raya ini merupakan bandar raya Malaysia, jadi orang Malaysia kena ambil kesempatan untuk menyertainya, bukan hanya tengok dan orang kata- memerhati. Kita tidak mahu bangunan pencakar langit yang ada di sana, tetapi warga asing terlampau ramai di sana. Warga tempatan datang memerhati, ambil gambar begitu sahaja. Kita hendak mereka menyertai peluang perniagaan dan kita akan wujudkan sebanyak mungkin peluang perniagaan.

Dalam masa yang sama, semua pandangan dari bawah, daripada rakyat, kita akan dengar dengan prihatin. Jadi, kita berharap dalam masa yang singkat ini, kita boleh berbuat sesuatu dan kami ini sedang berlumba untuk 100 hari yang pertama ini hendak jadi yang terbaik. Kita hendak jadi Menteri yang terbaiklah, melaksanakan program 100 hari dan seterusnya. Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: *Alhamdulillah*, kita ucap tahniah kepada Yang Berhormat Menteri Wilayah Persekutuan dan Yang Berhormat Timbalan Menteri.

Kita beralih kepada Kementerian Belia dan Sukan.

4.23 ptg.

Menteri Belia dan Sukan [Dato' Seri Ahmad Faizal bin Azumu]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi taala wabarakatuh.* Salam sejahtera dan salam Keluarga Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, Kementerian Belia dan Sukan (KBS) amat mengalu-alukan dan berbesar hati untuk menjawab semua persoalan, pertanyaan dan pandangan berkenaan dengan kementerian yang dibangkitkan sepanjang sesi Perbahasan Titah Diraja oleh Yang Berhormat Senator Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi, Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair, Yang Berhormat Senator Datuk Mohan a/l Thangarasu, Yang Berhormat Senator Ir. Ts. Khairil Nizam bin Khirudin, dan Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias.

Secara keseluruhannya, lapan isu utama telah dibangkitkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat dan saya akan cuba menggunakan masa yang ada untuk memberikan penjelasan berkenaan setiap isu, cadangan dan maklum balas yang dibangkitkan sepanjang tempoh perbahasan. Daripada lapan isu utama yang dibangkitkan, terdapat dua isu yang berkaitan dengan belia dan enam isu yang berkaitan dalam bidang sukan.

Tuan Yang di-Pertua, belia memainkan peranan penting dalam menentukan masa hadapan negara. Pembangunan belia kini merupakan elemen yang perlu dititikberatkan, kerana ia akan menjadi penyumbang utama kepada pembangunan dan kepimpinan negara pada masa hadapan.

Cabaran yang ditempuh oleh para belia dalam era digital masa kini sangat hebat dan mencabar. Belia perlu kita terapkan dengan nilai-nilai murni dan semangat jati diri yang tinggi.

Oleh yang demikian, setiap seorang daripada kita sebenarnya perlu memainkan peranan. KBS memerlukan kerjasama daripada semua pihak, terutamanya kementerian-kementerian dan agensi-agensi kerajaan, badan-badan bukan kerajaan, serta setiap individu dalam Keluarga Malaysia untuk sama-sama berganding bahu dalam melahirkan kepimpinan masa hadapan yang berupaya membawa Malaysia ke era kegemilangan.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu KBS ingin mengucapkan jutaan terima kasih kepada Ahli Yang Berhormat Senator Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin kerana prihatin dan peka berkaitan isu-isu yang menyentuh golongan belia khususnya bekas pesalah juvana, bekas penagih dadah, banduan dan seumpamanya yang juga merupakan salah satu kumpulan sasaran belia dalam kategori belia berisiko.

Yang Berhormat Senator mengusulkan agar golongan belia ini diberikan peluang kedua dalam program-program pembangunan belia dan khidmat mereka juga turut diambil kira untuk membentuk masa hadapan negara.

Untuk makluman Yang Berhormat, bermula dari tahun 2018, KBS telah melancarkan projek rintis yang dikenali sebagai projek Riben Kuning yang bertujuan untuk memberi peluang kedua kepada kumpulan belia berisiko seperti bekas pelatih Sekolah Henry Gurney dan bekas banduan muda melalui program-program kemahiran, sukan dan keusahawanan. Pelaksanaan projek ini merupakan hasil usaha sama KBS dengan Kementerian Dalam Negeri, Jabatan Penjara Malaysia, pertubuhan-pertubuhan belia, badan bukan kerajaan dan badan-badan korporat.

Pada tahun 2019, seramai 12 orang bekas pelatih Sekolah Henry Gurney telah diberi latihan kemahiran *scaffolding* di Institut Kemahiran Tinggi Belia Negara Chembong, di Negeri Sembilan. KBS juga turut melaksanakan Program PEKA@MRCB yang telah berjaya menawarkan penempatan pekerjaan kepada 90 orang Orang Diselia (ODS) di syarikat Malaysian Resources Corporation Berhad (MRCB). Di bawah projek Riben Kuning ini juga, KBS telah melaksanakan Bengkel Keusahawanan Wanita yang telah memberi manfaat kepada 40 orang banduan muda wanita dan Program *Job Coaching* kepada 530 orang bekas banduan, penagih dan pelatih Sekolah Henry Gurney.

Pada tahun 2020, projek ini diteruskan dengan kerjasama NGO Belia Mahir dan Pertubuhan Kebangsaan Pekerja Berkemahiran (PKPB) melalui pelaksanaan *Core Skills Program* yang berjaya menempatkan seramai 20 orang belia berisiko di Westports Holdings.

Di sudut sukan pula, Program Latihan Sukan Tinju, Angkat Berat dan Muay Thai di Sekolah Henry Gurney telah melahirkan seramai 80 orang atlet yang telah bertarung di kejohanan-kejohanan bertaraf kebangsaan.

KBS akan sentiasa bersedia untuk membantu golongan belia ini kerana mereka juga berpotensi untuk menjadi aset berharga kepada negara sama seperti anak-anak muda yang lain. Tugas dan tanggungjawab untuk membangunkan kumpulan ini tidak seharusnya terletak di bahu kerajaan semata-mata. Sebaliknya, ia mesti dipikul oleh semua pihak atas dasar tanggungjawab sosial kepada Keluarga Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Ir. Ts. Haji Khairil Nizam Bin Khirudin juga membangkitkan isu kesihatan mental di kalangan belia yang harus diberikan perhatian oleh kerajaan. Beliau turut mencadangkan supaya belia dilibatkan secara aktif dalam aktiviti sukan bagi memperkasa semula tahap kesihatan mental mereka. KBS sentiasa prihatin dengan isu yang menimpa golongan muda terutamanya dalam tempoh kritikal berhadapan dengan penularan wabak COVID-19.

Untuk makluman Yang Berhormat, KBS telah melaksanakan beberapa program kesihatan mental belia bagi membantu menangani masalah ini daripada terus merebak dan terus meruncing.

Antara program-program yang telah dilaksanakan ialah program *Young Minds: Time To Act*, program Rakan Muda *Comfort Room*, dan program *Webinar* bersiri berkaitan kesedaran kesihatan mental.

Selain itu, penglibatan belia dan aktiviti bersukan dalam amalan gaya hidup sihat dapat membantu belia bebas daripada masalah kesihatan mental. KBS melalui penganjuran program-program sukan untuk semua seperti Hari Sukan Negara dan sebagainya bertujuan untuk mendidik belia mengamalkan gaya hidup sihat dan seterusnya membantu mereka bebas daripada masalah kesihatan mental.

Tuan Yang di-Pertua, sektor industri sukan di Malaysia wajar diberikan perhatian serius memandangkan keupayaannya untuk menyumbang secara signifikan kepada ekonomi Malaysia. Sebagai salah satu strategi yang digariskan di bawah bidang keutamaan memanfaatkan sukan dan membina masyarakat yang aktif dalam RMKe-12, KBS akan mengambil langkah proaktif bagi membangunkan industri sukan dengan menambah baik ekosistem keseluruhan industri dan mempromosi pelancongan sukan.

Tuan Yang di-Pertua, kementerian menyambut baik akan keprihatinan Ahli Yang Berhormat Senator Datuk Haji Bashir bin Haji Alias yang mencadangkan beberapa usul berkaitan bidang sukan di Labuan. Antaranya cadangan untuk menjadikan Labuan sebagai destinasi pelancongan sukan. Kementerian sedia maklum mengenai potensi Labuan sebagai salah sebuah lokasi penganjuran program dan aktiviti sukan bertaraf antarabangsa seperti Cabaran Sukan Laut Antarabangsa Labuan dan Karnival Sukan Pelancongan Labuan.

■1630

KBS juga amat mengalu-alukan cadangan Yang Berhormat dan akan meneliti serta mempertimbangkan cadangan ini dalam rangka pembangunan industri sukan yang sedang disediakan oleh pihak kementerian.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator juga turut mengusulkan agar Labuan dijadikan sebagai salah satu hab antarabangsa sukan e-Sukan negara. KBS sentiasa peka dengan perkembangan sukan elektronik ataupun e-Sukan bagi melihat secara lebih dekat potensi dan pembangunan industri berkenaan, KBS telah melancarkan sukan elektronik bersepadu (ESI) pada Oktober 2020, sebuah inisiatif untuk menjadi pemangkin ekosistem e-sukan yang rancak, mampan dan inklusif di Malaysia.

ESI telah menganjurkan *Malaysia E-Sport League 2021* (MEL21) peringkat Labuan pada bulan Julai hingga Ogos yang lalu. Ini telah membuka peluang kepada pemain dan pasukan sukan elektronik yang baharu di peringkat akar umbi untuk bersaing dan menonjolkan bakat mereka di platform yang lebih besar. Sebagai salah satu perancangan di dalam Pelan Rangka Tindakan Sukan Elektronik KBS 2020-2025, pembinaan sebuah hab sukan elektronik kebangsaan telah pun bermula di Spacerubix, Puchong Selangor di bawah kawal selia ESI.

Bagi pemerkasaan ekosistem di luar Lembah Klang, Majlis Sukan Negara juga dalam usaha untuk menaik taraf studio sukan elektronik di setiap negeri termasuklah di Labuan. Studio sukan elektronik ini akan dijadikan lokasi penganjuran kejohanan sukan elektronik secara dalam talian. Melalui inisiatif ini juga pembangunan sukan elektronik juga akan turut dirasai di Labuan dan secara tidak langsung akan memberi peluang kepada belia setempat untuk menjana pendapatan melalui bidang sukan elektronik.

Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua, kita berharap dengan usaha-usaha yang sedang dibuat dan terus akan dibuat oleh KBS, boleh membantu mengurangkan permasalahan anak-anak muda remaja yang berdepan dengan ledakan media sosial dan boleh mengakibatkan berita-berita palsu ditularkan dengan begitu meluas. Yang Berhormat...

Datuk Razali bin Idris: Tuan Yang di-Pertua, mohon pencilan sedikit. Penjelasan.

Tuan Yang di-Pertua: Baik.

Datuk Razali bin Idris: Terima kasih Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua. Syabas kita ucapkan kepada Yang Berhormat Menteri kerana turun untuk menjawab soalan. Hari ini kita ada tiga Yang Berhormat Menteri. Jadi soalan saya, dalam sehari dua ini di media sosial, gegak gempita Tuan Yang di-Pertua mengatakan bahawa Yang Berhormat Menteri Belia dan Sukan berkahwin...

Tuan Yang di-Pertua: Ia ada kena mengena dengan...

Datuk Razali bin Idris: Kena, kena ini media sosial.

Tuan Yang di-Pertua: Dia kahwin?

Datuk Razali bin Idris: Dia berkahwin dengan seorang artis popular tanah air. Jadi...

Tuan Yang di-Pertua: Ini di luar skop...

Datuk Razali bin Idris: Tidak ada, saya hendak minta penjelasan sebab ini membabitkan belia dan media sosial.

Tuan Yang di-Pertua: Itu hal peribadi beliau dan saya tidak benarkan dijawab.

Datuk Razali bin Idris: Tidak benar? Okey, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terus penerangan dengan kementerian.

Dato' Seri Ahmad Faizal bin Azumu: Terima kasih Yang Berhormat Tuan Yang di-Pertua. Sejak 51 tahun hidup saya, pertama kali dapat soalan begitu, dan saya pernah bernikah cuma sekali, cuma dengan isteri saya, dan saya amat bahagia bersama isteri dan anak-anak saya. *Alhamdulillah*.

Tuan Muhammad Zahid bin Md. Arip: Hebat, syabas.

Dato' Seri Ahmad Faizal bin Azumu: Terima kasih. Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator dari Labuan turut juga mengetengahkan usul agar kerajaan memberi perhatian kepada aspek infrastruktur sukan di Labuan. Antaranya, usaha menaiktarafkan Kompleks Sukan Labuan, *Labuan International Lawn Bowling Arena*, stadium dan gimnasium.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, kerja-kerja naik taraf Kompleks Sukan Labuan dijangka bermula pada penghujung November 2021. Pada masa ini, perolehan tender projek telah pun ditutup. Proses pemilihan pembida sedang dilakukan oleh Jabatan Kerja Raya sebelum projek dapat dimulakan. Bagi lain-lain kemudahan sukan di Labuan Yang Berhormat Senator boleh mengemukakan permohonan di dalam *Rolling Plan* Rancangan Malaysia Kedua Belas.

Tuan Yang di-Pertua, sewaktu perbincangan tempoh hari sahabat saya Yang Berhormat Senator Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi telah mengajukan usul cadangan penubuhan sekolah sukan OKU pertama di Malaysia bagi melahirkan lebih ramai atlet paralimpik. Kementerian amat menyambut baik cadangan Ahli Yang Berhormat untuk menubuhkan sekolah sukan OKU yang pertama di Malaysia.

Untuk makluman Yang Berhormat, pihak kementerian melalui Majlis Sukan Negara sentiasa berusaha untuk memperkasakan program latihan yang melibatkan atlet-atlet orang kelainan upaya di seluruh negara. MSN sedang memperkasakan program-program pembangunan paralimpik di peringkat negeri dengan kerjasama pemegang taruh yang terdiri dari Jabatan Kebajikan Masyarakat, Persatuan Sukan Kebangsaan, Bahagian Pendidikan Khas Pusat Rehabilitasi, PERKESO, Jabatan Belia Sukan Negara, Persatuan Orang Kurang Upaya dan sebagainya. Kementerian percaya kaedah dan program sedia ada perlu diperkasakan lagi bagi mewujudkan ekosistem sukan paralimpik yang lebih teratur dan tersusun sebelum mengambil langkah yang lebih jauh untuk membina sekolah sukan khas.

Kini, MSN memberikan tumpuan kepada pelaksanaan program pembangunan di peringkat negeri bagi memastikan kesinambungan atlet dan pengembangan penglibatan atlet-atlet OKU dapat dilaksanakan- antara inisiatif-inisiatif yang dilaksanakan merupakan penubuhan pusat latihan, pelaksanaan kejohanan dan sirkuit kebangsaan, kem bakat dan juga klinik sukan.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas A. Achyuthan Nair telah mencadangkan untuk mengadakan Hari Berbasikal Negara. Terima kasih Yang Berhormat Senator atas cadangan yang amat baik ini, bersesuaian dengan pencapaian wira negara dalam arena berbasikal di persada antarabangsa.

Cadangan ini juga adalah selaras dengan *United Nations General Assembly* yang mengisytiharkan setiap 3 Jun sebagai *International World Bicycle Day*. Pada masa yang sama, Malaysia juga merupakan salah sebuah negara yang menyokong aktiviti berjalan kaki, umpamanya melalui *World Walking Day* yang disambut pada 4 Oktober setiap tahun.

KBS sedia meneliti dan mempertimbangkan cadangan Ahli Yang Berhormat serta melihat kesesuaian pelaksanaannya. Untuk makluman, KBS juga sedang dalam perancangan untuk bekerjasama dengan pihak berkuasa tempatan untuk mengadakan program-program seperti Hari Tanpa Kereta bagi mempromosikan gaya hidup sihat dan menggalakkan rakyat bersukan termasuk berbasikal.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Datuk Mohan a/l Thangarasu membangkitkan isu berkaitan penggunaan pemain import dalam sukan bola sepak negara dan juga penggunaan khidmat pemain *naturalizations*, dengan izin Tuan Yang di-Pertua, dalam pasukan bola sepak kebangsaan.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, Persatuan Bola Sepak Malaysia merupakan badan yang bertanggungjawab dalam pembangunan dan kemajuan sukan bola sepak negara. Pihak kementerian melalui Majlis Sukan Negara sentiasa bekerjasama dengan FAM dalam membantu memperkasakan lagi sukan ini sama seperti sukan-sukan yang lain. Pengambilan pemain import dalam sukan bola sepak negara memberi impak yang positif daripada segi ekosistem yang kompetitif dan meningkatkan kualiti pemain tempatan menerusi liga-liga yang disertai.

Pasukan Bola Sepak Kebangsaan masih berada di landasan yang baik dengan mengambil kira pendekatan dan kejayaan oleh negara-negara lain seperti Jepun, Singapura, Indonesia dan Filipina yang juga menggunakan khidmat pemain *naturalization*, dengan izin, bagi memperkuatkan pasukan masing-masing. FAM juga berharap dengan penggunaan pemain-pemain ini, pasukan kebangsaan juga mampu mencapai sasaran bagi tempoh jangka pendek khususnya dalam menyasarkan untuk layak secara automatik ke pusingan akhir Piala Asia (AFC) 2023.

Kementerian melalui MSN juga turut memperkenalkan Program Pembangunan Bola Sepak Malaysia (PPBN) sejak tahun 2009 bagi mencungkil dan melahirkan bakat baru tempatan dalam bola sepak. Program PPBN ini telah melahirkan atlet-atlet yang berkualiti seperti Luqman Hakim Shamsudin yang telah mendapat tawaran bermain dengan kelab K.V. Kortrijk di *Belgium*, Arif Aiman, Firdaus Ramli dan Umar Hakeem yang mendapat tawaran bermain dengan pasukan Johor Darul Takzim dan Sikh Izhan, Faiz Amir, Fahmi Daniel, Azrin Afiq, Khairi Sufian dan Zikri Khalili yang mendapat tawaran bermain dengan pasukan Selangor.

■1640

Kementerian juga telah menubuhkan Akademi Bola Sepak Negara Mokhtar Dahari (AMD) yang melatih pemain-pemain elit negara yang berumur di antara 13 hingga 17 tahun dari seluruh pelosok negara. Dengan inisiatif-inisiatif yang dinyatakan tadi, pihak kementerian yakin negara akan dapat melahirkan lebih ramai bakat-bakat baharu pemain tempatan pada masa yang akan datang.

Tuan Yang di-Pertua, setakat ini sahaja maklum balas dan jawapan ke atas cadangan, pandangan dan pertanyaan yang telah dikemukakan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat Senator mengenai Kementerian Belia dan Sukan. Saya ingin merakamkan ucapan setinggi-tinggi penghargaan dan ucapan terima kasih atas keprihatinan, teguran dan sokongan yang berterusan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat terhadap usaha-usaha yang dijalankan oleh Kementerian Belia dan Sukan.

Sekian, terima kasih. *Wabillahitaufik wal hidayah. Wassalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh.*

Tuan Yang di-Pertua: Kembali dan tahniah kepada Yang Berhormat Menteri.

Beralih kita pada Jabatan Perdana Menteri. Dinotakan kepada saya bahawa Yang Berhormat Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili akan menjawab. Kalau tiada-ada?

4.41 ptg.

Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Sabah dan Sarawak) [Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Selamat petang. Tuan Yang di-Pertua, orang yang lama di tempat ini. *Good to-* dengan izin.

Tuan Yang di-Pertua: Silakan Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili.

Datuk Seri Panglima Dr. Maximus Johnity Ongkili: ...Sampaikan penggulungan di bawah Tuan Yang di-Pertua.

Terlebih dahulu saya ingin mengucapkan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Diraja, antaranya, Yang Berhormat Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol, Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Nuing Jeluing, Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan, Yang Berhormat Senator Datuk Donald Peter Mojuntin, Yang Berhormat Senator Puan Susan Chemera Anding.

Seterusnya perkara-perkara yang disentuh oleh Ahli-ahli Yang Berhormat Senator menyentuh perkara-perkara di bawah bidang tanggungjawab Jabatan Perdana Menteri khususnya di bawah naungan hal ehwal Sabah dan Sarawak. Berkenaan fasal 8 Perjanjian Malaysia yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol berhubung *status quo* aku janji dan jaminan dalam laporan *Inter-Governmental Committee* (IGC) yang belum dilaksanakan melalui Perlembagaan Persekutuan.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, fasal 8, Perjanjian Malaysia 1963 memperuntukkan bahawa apa-apa pun persetujuan, jaminan ataupun *under taking*, dengan izin, dan syor-syor yang telah dipersetujui di dalam Laporan Jawatankuasa Antara Kerajaan ataupun *Inter-Governmental Committee Report*, dengan izin, yang telah ditandatangani pada 27 Februari 1963 boleh diambil tindakan oleh kerajaan. Tidak terhad hanya dalam bentuk penggubalan undang-undang, bahkan boleh juga dilaksanakan dalam apa bentuk di bawah kuasa eksekutif seperti menggubal dasar-dasar tertentu ataupun peraturan-peraturan tertentu.

Dalam konteks ini, kerajaan berpandangan bahawa sebahagian besar daripada perkara-perkara yang telah dipersetujui di dalam *IGC Report* telah dimaterialisasikan atau dilaksanakan melalui pindaan Perlembagaan Persekutuan pada tahun 1963 dan Akta Malaysia 1963 [Akta 26] yang telah diluluskan oleh Parlimen Persekutuan Tanah Melayu yang berkuat kuasa mulai 16 September 1963.

Walau bagaimanapun, baki perkara-perkara yang masih belum dilaksanakan tersebut sedang dibincangkan serta dihalusi dalam Majlis Khas MA63 serta di peringkat jawatankuasa kerja yang telah ditubuhkan. Justeru, tambah- sebenarnya provisi fasal 8 ini adalah provisi yang begitu penting sekali bagi Perjanjian Malaysia. Akan tetapi daripada segi penggunaannya mahupun pihak awam atau Kerajaan Negeri Sabah dan Sarawak, jarang pakai provisi ini. Dengan izin, *it shows that generally things are under good care*, bahawa banyak provisi yang sedia ada untuk digunakan untuk mengambil tindakan kepada perkara-perkara yang penting untuk diselesaikan.

Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Nuing Jeluing menyentuh tiga perkara iaitu mengenai yang pertama, *equal partners*, dengan izin. Kedua, mengenai kesaksamaan pembangunan dan ketiga, mengenai agama di dalam Perlembagaan Persekutuan.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator Dato' Dr. Nuing Jeluing, saya juga difahamkan Senator Datuk Donald Peter Mojuntin juga menyentuh hal *equal partners*. Ini sememangnya perkara yang sedang kita bincangkan melalui Jawatankuasa Kerja Rakan Sekutu.

Majlis Khas Perjanjian Malaysia (MKMA63) baru-baru ini, pada 7 Oktober, saya dan Menteri (Parlimen dan Undang-undang) Yang Berhormat Dato' Sri Dr. Haji Wan Junaidi bin Tuanku Jaafar juga merupakan pengerusi bersama GRS telah mengadakan rundingan Rang Undang-undang Perlembagaan (Pindaan) meliputi perkara 1(2) dan perkara seperti 160(2) seperti mana Yang Berhormat sedia maklum dalam Perlembagaan Persekutuan.

Perkara ini, memang apa yang kita harapkan dapat dilaksanakan segera pada penggal ini dan memartabatkan semula Sabah dan Sarawak merupakan rakan sekutu kepada Semenanjung Malaysia. Bahkan, baru juga pagi tadi Jawatankuasa Kerja Rakan Sekutu selesai mengadakan mesyuarat untuk memperkemas kini resolusi untuk diluluskan oleh majlis khas dalam mesyuarat tertinggi di negara kita mengenai dengan hal-hal Perjanjian Malaysia yang dihadiri oleh Ketua Menteri Sabah, Ketua Menteri Sarawak dan Perdana Menteri sendiri serta lapan orang Ahli-ahli Kabinet untuk mengatasi isu-isu yang perlu diselesaikan. Mesyuarat yang diadakan nanti adalah pada 14 hari bulan sebelum perkara dibawa kepada Kabinet dan akhirnya kepada Parlimen.

Tuan Yang di-Pertua, isu yang kedua disentuh merupakan perkara yang juga amat dekat di hati kita semua. Sering kali... [*Suara kurang jelas*] Mengenai ketidaksamaan dalam pembangunan yang dirasakan oleh Sabah dan Sarawak selama ini. Namun, setelah 11 Rancangan Malaysia berlalu, pada Rancangan Malaysia Kedua Belas ini memberikan satu jaminan yang mengimbangi cabaran pembangunan setiap wilayah terutama di Sabah dan Sarawak.

■1650

Saya yakin Kerajaan Persekutuan sekarang, melalui penetapan fokus ketujuh dalam RMKe-12, iaitu *Chapter Seven*, menunjukkan pembangunan Sabah dan Sarawak dan kita harap kita akan mampu berdiri sama tinggi, duduk sama rendah dalam hal-dengan negeri-negeri di Semenanjung Malaysia yang lebih maju daripada sudut pembangunan.

Saya menyeru agar semua pihak sama ada agensi-agensi pelaksana di peringkat semua Kementerian-kementerian Persekutuan serta agensi-agensi di peringkat negeri untuk memastikan dalam tempoh lima tahun yang akan datang di bawah Rancangan Malaysia Kedua Belas jurang perbezaan khusus daripada segi jurang pembangunan dikurangkan atau tertutup sama sekali. Desakan ini sudah begitu baik, hanya memerlukan *execution*, dengan izin, di semua peringkat hal kemiskinan, keperluan infrastruktur asas, jalan raya, infrastruktur kesihatan, infrastruktur pendidikan, infrastruktur digital di Sabah dan Sarawak merupakan fokus utama Jawatankuasa Sosioekonomi Majlis Khas MA63.

Perkara seterusnya telah disentuh ialah berhubung dengan perkara di bawah MA63. Tiada dinyatakan agama rasmi bagi negeri Sarawak, manakala Perlembagaan Persekutuan menyebut agama Islam sebagai agama rasmi Persekutuan Malaysia.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, kedudukan Islam sebagai agama Persekutuan Malaysia adalah jelas seperti mana yang termaktub di bawah Fasal 3(1), Perlembagaan Persekutuan.

Fasal tersebut turut memperuntukkan bahawa agama lain boleh diamalkan dengan aman damai di mana-mana bahagian Persekutuan. Bagi negeri Sabah, Batu Sumpah Keningau bukan sahajalah semata-mata monumen tinggalan sejarah tetapi ia janji kepada rakyat Sabah sebelum menyertai pembentukan Malaysia, bahawa hak kebebasan beragama tidak akan digugat.

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat, yang tidak berapa fasih mengenai Batu Sumpah, ini telah dirasmikan pada 16 September 1964 setahun selepas Malaysia dibentuk dan Batu Sumpah itu telah menjadi satu pegangan bagi rakyat Malaysia khususnya di kawasan pedalaman Keningau. Ia ada tiga janji yang tertulis di dalam Batu Sumpah itu dan ingat bahawa Majlis yang dibuat di atas Batu Sumpah ini adalah juga dengan janji adat- *custom* masyarakat tempatan pada tempoh itu. Sebanyak tiga janji, pertama hak-hak atas tanah. Kedua, kebebasan beragama dan ketiga, kebebasan untuk mengamalkan budaya asli masyarakat KadazanDusun atau masyarakat Asli negeri Sabah. Ini sumpah dan janji penubuhan Malaysia.

Perkara seterusnya yang telah dibangkitkan tadi ialah asal agama. Jadi ini terjamin. Kita pun hairan juga Tuan Yang di-Pertua, sebab antara janji yang asas di masa pembentukan Malaysia itu bagi negeri Sabah, *the 20 points*, iaitu 20 perkara janji.

Di Sarawak sebanyak 18- poin, tetapi ini rakyat Sabah untuk orang Keningau, dia sekadar pilih sebanyak tiga sahaja yang ditulis di atas batu itu, iaitu yang saya katakan tadi hak tanah, kedua, kebebasan beragama yang ketiga, kebebasan untuk mengamalkan budaya asli sebagai rakyat negeri Sabah. *I think maybe*, dengan izin, *they feel the* tiga ini *really* daripada 20 ini yang asas untuk memajukan negara Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, sedikit sahaja lagi. Konteks kedudukan Islam sebagai agama rasmi Persekutuan sepertimana yang diperuntukkan di dalam Perkara 3, Perlembagaan Persekutuan adalah sama sekali tidak menjejaskan hak negeri Sarawak untuk kekal tidak mengiktiraf mana-mana agama seperti dinyatakan di bawah MA63.

Yang Berhormat Senator Datuk Bobbey Ah Fang bin Suan dan Yang Berhormat Senator Datuk Donald Peter Mojuntin keduanya membangkitkan isu berkenaan dengan Akta Laut Wilayah 2012.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, sebanyak empat perkara yang berkaitan dengan minyak dan gas iaitu royalti minyak dan pembayaran tunai petroleum; kedua, mineral minyak dan medan minyak; ketiga, Akta Laut 2012 [Akta 750]; dan keempat, hak negeri ke atas pelantar benua. Kesemua perbincangan berkaitan dengan perkara ini ditangguhkan buat sementara waktu bagi untuk memberi laluan kepada penyelesaian secara komersial yang sedang dibincangkan di antara Kerajaan Persekutuan, Kerajaan Negeri Sabah, Kerajaan Negeri Sarawak dan PETRONAS.

Kita juga amat berharap bahawa terma rujukan jawatankuasa khas membincangkan mengenai perkara ini dapat diputuskan agar perundingan antara pihak Kementerian Kewangan, negeri Sabah dan negeri Sarawak dapat disegerakan. *So, it has not been forgotten*, hanya *just* kena *keep in view* (KIV) untuk sementara waktu. Fokus merupakan penyelesaian secara komersial.

For those yang tidak tahu sangat mengenai perkara ini, ingat bahawa PTERONAS dan Sarawak telah membawa perkara ini kerjasama kepada mahkamah dan Sarawak telah memenangi tuntutan ini dan telah diputuskan oleh kedua-dua belah pihak bahawa *the best is harder than going to appeal*, dan terus pergi berlawan secara undang-undang, kita buat penyelesaian secara komersial formula dan *first part* sudah- khususnya mengenai dengan *sales tax*, tetapi daripada segi royalti belum lagi, ini *is ongoing*.

Ahli Yang Berhormat Senator, selain daripada Jawatankuasa Rakan Sekutu dan Jawatankuasa Sosioekonomi yang saya sebutkan tadi, saya ingin tegaskan, tekan juga di sini bahawa di dalam Kerajaan Perikatan Nasional dan juga Barisan Nasional yang mentadbir negara ini saat ini juga melebihi *Terms of Reference* yang sebelum ini dibuat di bawah Kerajaan Pakatan Harapan. Bagi kerajaan yang sekarang ini, kita juga telah memasukan perihal mengenai dengan Pendatang Tanpa Izin (PTI) terutamanya untuk negeri Sabah.

Isu hal keselamatan di bawah pemantauan bersama Bahagian Hal Ehwal Sabah dan Sarawak dan sekali gus dengan Kementerian Dalam Negeri. Pada hari esok, Jawatankuasa Keselamatan Sabah dan Sarawak akan mengadakan mesyuarat untuk membawa perkara-perkara yang perlu diputuskan oleh Majlis Khas pada 14 hari bulan nanti. Ini termasuklah hal PTI di Sabah misalnya, hal keselamatan seperti sempadan bagi negeri Sarawak, isu imigresen IMM13, soal kad burung-burung dan kad banci bagi negeri Sabah. *So* ini pertama kali *we're going beyond just* hak-hak dan isu-isu Perlembagaan. Kita juga *touch* perihal sepertimana saya katakan tadi, isu imigresen juga PTI.

■1700

Seterusnya berhubung 40 peratus hasil tetap pada Sabah seperti yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Datuk Donald Peter Mojuntin. Perkara ini terletak khas di bawah Jawatankuasa yang baru sahaja ditubuhkan iaitu *Joint Consultative Committee* (JCC) atau jawatankuasa yang bertempat di bawah Majlis Khas Perjanjian Malaysia 1963.

Fokusnya yang utama adalah untuk memperhalusi perundangan dan semakan mengenai pemberian khas di bawah Perkara 112D Perlembagaan Persekutuan. Sebenarnya, hari esok, *supposed to be the first meeting of the Jawatankuasa Khas ini yang saya cakapkan tadi, Joint Consultative Committee (JCC). This is the next committee towards- I'm finishing*, Tuan Yang di-Pertua.

Terakhir, Puan Susan Chemerai Anding menyebut hal sejarah pembentukan Malaysia dan beliau telah menyentuh Yang Berhormat, bahawa harus kita *build-in* semangat Keluarga Malaysia di kalangan rakyat Malaysia di seluruh negara.

Saya cukup setuju dengan ini, bahawa sampai masanya supaya sejarah pembentukan Malaysia itu bukan sahaja kita perlu serap dalam silibus kita di peringkat sekolah, tetapi lebih penting juga adalah berupaya akan menjadi rujukan dengan pengertian yang sedalam-dalamnya untuk peringkat sekolah dan di kalangan rakyat Malaysia.

Kita berharap- berbincang dengan Kementerian Pendidikan supaya silibus mengenai pembentukan Malaysia itu diperkasakan lagi dan dibawa lebih luas dalam pengertian peringkat sekolah, dan pada masa yang sama juga untuk di Kementerian Perpaduan Negara, untuk mengambil perkara itu sebagai program amalan di peringkat komuniti.

Sebenarnya begitu yang saya boleh bincang, saya boleh komen sesuai dengan ucapan yang telah dipohon Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang dihormati. Sekian, terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Majlis mengucapkan setinggi-tinggi terima kasih kepada Yang Berhormat Menteri atas penggulungan yang diberikan bagi Dewan Negara.

Kita beralih ke Jabatan Perdana Menteri berkaitan dengan undang-undang, Yang Berhormat Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin.

5.03 ptg.

Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Parlimen dan Undang-undang) [Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua, saya ingin merakamkan ucapan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih atas keprihatinan semua Ahli Yang Berhormat Senator, yang telah pun membahaskan isu-isu di bawah Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Parlimen dan Undang-undang).

Sepanjang tempoh usul menjunjung kasih dan juga perbahasan Titah Diraja dalam sesi sidang Parlimen Dewan Negara pada kali ini. untuk makluman Dewan yang mulia, seramai 14 orang yang Yang Berhormat Senator telah pun membahaskan pelbagai isu berkaitan dengan Parlimen dan juga undang-undang.

Masa yang diberikan, peruntukan kepada saya hanya 20 minit, izinkan saya menjawab pertanyaan-pertanyaan dan juga perbahasan dari Yang Berhormat Senator secara bersekali berdasarkan isu yang dibangkitkan seperti berikut:

- (i) dasar dan perundangan;
- (ii) transformasi Parlimen;
- (iii) rasuah dan integriti; dan
- (iv) Suruhanjaya Pilihan Raya.

Untuk dasar dan perundangan Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz telah mencadangkan agar kerajaan mengembalikan semula Akta Anti Berita Tidak Benar yang telah dimansuhkan sebelum ini bagi menyekat penyebaran antivaksin.

Untuk makluman Yang Berhormat, terdapat peruntukan undang-undang sedia ada yang boleh diguna pakai bagi menyekat penyebaran anti vaksin seperti Akta Hasutan 1948 [Akta 15], seksyen 233, Akta Komunikasi dan Multimedia 1998 [Akta 588], seksyen 500 Kanun Keseksaan [Akta 574], seksyen 8(a) Akta Media Cetak dan Penerbitan 1984 [Akta 301]. Jika terbukti demikian berdasarkan hasil siasatan, kerajaan melalui Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia dan juga agensi-agensi lain yang berkaitan sentiasa memantau dan akan mengambil tindakan tegas terhadap penyebaran maklumat palsu.

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Puan Rita Sarimah a/k Patrick Insol mencadangkan agar kerajaan perlu menyemak kembali perundangan-perundangan yang telah diluluskan oleh Parlimen yang menghakis hak-hak Sabah dan Sarawak.

Terdapat beberapa undang-undang yang dikatakan telah menghakis hak-hak Sabah dan Sarawak. Dalam usaha untuk menjamin pelaksanaan hak-hak negeri Sabah dan Sarawak sentiasa terjamin, kerajaan telah mengambil usaha untuk mengkaji perkara-perkara yang melibatkan hak-hak negeri Sabah dan Sarawak seperti menubuhkan Majlis Khas mengenai pelaksanaan Perjanjian Malaysia 1963 ataupun nama pendeknya MKMA 63.

MKMA 63 ini telah pun ditubuhkan pada 15 Januari 2020 yang telah pun dipengerusikan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri. MKMA 63 ditubuhkan sebagai forum perhubungan antara kerajaan Persekutuan dan Kerajaan Negeri Sabah dan Kerajaan Negeri Sarawak, dengan izin, *Inter-Governmental Forum*, khusus untuk membincangkan isu-isu berhubung dengan pelaksanaan hak-hak tersebut.

MKMA 63 berfungsi antara lain untuk menentukan hala tuju serta memantau laporan-laporan serta jawatankuasa yang ditubuhkan untuk mengkaji isu-isu yang berbangkit. Terdapat tiga jawatankuasa yang telah ditubuhkan di bawah MKMA 63 itu iaitu:

- (i) Jawatankuasa Kerja Rakan Sekutu;
- (ii) Jawatankuasa Kerja Sosioekonomi; dan
- (iii) Jawatankuasa Kerja Keselamatan Negeri.

Masing-masing diberi tanggungjawab, antara lainnya untuk meneliti isu-isu yang berbangkit dan perlu mencadangkan pindaan undang-undang yang berkaitannya sekiranya perlu.

Oleh itu, isu-isu yang melibatkan hak Sabah dan Sarawak telah dan sedang dikaji oleh MKMA 63 dan juga jawatankuasa kerja di atas. Bagi maksud tersebut, satu buah agensi khas di bawah Jabatan Perdana Menteri telah ditubuhkan iaitu Bahagian Hal Ehwal Sabah dan Sarawak (BHESS) bagi menyelaraskan perkara ini. BHESS ini adalah merupakan urus setia MKMA 63.

Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris telah pun mencadangkan agar jawatan Perdana Menteri hendaklah berbangsa Melayu serta beragama Islam dengan pindaan fasal dalam Perlembagaan Persekutuan untuk memerihalkan perkara ini.

Berdasarkan Perenggan C, Fasal 2, Perkara 43, Perlembagaan Persekutuan- Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong hendaklah melantik seorang Perdana Menteri yang merupakan seorang Ahli Dewan Rakyat yang pada hemat Baginda, mungkin mendapat kepercayaan majoriti Ahli-ahli Dewan Rakyat.

Kriteria pelantikan jawatan Perdana Menteri menurut Perlembagaan Persekutuan hanyalah menyentuh mengenai kedudukannya- hendaklah merupakan seorang Ahli Dewan Rakyat yang pada hemat Baginda, mungkin mendapat kepercayaan majoriti Ahli Dewan Rakyat.

Perkara ini juga dijelaskan dalam laporan Suruhanjaya Reid, dalam perenggan 58, dan 68, yang seperti berikut, mohon dengan izin Tuan Yang di-Pertua:

“58(i). The choice of the Prime Minister and the dissolution of Parliament should, we recommend, be his [Yang di-Pertuan Agong] constitutional responsibility, and he will be entitled to be kept informed with regard, to important public affairs and to make his views known to the Prime Minister.

68 (v). We recommend that it should be the responsibility of the Yang di-Pertuan Besar [Yang di-Pertuan Agong] to appoint the Prime Minister of the Federation. The Prime Minister must be a member of the House of Representatives. The Yang di-Pertuan Besar would normally appoint the leader of the majority party in the House of Representatives because no one else would be likely to command the confidence of the House, but there may be occasions when it is doubtful who should be appointed, and we see no practicable alternative to leaving the Yang di-Pertuan Besar to choose the person whom he thinks most likely to command the confidence of the House of Representatives.”

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Dr. Yaakob bin Sapari, Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris juga mencadangkan yang pertama agar satu sistem undang-undang yang boleh mengawal Ahli Parlimen agar tidak melompat parti dapat disegerakan bagi kestabilan politik negara.

■1710

Kedua, fasal-fasal di bawah RUU Anti-Lompat Parti hendaklah memastikan keadilan kepada Ahli Parlimen yang terbabit sekiranya terdapat Ahli Parlimen yang terpaksa melompat kerana ugutan politik, keselamatan, rasuah, salah tadbir urus dan juga terpaksa melompat tanpa kerelaan.

Ketiga, Akta Anti-Lompat Parti segera digubal dan dibentangkan di Parlimen pada sidang akan datang selewat-lewatnya pada Mac 2022.

Untuk makluman Yang Berhormat, cadangan penggubalan Rang Undang-undang Anti-Lompat Parti ini merupakan salah satu agenda transformasi kerajaan yang bertujuan untuk memastikan reformasi dan pembaharuan dalam pentadbiran kerajaan.

Selain daripada untuk melindungi pihak rakyat negara ini, yang memberi undi pada masa yang sama bagi menjamin kestabilan politik pada negara kita ini. Kerajaan komited untuk memastikan Rang Undang-undang Anti-Lompat Parti akan digubal untuk melindungi hak rakyat negara ini yang telah memberi undi serta kepercayaan tinggi kepada Ahli Politik kepada proses pilihan raya serta memastikan sistem demokrasi Parlimen yang efektif.

Bagi maksud perkara ini dan dengan mengambil kira kewajaran untuk membentangkan dan dilaksanakan secepat mungkin, kerajaan tidak akan berkompromi terhadap keperluan untuk sesi libat urus yang menyeluruh diadakan bersama dengan pihak-pihak berkepentingan, Badan Bukan Kerajaan, Ahli Parlimen Kerajaan, Ahli Parlimen Pembangkang serta rakyat agar rang undang-undang baharu ini dapat dilihat dan juga dapat dilaksanakan dengan sebaik mungkin.

Satu kajian komprehensif perlu dilaksanakan termasuklah mengkaji model akta sedia ada di pelbagai negara. Selain daripada itu terdapat keperluan untuk mengadakan sesi libat urus bersama dengan pelbagai pihak berkepentingan Badan Bukan Kerajaan dan juga kepada semua pihak.

Yang Berhormat Senator Dr. Yaakob bin Sapari juga mengesyorkan satu akta dipinda untuk membenarkan sumbangan kepada parti politik dibolehkan daripada segi undang-undang. Berdasarkan Laporan Semakan Semula Separuh Penggal Pelan Antirasuah Nasional (NACP) 2019-2023 yang telah dibentangkan dalam Mesyuarat Jawatankuasa Khas Kabinet mengenai Akta Anti Rasuah Siri 14, Bilangan 1, Tahun 2021 dan diluluskan oleh Mesyuarat Jemaah Menteri pada 19 Mei 2021.

Kerajaan komited untuk meneruskan inisiatif berkaitan perundangan pembiayaan dana politik. Kajian berhubung perwujudan rang undang-undang baharu ini sedang dilaksanakan dengan memberi fokus kepada aspek pengawalseliaan sumbangan politik berteraskan prinsip ketelusan dan juga akauntabiliti.

Akta yang sedang dalam kajian ini juga akan mengambil kira pandangan pemegang taruh bagi memastikan mekanisme pelaksanaan yang lebih berkesan berdasarkan Laporan Semakan Separuh Penggal Pelan Antirasuah Nasional (NACP) Inisiatif 1.2.3 untuk mengulang kaji penggubalan rang undang-undang baharu berkaitan dengan sumbangan dana politik ini diberi tempoh masa bermula Januari 2021 hingga Disember 2022.

Sesi libat urus akan diadakan dengan mengambil kira pandangan daripada pemegang taruh dan ia nya akan dibawa kepada Mesyuarat JKKMAR serta ke Mesyuarat Jemaah Menteri tertakluk kepada dasar kerajaan semasa.

Keduanya, saya ingin menyentuh tentang transformasi Parlimen yang mana kita dapat tiga Yang Berhormat Senator...

Dr. Yaakob bin Sapari: Tuan Yang di-Pertua, minta penjelasan sedikit. Saya yang buat isu ini.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Silakan Yang Berhormat.

Dr. Yaakob bin Sapari: Saya ada dua perkara yang saya cadangkan.

Satu, dana politik yang didanai oleh kerajaan yang seperti mana juga negara-negara lain; kedua, ialah dana politik. Sumbangan daripada syarikat-syarikat luar.

Jadi, saya cadangkan juga dana maknanya demokrasi ini didanai oleh rakyat sebagai contoh satu undi yang berdaftar RM10, kalau 20 juta orang pengundi, ada RM200 juta dan dibahagi sama rata pada semua parti politik mengikut jumlah undi yang diperoleh. Minta pandangan Yang Berhormat?

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Terima kasih Yang Berhormat. Saya baharu mendengar cadangan daripada Yang Berhormat. Saya yakin dan percaya perkara ini juga boleh kita bincangkan dalam sesi libat urus yang akan kita bawa dan juga mengambil tentang cadangan Yang Berhormat, kita tidak menolak pelbagai cadangan dan juga kaedah yang boleh- yang penting konsepnya itu, iaitu ketelusan dan integriti haruslah kita tekankan. Terima kasih Yang Berhormat, kita akan bawa berbincang.

Dr. Yaakob bin Sapari: Yang Berhormat, bukan baharu. Itulah ucapan saya yang lepas.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Okey.

Tuan Yang di-Pertua: Itu sudah dijawabnya. Patutlah dahulu itu.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Terima kasih Yang Berhormat. Okey yang mana- transformasi Parlimen Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz, Yang Berhormat Dr. Yaakob bin Sapari, Yang Berhormat memang aktif dalam Dewan. Tahniah saya ucapkan... [Ketawa] Selalu ada soalan-soalan dan juga perbahasan yang berbangkit.

Yang Berhormat Senator Tuan Muhamad Zahid bin Md. Arip mencadangkan agar kerajaan seharusnya memberikan perhatian sepenuhnya bagi meneliti semula Akta Majlis Parlimen [Akta 347] dan mewujudkan semula Akta Perkhidmatan Parlimen serta pelaksanaan dalam tatacara mesyuarat Kod Etika Ahli dan sebagainya untuk diperkemas.

Kedua, mencadangkan agar Akta Parlimen 1963 dikembalikan semula untuk diperhalusi dan dibentangkan di Parlimen termasuklah Akta Kuasa dan Keistimewaan Parlimen 1952 supaya Dewan ini tidak lagi di bawah eksekutif tetapi diletakkan di bawah Yang di-Pertuan Agong.

Ketiga, bagi menjayakan Pelan Transformasi setiap perincian terhadap pindaan mestilah diperjelaskan terutama Ahli Dewan Rakyat dan juga Dewan Negara ini dan perkara ini dibawa, dibahaskan dan diluluskan di Dewan ini pada sesi ini juga.

Kerajaan sedang meneliti dan juga mengkaji cadangan pindaan kepada Akta Majlis Parlimen, Keistimewaan dan juga Kuasa 1952 [Akta 347] dan cadangan untuk memperkenalkan semula Akta Perkhidmatan Parlimen 1963 yang telah pun dimansuhkan pada 20 November 1953.

Usaha-usaha pembaharuan Parlimen ini adalah selaras dengan agenda yang terkandung dalam memorandum persefahaman transformasi dan kestabilan politik yang telah pun dimeterai pada 13 September 2021 antara pihak Kerajaan Persekutuan dan juga Pakatan Harapan.

Antara pindaan yang dicadangkan pada Akta 347 ini adalah supaya kadar denda yang diperuntukkan sebelum ini RM1,000 dinaikkan kepada satu jumlah yang lebih tinggi yang mana kadarnya lebih relevan pada masa kini. Kerana apa? Kerana denda ini tidak pernah dipinda sejak ia digubal pada tahun 1952. Sudah lama sangat Tuan Yang di-Pertua.

Selain itu, pindaan ini turut dicadangkan perlu dibuat pada keseluruhan akta ini termasuklah berkenan dengan perwujudan kod etika bagi Ahli Parlimen yang mana pelanggaran kod etika ini akan terjumlah kepada penghinaan Majlis.

Ahli-ahli Yang Berhormat, pengenalan semula Akta Perkhidmatan Parlimen yang lebih komprehensif adalah penting untuk merealisasikan prinsip pengasingan kuasa sebagai mana yang telah digariskan dalam Perlembagaan Persekutuan sebagai undang-undang tertinggi negara.

Akta yang akan digubal ini dihasratkan selaras dengan amalan-amalan negara demokrasi dan juga sistem *Westminster* yang diamalkan oleh negara-negara Komanwel supaya institusi Parlimen sebagai Badan Legislatif ini hendaklah bebas dan mempunyai sistem tadbir urusnya yang tersendiri.

Pastinya cadangan-cadangan di bawah agenda pembaharuan Parlimen ini memerlukan beberapa pindaan dibuat ke atas Perlembagaan Persekutuan. Maka, kajian dan juga penelitian serta beberapa sesi libat urus bersama pihak berkepentingan dan juga pemegang taruh akan kita laksanakan.

Akta Pembaharuan Parlimen sedang dalam kajian menyeluruh yang melibatkan kedua-dua Dewan ini. Oleh yang demikian, sedikit masa lagi diperlukan dan juga pindaan-pindaan berkenaan akan dibawa kepada Majlis Parlimen untuk diputuskan.

Seterusnya, saya ingin menyentuh tentang perkara yang telah pun dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Datuk Ras Adiba binti Mohd Radzi yang mencadangkan agar Parlimen Malaysia menubuhkan sebuah *caucus*, ataupun Jawatankuasa Khas bagi membincangkan isu-isu melibatkan pembangunan dan juga pemeraksanaan Orang Kelainan Upaya kerana isu yang melibatkan Orang Kelainan Upaya kurang diangkat di Dewan Rakyat memandangkan tiada wakil OKU di dalam Dewan tersebut.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, sebuah Jawatankuasa Pilihan Khas (JKPK) Kesejahteraan Rakyat Dewan Negara telah pun disetujukan untuk ditubuhkan dalam masa terdekat. Agenda pembangunan dan juga pemeraksanaan khusus untuk golongan Orang Kelainan Upaya ini bolehlah dibincangkan dan juga dibawakan dalam JKPK ini.

■1720

Yang Berhormat Senator Puan Lim Hui Ying, menyentuh dan juga menggesa agar kerajaan memperkasakan Dewan Negara seperti berikut:

- (i) penubuhan Jawatankuasa Khas Dewan Negara untuk memantau setiap kementerian bagi membahaskan laporan penting kerajaan;
- (ii) menyediakan peruntukan kewangan kepada Ahli Dewan Negara bagi tujuan staf sokongan seperti pegawai penyelidikan, pegawai seranta dan sebagainya; dan
- (iii) menyediakan peruntukan kepada Ahli Dewan Negara untuk tujuan program pembangunan dan juga khidmat masyarakat.

Usaha-usaha yang memperkasakan Dewan Negara telah pun dimulai dengan perkara yang diterajui oleh Tuan Yang di-Pertua Dewan Negara. Antara usaha-usaha yang ingin dilaksanakan adalah seperti berikut:

- (i) penubuhan tiga Jawatankuasa Pilihan Khas (JKPK) iaitu JKPK Kesejahteraan Rakyat, JKPK Sosiobudaya, Komunikasi, Pendidikan dan JKPK Tadbir Urus, *Governance* Integriti dan Anti Rasuah;
- (ii) menyediakan seorang pegawai penyelidik bagi setiap Ahli Dewan Negara; dan
- (iii) peruntukan bagi tujuan pembangunan dan juga khidmat masyarakat diberikan kepada Ahli Dewan Negara setimpal dengan apa yang diterima oleh Ahli Dewan Rakyat.

Seterusnya Yang Berhormat Senator Puan Fadhlina binti Dato' Sidek mencadangkan- saya suka bab ini, sebab ia menyentuh tentang pemerkasaan wanita Tuan Yang di-Pertua- mencadangkan agar baki kekosongan di Dewan Negara bakal diisi oleh wanita dan profesional dalam bidang masing-masing. Ada sebut 'wanita' dulu itu.

Tuan Yang di-Pertua: Itu sebab Yang Berhormat suka ya... *[Ketawa]*

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Ya, sebab dekat sini ramai pencinta wanita Tuan Yang di-Pertua... *[Ketawa]* Perkara ini sedang diteliti dan dalam cadangan memperkenalkan semula Akta Perkhidmatan Parlimen di bawah Akta Perkhidmatan Parlimen yang baharu bagi memberi kuasa kepada Parlimen selaku badan legislatif dicadangkan sebuah Jawatankuasa Penasihat Parlimen dan juga jawatankuasa lain yang bersesuaian akan ditubuhkan untuk terlibat secara langsung dalam menentukan hala tuju dan tadbir urus Parlimen Malaysia secara kolektif dan juga lebih telus.

Pada masa ini jumlah pengisian Ahli Dewan Negara wanita adalah seramai lapan orang iaitu sebanyak 14.8 peratus. Tuan Yang di-Pertua, saya rasa ini sedikit ini tidak cukup.

Tuan Yang di-Pertua: Ya.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Saya sebagai Ahli Parlimen pun lebih sahaja dia punya jumlah ini di Dewan Rakyat... *[Ketawa]*

Tuan Yang di-Pertua: Di Dewan Rakyat?

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Lebih kurang, 14 peratus lebih kurang. Jadi tidak cukup kita perlu lebih ramai wanita untuk berada di dalam ini... *[Tepuk]*

Tuan Yang di-Pertua: Kita jalan.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Jadi kerajaan mengambil maklum akan cadangan Yang Berhormat tersebut dan akan memastikan pemilihan Ahli Dewan Negara ini akan dibuat penelitian sewajarnya.

Tuan Yang di-Pertua: *Insya-Allah*. Jadi, jadi.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Ahli yang tepuk lebih itu kena bagi lebih... *[Ketawa]* Yang Berhormat Senator Puan Lim Hui Ying menggesa kerajaan segera melaksanakan reformasi yang telah pun dimeterai oleh dalam MoU tersebut.

Untuk makluman Yang Berhormat, usaha-usaha agenda pembaharuan Parlimen telah pun dimulai dengan beberapa siri perbincangan dan juga draf undang-undang yang berkaitan telah pun disediakan. Namun, penelitian dan sesi libat urus amat penting agar kebajikan dan juga hak pihak berkepentingan seperti Ahli Parlimen dan juga kakitangan Parlimen perlu diperhalusi agar semua pihak mendapat manfaat yang sewajarnya.

Saya ada beberapa muka surat lagi. Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris pula mencadangkan agar pindaan Perlembagaan Persekutuan dibuat agar kuasa Dewan Negara lebih menyerlah. Bukan setakat meluluskan RUU yang dibawa daripada Dewan Rakyat.

Tuan Yang di-Pertua, Perkara 44, Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan bahawa kuasa perundangan Persekutuan adalah terletak pada Parlimen yang terdiri daripada Dewan Rakyat dan Dewan Negara. Dalam perjalanan untuk membawa kuasa perundangan tersebut, Perkara 66 Sub 2, Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan bahawa suatu rang undang-undang boleh dimulakan di mana-mana suatu Majlis Parlimen tertakluk kepada Perkara 67, Perlembagaan Persekutuan di mana satu Rang Undang-undang Wang (*Money Bills*) tidak boleh dimulakan di dalam Dewan Negara.

Oleh itu, Dewan Negara mempunyai kuasa untuk memulakan apa-apa rang undang-undang kecuali Rang Undang-undang Wang dan bukan setakat meluluskan rang undang-undang yang dibawa daripada Dewan Rakyat. Dewan Negara juga mempunyai kuasa untuk membahaskan, meminda dan juga tidak meluluskan mana-mana rang undang-undang yang dibawa daripada Dewan Rakyat. Mana-mana rang undang-undang tersebut jika tidak diluluskan oleh Dewan Negara tidak boleh dikemukakan terus kepada Yang di-Pertuan Agong untuk diperkenankan.

Hal ini kerana Perkara 66, sub 3, Perlembagaan Persekutuan menetapkan bahawa satu rang undang-undang hendaklah diluluskan oleh kedua-dua Majlis Parlimen dengan persetujuan yang dicapai oleh kedua-dua Majlis Parlimen mengenai apa-apa pindaan yang dibuat melainkan ia dikemukakan kepada Yang di-Pertuan Agong berdasarkan Perkara 68.

Dalam hal ini, terdapat keadaan di mana Dewan Negara pernah tidak meluluskan rang undang-undang yang dibawa daripada Dewan Rakyat. Contohnya Rang Undang-undang Anti Berita Tidak Benar (Pemansuhan) 2018, pada 12 September 2018.

Berhubung dengan Rang Undang-undang Wang, Perkara 68, sub 1, Perlembagaan Persekutuan memperuntukkan bahawa setelah ia dibawa daripada Dewan Rakyat, Dewan Negara mempunyai tempoh satu bulan untuk meluluskannya dan jika tidak RUU tersebut boleh dikemukakan kepada Yang di-Pertuan Agong untuk diperkenankan.

Rasional yang membenarkan Dewan Negara untuk melengahkan rang undang-undang yang dibawa daripada Dewan Rakyat dijelaskan dan boleh dirujuk dalam Laporan Suruhanjaya Reid di perenggan 65. Selain daripada itu, berdasarkan konsep pengasingan kuasa yang diamalkan di negara kita ini, Dewan Negara juga menjalankan tanggungjawab *check and balance*, mohon dengan izin, terhadap kuasa eksekutif.

Berdasarkan Peraturan Mesyuarat 20, Peraturan-peraturan Majlis Dewan Negara, pertanyaan-pertanyaan boleh diarahkan kepada Menteri-menteri berkenaan dengan hal-hal dalam urusan jawatan mereka atau perkara lain dalam tanggungan Menteri itu. Berdasarkan penjelasan di atas, bolehlah disimpulkan bahawa kuasa Dewan Negara bukan sahaja setakat meluluskan RUU dibawa daripada Dewan Rakyat sahaja.

Tuan Yang di-Pertua, saya ada beberapa lagi jawapan kepada Yang Berhormat Senator, saya mohon izin sedangkan masa mencemburui saya. Saya mohon izin Tuan Yang di-Pertua, untuk saya menjawab secara bertulis.

Tuan Yang di-Pertua: Benarkan.

Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Dengan itu- saya lupa pula saya hendak kena di penghujungnya Tuan Yang di-Pertua. Setakat ini sahajalah penjelasan yang dapat saya berikan mengenai isu yang dibangkitkan sepanjang tempoh perbahasan.

Sekali lagi saya ucapkan terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah pun mengemukakan pertanyaan dan juga membangkitkan isu-isu yang berkaitan. Sekian, *Wabillahitaufiq walhidayah, wassalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Terima kasih kembali kepada Yang Berhormat Datuk Wira Hajah Mas Ermieyati binti Samsudin, selaku Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri, bertanggungjawab dalam Hal Ehwal Perundangan dan Parlimen.

Beralih kita kepada aspek yang berikutnya, yakni dijemput Yang Berhormat Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid, Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Tugas-tugas Khas), silakan.

5.28 ptg.

Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Tugas-tugas Khas), Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. *Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua, semasa perbahasan menjunjung kasih Titah Diraja di Dewan Negara yang telah diadakan selama tiga hari daripada 4 sehingga 6 Oktober 2021 yang lepas, seramai 15 orang Ahli-ahli Yang Berhormat Senator telah sudi berbahas dan mengajukan beberapa pertanyaan, isu, cadangan ataupun pandangan kepada portfolio Tugas-tugas Khas Jabatan Perdana Menteri. Terima kasih diucapkan kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang terlibat.

Oleh itu, izinkan saya untuk menjawab semua pertanyaan, isu, cadangan ataupun pandangan yang telah disuarakan oleh semua Ahli Yang Berhormat Senator bagi agensi-agensi yang berikut:

- (i) Agensi Pengurusan Bencana Negara (NADMA);
- (ii) Unit Pemodenan Tadbiran dan Perancangan Pengurusan Malaysia (MAMPU);
- (iii) Majlis Keselamatan Negara (MKN);
- (iv) Jabatan Perkhidmatan Awam (JPA); dan
- (v) Unit Penyelarasan Pelaksanaan (ICU).

Tuan Yang di-Pertua, saya mohon sekiranya ada Ahli-ahli Yang Berhormat yang tiada di dalam Dewan, saya mohon diberi jawapan bertulis. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Baik.

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Tuan Yang di-Pertua, izinkan saya menjawab persoalan-persoalan yang dibangkitkan berkaitan NADMA.

■1730

Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai bertanyakan mengenai isu monsun atau banjir di Marudi dan Long Busang, Belaga. Apakah sebabnya kejadian banjir melanda sesebuah tempat itu? Adakah bantuan telah dan sudah diberi kepada mangsa banjir di kawasan tersebut? Adakah kerajaan bercadang memindahkan mereka yang terbabit ke tempat tinggi demi mengelak kejadian banjir berlaku lagi?

Kejadian banjir di kawasan Marudi yang berlaku pada 4 hingga 12 September 2021 ekoran limpahan Sungai Batang Baram selepas hujan lebat di hulu sungai. Manakala hujan yang berterusan selama beberapa hari dan pelepasan air empangan menyebabkan banjir pada 2 Oktober 2021 di Long Busang, Belaga.

Operasi menyelamatkan dan penyediaan keperluan mangsa di pusat pemindahan sementara telah diselaraskan oleh Angkatan Pertahanan Awam Malaysia dan Jabatan Kebajikan Masyarakat, Yang Berhormat. NADMA akan memberi Bantuan Wang Ihsan kepada setiap ketua isi rumah yang terjejas. Bantuan ini akan disalurkan setelah menerima permohonan daripada Jawatankuasa Pengurusan Bencana Negeri (JPBN).

Untuk pengetahuan semua Ahli Yang Berhormat, Bantuan Wang Ihsan telah dinaikkan daripada RM500 kepada RM1,000 seperti yang diumumkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri pada 13 September 2021. Bagi mempercepatkan Bantuan Wang Ihsan ini, sekiranya ada maklumat, mohon kerjasama Yang Berhormat Senator untuk mengemukakan maklumat mangsa-mangsa banjir berkenaan kepada Jawatankuasa Pengurusan Bencana Daerah untuk diselaraskan oleh Jawatankuasa Pengurusan Bencana Negeri Sarawak. Ia amat dialu-alukan.

Pemindahan bagi penempatan kekal mangsa banjir perlu mengambil kira pelbagai faktor, sosioekonomi komuniti terlibat, hak milik tanah, status kewarganegaraan dan sumber kewangan kerajaan. Manakala bantuan pembaikan rumah mangsa-mangsa banjir boleh dimohon kepada pihak kerajaan negeri.

Saya juga mempunyai maklumat-maklumat yang terperinci di sini mengenai semua bantuan yang telah disampaikan. Saya akan beri kepada Yang Berhormat secara bertulis, kalau diizinkan oleh Tuan Yang di-Pertua, sebab ia panjang Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Dibenarkan.

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: Terima kasih. Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, saya akan menjawab persoalan yang dibangkitkan mengenai MAMPU atau Unit Pemodenan Tadbiran dan Perancangan Pengurusan Malaysia.

Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris ingin tahu, sejauh mana kerajaan telah mengguna pakai model baharu penyampaian perkhidmatan yang sepadan dengan teknologi norma baharu dengan kehendak rakyat.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, MAMPU telah dipertanggungjawabkan untuk memperkasakan penyampaian perkhidmatan awam melalui inovasi dan pendigitalan ke arah perkhidmatan yang lebih cekap, berkesan serta mampu memenuhi kehendak dan keperluan rakyat.

Selaras dengan keperluan norma baharu, fokus utama adalah kepada pendigitalan penyampaian perkhidmatan bagi meningkatkan penyampaian perkhidmatan awam serta mempermudah dan mempercepat urusan rakyat dan komuniti perniagaan. Sehingga kini, sebanyak 57.02 peratus perkhidmatan sektor awam telah dilaksanakan secara *end-to-end*, dengan izin. Kerajaan menyasarkan 80 peratus perkhidmatan sektor awam secara *end-to-end*, dengan izin, menjelang 2022.

Tuan Yang di-Pertua: *End-to-end* itu kalau dalam Bahasa Kebangsaan, apakah agaknya Yang Berhormat?

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: Dari awal ke akhir.

Tuan Yang di-Pertua: Haaa...

Beberapa Ahli: [Ketawa]

Tuan Yang di-Pertua: Bagus. Tahniah.

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: Terima kasih, Tuan Yang di-Pertua. Dengan usaha yang berterusan, rakyat akan dapat merasai perkhidmatan yang mesra, mudah, cepat, selesa serta tiada had masa. Selain itu, kerajaan juga memastikan perkhidmatan yang diberikan dijamin selamat dan dipercayai.

Portal MyGovernment menyediakan perkhidmatan merentasi agensi secara berpusat melalui pendekatan peristiwa hidup *live events* ya, dengan izin...

Tuan Yang di-Pertua: Ya.

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: ...Dan berpaksikan rakyat, dengan izin, *citizen-centric*. Antara perkhidmatan secara dalam talian yang disediakan di portal ini ialah pendaftaran kelahiran, permohonan kemasukan ke prasekolah, permohonan bantuan dan pelbagai perkhidmatan yang lain.

Di samping itu Yang Berhormat, MAMPU juga memacu 11 lagi inisiatif di bawah Rangka Tindakan Ekonomi Digital Malaysia (MyDIGITAL) bagi meningkatkan sistem penyampaian perkhidmatan awam dengan memanfaatkan teknologi digital. Ini bagi memastikan sistem penyampaian perkhidmatan awam adalah lebih cekap, produktif dan inovatif bagi menyediakan perkhidmatan yang lebih baik kepada rakyat dan juga negara menjelang tahun 2025.

Selaras dengan konsep Keluarga Malaysia yang diperkenalkan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri, MAMPU berkolaborasi bersama pelbagai pihak berkepentingan termasuk kementerian, kerajaan negeri, sektor swasta dan pertubuhan masyarakat bagi meningkatkan penyampaian perkhidmatan yang sepadan dengan teknologi norma baharu dengan kehendak rakyat.

Antara contoh kolaborasi yang dilaksanakan ialah kerjasama dengan Kementerian Komunikasi dan Multimedia yang menyediakan infrastruktur digital di bawah Pelan Jalinan Digital Negara (JENDELA) untuk memastikan kualiti penyampaian perkhidmatan awam tidak terjejas dan selaras dengan prinsip tiada siapa yang tertinggal.

Tuan Yang di-Pertua, saya terus ke isu Majlis Keselamatan Negara. Yang Berhormat Senator Ir. Ts. Haji Khairil Nizam bin Khirudin telah mencadangkan agar pelepasan bagi anak-anak untuk merentas negeri dibenarkan dengan alasan menziarahi ibu bapa yang tua di kampung. Pertamanya, saya ingin mengucapkan jutaan terima kasih kepada Yang Amat Berhormat Perdana Menteri atas kebenaran kepada semua rakyat yang telah menerima vaksinasi lengkap untuk melakukan pergerakan rentas negeri tanpa perlu memohon kebenaran daripada Polis Diraja Malaysia bermula hari ini, 11 Oktober 2021.

Kerajaan turut bersetuju untuk membenarkan rakyat Malaysia melakukan perjalanan ke luar negara tanpa melalui MyTravelPass Jabatan Imigresen Malaysia, tertakluk kepada kuarantin wajib sebaik pulang ke tanah air, juga berkuat kuasa mulai 11 Oktober 2021.

Dengan keputusan-keputusan ini, Keluarga Malaysia bebas melakukan pergerakan dalam negara seperti balik kampung untuk berjumpa ibu bapa yang telah lama berpisah, melancong dan sebagainya. Selain itu, rakyat Malaysia juga dibenarkan keluar negara bagi tujuan bekerja, perniagaan dan juga pelancongan.

Namun, adalah diingatkan semua rakyat agar tidak bersikap sambil lewa terhadap kelonggaran yang diberikan dan perlu mematuhi SOP yang ketat serta sentiasa mengamalkan penjagaan sendiri yang tinggi, seperti mana langkah di bawah T-R-I-I-S. "T" itu adalah "*Test*", melakukan ujian pengesanan COVID-19 secara sendiri sekiranya alami simptom-simptom jangkitan; "R" itu adalah "*Report*", laporkan keputusan ujian pengesanan secepat mungkin di MySejahtera; "I" – "*Isolate*", lakukan kuarantin atau pengasingan sendiri dengan segera dan penuh disiplin sekiranya didapati positif supaya tidak membahayakan orang sekeliling; "I" lagi sekali, "*Inform*"- segera *inform* kepada kontak rapat anda sekiranya didapati positif dan laporkan juga semua kontak rapat melalui pautan dalam MySejahtera.

Maklumkan juga kepada CAC berhampiran sekiranya situasi kesihatan diri semakin merosot semasa menjalani kuarantin di rumah. Dan "S", "*Seek*", dapatkan rawatan segera di pusat-pusat perubatan atau CAC berhampiran sekiranya mengalami gejala berat.

Turut disarankan juga, ujian COVID-19 sendiri dilakukan sebelum memulakan perjalanan dan Keluarga Malaysia dinasihatkan untuk menangguhkan perjalanan sekiranya bergejala demi keluarga yang tersayang. Selamat balik kampung kepada semua.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya saya akan menjawab persoalan-persoalan yang dibangkitkan berkaitan Jabatan Perkhidmatan Awam (JPA). Sebanyak lima soalan telah dibangkitkan mengenai agensi ini.

Yang Berhormat Senator Dato' Kesavadas a/l A. Achyuthan Nair bertanyakan mengenai, apa dasar yang digunakan oleh Malaysia sebagai negara membangun mampu membayar wang persaraan yang tinggi berbanding dengan negara-negara maju dan turut merangkumi persaraan pelantikan politik.

■1740

Secara umumnya pembayaran pencen kepada penjawat awam adalah berdasarkan Akta Pencen 1980 bagi perkhidmatan awam Persekutuan dan perkhidmatan awam negeri dan Akta Pencen Pihak-pihak Berkuasa Berkanun dan Tempatan 1980 bagi badan berkanun dan kerajaan tempatan. Skim Pencen Perkhidmatan Awam Persekutuan, negeri, badan berkanun, kerajaan tempatan, tentera, hakim dan juga Ahli Parlimen merupakan skim pencen yang berasaskan faedah bertakrif di mana pembayaran faedah persaraan telah ditakrifkan dalam akta-akta yang berkaitan dengan perkhidmatan masing-masing.

Walau bagaimanapun, perbelanjaan bagi tujuan pembayaran faedah persaraan menunjukkan peningkatan setiap tahun. Sehubungan itu, satu skim persaraan baru sedang diperhalusi bagi memastikan beban kewangan kerajaan lebih mampan dan kebajikan pesara turut diberikan perhatian sewajarnya selaras dengan kedudukan kewangan semasa negara.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, berdasarkan rekod perbelanjaan faedah persaraan dari tahun 2010 hingga 2020, meningkat secara purata 10 peratus setiap tahun. Sekiranya trend ini berterusan sehingga tahun 2030, anggaran pembayaran pencen pada tahun tersebut akan berjumlah RM46.6 bilion.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Aklan a/l Ehtook pada 4 Oktober memohon menyatakan berapa ramai mereka yang daripada etnik minoriti ini menjawat jawatan tertinggi kerajaan dan mencadangkan agar sebuah dasar dibuat bagi menetapkan bilangan etnik minoriti yang boleh dilantik di dalam menjawat pengurusan tertinggi kerajaan.

Tuan Yang di-Pertua, untuk makluman Ahli Yang Berhormat, berdasarkan statistik Jabatan Perkhidmatan Awam pada 3 Oktober 2021, bilangan pegawai kumpulan pengurusan tertinggi Jawatan Utama Sektor Awam (JUSA) mengikut etnik adalah seperti berikut:

- (i) Siam seramai seorang pegawai di Gred JUSA B;
- (ii) Orang Asli seramai tiga pegawai di Gred JUSA C;
- (iii) bumiputera Sabah seramai seorang di Gred JUSA A, 13 pegawai di Gred JUSA B, dan 59 pegawai di Gred JUSA C; dan
- (iv) bumiputera Sarawak seramai seorang pegawai di Gred JUSA A, sembilan orang pegawai di Gred JUSA B, dan 50 orang pegawai di Gred JUSA C.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, dasar dan peraturan pemangkuan dan kenaikan pangkat dalam perkhidmatan awam adalah berasaskan peraturan-peraturan yang sedang berkuat kuasa termasuklah Peraturan-peraturan Pegawai Awam 2012, Peraturan-peraturan Lembaga Kenaikan Pangkat Perkhidmatan Awam 2010, Peraturan-peraturan Lembaga Kenaikan Pangkat Perkhidmatan Pelajaran 2010 dan Pekeliling Perkhidmatan Bilangan 7, Tahun 2010.

Pengurusan pemangkuan dan kenaikan pangkat dalam perkhidmatan awam. Kenaikan pangkat seseorang pegawai awam adalah berasaskan merit, Yang Berhormat. Dalam mempertimbangkan merit seseorang pegawai, lembaga kenaikan pangkat mengambil kira antaranya seperti berikut:

- (i) kecekapan dan prestasi kerja;
- (ii) kelayakan, pengetahuan, kemahiran dan pengalaman;
- (iii) sifat-sifat peribadi termasuk kesesuaiannya dengan jawatan kenaikan pangkat itu;
- (iv) potensi dan kepimpinan; dan
- (v) kegiatan luar dan sumbangan pegawai kepada negara dan masyarakat.

Selain itu, seseorang pegawai hanya boleh dipertimbangkan bagi kenaikan pangkat jika pegawai telah mematuhi semua syarat yang dinyatakan dalam skim perkhidmatannya serta terdapat kekosongan sesuatu jawatan.

Seterusnya, Yang Berhormat Senator Tuan Haji Aziz bin Ariffin mencadangkan dua perkara agar pencen bagi pegawai kerajaan kontrak yang menerima tawaran Jawatan Sementara Kontrak Tetap (JSKT) mulai tahun 2016 yang melibatkan beberapa buah agensi kerajaan seperti KEMAS, dikaji semula kerana terletak di bawah garis kemiskinan. Kedua, mencadangkan agar kerajaan meneliti semula dan menaikkan kadar persaraan penjawat awam sekurang-kurangnya RM1,000.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat, tempoh perkhidmatan yang boleh diambil kira dalam Akta Pencen 1980 merupakan perkhidmatan awam dilantik tetap atau sementara sahaja. Oleh itu, tempoh lantikan kontrak tidak diambil kira bagi tujuan pengiraan faedah persaraan. Bagi kes pegawai yang menerima tawaran JSKT, jumlah caruman KWSP sepanjang perkhidmatan kontrak merupakan hak pegawai yang boleh dikeluarkan mengikut undang-undang KWSP. Mereka juga menikmati ganjaran kontrak setiap kali tamat kontrak.

Skim Pencen Perkhidmatan Awam merupakan skim pencen pekerjaan di mana jumlah faedah persaraan yang akan diterima oleh pesara adalah berasaskan kepada jumlah tempoh perkhidmatan yang boleh dimasukkira seperti mana yang ditetapkan dalam Peraturan 4, Peraturan-peraturan Pencen 1980. Penjawat awam yang mempunyai tempoh perkhidmatan sekurang-kurangnya 25 tahun iaitu 300 bulan, akan menerima pencen terendah iaitu RM1,000.

Yang Berhormat Senator Datuk Razali bin Idris minta dipertimbangkan cadangan agar setiap Ketua Setiausaha ditempatkan dalam tempoh tiga tahun dan digilirkan ke kementerian-kementerian lain termasuk pertukaran antara kerajaan dan swasta. Yang Berhormat, pertukaran seseorang pegawai awam dilaksanakan berpanduan kepada Pekeliling Perkhidmatan Bilangan 3, tahun 2004, panduan pertukaran pegawai awam yang menjelaskan urusan pertukaran pegawai awam supaya dilaksanakan dengan teratur, berkesan dan seragam.

Untuk makluman, pusingan kerja pegawai awam termasuk kumpulan pengurusan tertinggi seperti Ketua Setiausaha kementerian dilaksanakan apabila berlakunya kekosongan jawatan, urusan kenaikan pangkat dan keperluan perkhidmatan daripada masa ke masa. Urusan pusingan kerja ini sentiasa dilaksanakan antara lain bagi mencegah sebarang kemungkinan berlakunya penyelewengan, penyalahgunaan kuasa dan rasuah.

Yang Berhormat Senator Puan Susan Chemerai Anding. Jawapan Yang Berhormat Senator Susan adalah sama seperti Yang Berhormat Senator Tuan Aknan a/l Ehtook, Tuan Yang di-Pertua untuk sebahagiannya. Beliau bertanya mengenai dua perkara, membangkitkan mengenai hak keistimewaan Sabah dan Sarawak sebagai bumiputera masih kurang daripada segi perkhidmatan awam dan soal kenaikan pangkat serta pemberian biasiswa kepada pelajar. *Part* yang awal itu telah saya jawab kepada Yang Berhormat Senator Tuan Aknan a/l Ehtook, adakah saya perlu membaca perkara yang sama, Tuan Yang di-Pertua ataupun...

Tuan Yang di-Pertua: Memadai bagi Yang Berhormat Timbalan Menteri menyatakan hanya mauduk dia dan terus kepada yang...

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: Ya. Seperti yang telah dinyatakan sebelum ini, kenaikan pangkat seorang pegawai awam itu adalah berasaskan merit dan mempertimbangkan merit seseorang pegawai, lembaga kenaikan pangkat mengambil kira empat perkara atau faktor yang saya sebutkan sebelum ini. Saya terus kepada...

Tuan Yang di-Pertua: Baik.

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: ... Pemberian biasiswa. Saya sudah habis masa, boleh saya sedikit masa untuk menghabiskan sampai- saya ada satu lagi topik mengenai ICU.

Tuan Yang di-Pertua: Ringkaskan, oleh sebab lokasi masa rakan-rakan lain pun hendak menjawab.

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya harus menyebut perkara biasiswa ini sebab ia amat penting sekali. Berkaitan dengan pemberian biasiswa mulai tahun 2016, Jabatan Perkhidmatan Awam (JPA) hanya menawarkan penajaan berbentuk pinjaman boleh ubah (PBU) kepada pelajar cemerlang lepasan Sijil Pelajaran Malaysia. Penajaan PBU bermaksud keseluruhan pinjaman boleh dipertimbangkan pengurangan bayaran balik berdasarkan tempat berkhidmat tertakluk kepada prinsip-prinsip dan dipersetujui kerajaan.

Saya boleh bacakan terus mengenai Sabah, Sarawak, ya. Terus, ya. Berdasarkan rekod dari tahun 2018 sehingga 2020, jumlah pelajar Sabah yang telah menerima penajaan JPA untuk melanjutkan pengajian adalah sebanyak 1,708 orang berbanding 2,563 permohonan.

Bagi tahun 2021, sebanyak 1,622 orang pelajar Sabah telah mengemukakan permohonan penajaan JPA manakala jumlah pelajar Sarawak yang telah menerima penajaan JPA untuk melanjutkan pengajian dari tahun 2018 hingga 2020 adalah sebanyak 2,142 orang berbanding 2,684 permohonan. Bagi tahun 2021 sebanyak 1,169 orang pelajar Sarawak telah mengemukakan permohonan penajaan JPA.

Tuan Yang di-Pertua, saya mohon izin untuk memberi jawapan bertulis mengenai hal ICU.

■1750

Tuan Yang di-Pertua: Baik.

Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid: ...Ini memandangkan masa tiada. Terima kasih.

Akhir kata, sebelum mengakhiri ucapan saya, saya ingin merakamkan ucapan berbilang-bilang terima kasih kepada Tuan Yang di-Pertua, dan juga semua Ahli Yang Berhormat Senator yang telah mengambil bahagian dalam perbahasan ini.

Semoga kita terus diberikan kekuatan bagi membina Keluarga Malaysia yang berdaya dan kukuh. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: *Alhamdulillah*. Terima kasih diucapkan oleh Majlis pada Yang Berhormat Datuk Mastura binti Tan Sri Dato' Mohd Yazid, Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri.

Kita meneruskan tanggungjawab kita dengan mempersilakan Yang Berhormat Dato' Eddin Syazlee bin Shith, Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri yang akan menjawab darihal ekonomi.

5.51 ptg.

Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Ekonomi) [Dato' Eddin Syazlee bin Shith]: *Bismillahi Rahmani Rahim. Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh* dan salam sejahtera.

Tuan Yang di-Pertua, terlebih dahulu saya ingin mengucapkan penghargaan dan setinggi-tinggi terima kasih kepada Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah menyertai perbahasan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong. Terima kasih kepada Yang Berhormat Menteri dan Timbalan Menteri yang telah selesai menggulung untuk kementerian masing-masing, dan banyak isu yang telah dijawab oleh Menteri dan Timbalan Menteri yang berkenaan.

Saya akan memberi jawapan kepada beberapa hal dasar dan hal-hal khusus yang telah dijawab oleh kementerian-kementerian yang berkenaan. Seramai 10 orang Ahli Parlimen yang telah mengambil bahagian, dan telah menyentuh perkara-perkara di bawah bidang dan tanggungjawab Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Ekonomi) merentasi empat isu utama iaitu berkaitan dengan: pertama, pertumbuhan ekonomi; kedua, ketidakseimbangan pembangunan antara bandar dan luar bandar, dan negeri-negeri yang kurang membangun; ketiga, kemiskinan dan kesejahteraan rakyat; dan keempat, hal-hal yang berkaitan dengan minyak dan gas.

Tuan Yang di-Pertua, pertama ialah isu berkenaan pertumbuhan ekonomi dan pembangunan. Isu ini telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Robert Lau Hui Yew yang ingin mengetahui bahawa sektor-sektor baharu ekonomi yang dikenal pasti supaya Malaysia tidak ketinggalan di arena global dan boleh menyumbang kepada pendapatan negara.

Untuk makluman Ahli Yang Berhormat Senator, di bawah RMKe-12, kerajaan telah mengenal pasti lapan buah industri strategik dan berimpak tinggi bagi memacu dan melonjak pembangunan ekonomi negara pada masa hadapan. Industri berkenaan adalah elektrik, elektronik, E&E dengan izin, perkhidmatan global aeroangkasa, industri kreatif, pelancongan, halal, aktiviti pertanian pintar, dan biojisim.

Antara strategi dan inisiatif yang akan dilaksanakan untuk memajukan industri berkenaan di bawah RMKe-12 termasuklah langkah untuk memastikan bahawa industri, dengan izin Tuan Yang di-Pertua, E&E beralih kepada rangkaian nilai yang lebih tinggi dan memperkukuhkan Malaysia sebagai hab perkhidmatan global, mewujudkan industri aeroangkasa yang mampan, memaksimumkan potensi industri kreatif, mencergaskan semula industri pelancongan, meningkatkan daya saing dalam industri halal, mempergiat aktiviti pertanian pintar, serta merealisasikan potensi industri biojisim.

Selain daripada pembangunan, enam buah industri strategik dan berimpak tinggi berkenaan tumpuan juga akan diberi kepada usaha untuk mempertingkatkan daripada aspek pendigitalan dan penggunaan teknologi terkini berasaskan kepada IR 4.0 dalam semua sektor ekonomi.

Beralih pula bagi isu projek pembangunan. Yang Berhormat Tuan Balasubramaniam a/l Nachiappan telah mencadangkan supaya projek mega diteruskan agar pembangunan negara bergerak seiring dengan kesejahteraan rakyat serta kelestarian alam sekitar.

Untuk makluman Yang Berhormat, kerajaan akan meneruskan pelaksanaan projek-projek yang telah bermula dalam RMKe-11 untuk disambung pelaksanaannya dalam RMKe-12. Mengenai projek-projek baharu berskala besar, tumpuan akan diberikan kepada kebajikan, perlindungan sosial, dan projek-projek yang berpaksikan rakyat susulan kesan pandemik COVID-19.

Walau bagaimanapun, apabila ekonomi telah pulih sepenuhnya, sudah pasti kerajaan akan mengkaji kemungkinan untuk melaksanakan projek-projek infrastruktur yang boleh membantu dan meningkatkan kerja sambungan seperti jalan raya dan lapangan terbang yang pastinya akan memberikan manfaat dan pulangan yang besar kepada rakyat dan negara.

Tuan Yang di-Pertua, seterusnya saya ingin beralih kepada isu ketidakseimbangan pembangunan yang telah dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz, Yang Berhormat Senator Datuk Paul Igai, dan Yang Berhormat Senator Datuk John Ambrose yang telah meminta supaya kerajaan memberikan tumpuan untuk mengimbangi jurang pembangunan antara bandar dan juga luar bandar.

Dalam setiap perancangan lima tahun, kerajaan sentiasa memberikan tumpuan kepada usaha untuk merapatkan jurang pembangunan di antara luar bandar dan bandar serta merencanakan pembangunan di negeri-negeri yang masih kurang membangun. Kerajaan terus memberikan komitmen yang tinggi dalam mentransformasikan kawasan luar bandar dan merapatkan jurang dengan kawasan bandar. Ini termasuklah dengan mempercepatkan penyediaan infrastruktur dan perkhidmatan, mempelbagaikan, dan merencanakan aktiviti ekonomi, serta menambah baik sistem penyampaian.

Seperti Yang Berhormat sedia maklum, buat pertama kalinya dalam RMKe-12 ini, kerajaan mempunyai bab tumpuan yang khusus berkaitan dengan kedudukan kerajaan di Sabah dan juga Sarawak. Antara strategi utama untuk mempertingkatkan keseimbangan dan keterangkuman wilayah, yang merangkumi aspek ekonomi dan sosial termasuklah: pertama, untuk menarik pelaburan berkualiti ke negeri-negeri kurang membangun; kedua, untuk mempercepat penyediaan infrastruktur dan perkhidmatan; ketiga, untuk mempelbagaikan dan merencanakan pertumbuhan ekonomi; keempat, untuk mempertingkatkan pendapatan komuniti luar bandar dan mengurangkan insiden kemiskinan; dan kelima, untuk mempertingkatkan peranan pihak berkuasa tempatan, peranan pihak berkuasa Koridor Ekonomi Wilayah bagi mempercepatkan pembangunan sosioekonomi dan mengurangkan ketidakseimbangan antara wilayah-wilayah dan juga negeri.

Yang Berhormat Senator Dr. Nuing Jeluing pula telah membangkitkan mengenai Sarawak yang masih tergolong dalam kategori enam buah negeri yang kurang membangun.

Yang Berhormat Senator Datuk Donald Peter Mojuntin mengenai pembangunan Sabah yang juga masih ketinggalan.

■1800

Untuk makluman Ahli-ahli Yang Berhormat Senator berkenaan, sebagai negeri-negeri yang kurang membangun dan mengambil kira beberapa aspek, ini termasuklah aspek pendapatan isi rumah dan pertumbuhan ekonomi negeri dan insiden kemiskinan.

Walaupun Sarawak merupakan antara penyumbang utama kepada ekonomi negara iaitu sebanyak 9.5 peratus pada tahun 2020, namun pertumbuhan KDNK Sarawak hanyalah pada kadar 0.9 peratus setahun dalam tempoh RMKe-11 dan masih berada di bawah purata nasional kadar kemiskinan mutlak yang adalah lebih tinggi pada kadar 12.9 peratus pada tahun 2020, berbanding purata nasional yang menjadikan Sarawak negeri ketiga dengan peratusan tertinggi yang mempunyai isi rumah dalam kategori miskin selepas Sabah dan Kelantan.

Kerajaan sesungguhnya menyedari isu dan cabaran pembangunan yang dihadapi oleh negeri Sabah dan Sarawak merangkumi kemudahan infrastruktur dan akses yang tidak mencukupi, akses kepada pendidikan dan perkhidmatan, penjagaan kesihatan yang masih terhad, liputan jalur lebar yang kurang dan lain-lain aspek yang sentiasa di teliti dari semasa ke semasa.

Sehubungan dengan itu, kerajaan telah menetapkan pembangunan sosioekonomi Sabah dan Sarawak sebagai salah satu agenda penting melalui bab ketujuh RMKe-12. Ini bertujuan bagi mengurangkan jurang pembangunan dengan negeri-negeri serta mempertingkatkan taraf hidup penduduk Sabah dan Sarawak. Sebanyak lima bidang keutamaan dan berpaksikan kepada 16 strategi telah dikenal pasti untuk memperkukuhkan dan membangunkan sosioekonomi di Sabah dan Sarawak. Lima bidang keutamaan tersebut termasuklah:

- (i) memantapkan penyediaan infrastruktur;
- (ii) mengoptimumkan potensi ekonomi;
- (iii) menambah baik akses kepada perkhidmatan sosial;
- (iv) memperkukuh pembangunan inklusif; dan,
- (v) memperkukuh kerjasama dan agensi persekutuan dan kerajaan negeri.

Selain itu, kerajaan telah meneruskan usaha untuk membela hak Sabah dan Sarawak di bawah Perjanjian Malaysia 1963 (MA63). Melalui kerjasama bersepadu, Majlis Khas mengenai Perjanjian Malaysia 1963 (MA63) penekanan telah diberikan kepada langkah untuk mengatasi isu-isu antaranya seperti kemiskinan, kekurangan infrastruktur, akses kepada kesihatan dan pendidikan yang terhad dan liputan jalur lebar yang masih kurang memuaskan di Sabah dan Sarawak.

Perancangan kerajaan dalam RMKe-12 ini adalah selaras dengan hala tuju negeri Sabah dan Sarawak iaitu Pelan Pembangunan Sabah Maju Jaya 1.0 2021-2025 dan Strategi Pembangunan 2030 Pasca COVID-19 Sarawak.

Kerajaan juga yakin bahawa perancangan menyeluruh yang dikenal pasti di bawah RMKe-12 ini akan membawa kepada pembangunan yang lebih inklusif dan meningkatkan kesejahteraan keseluruhan Keluarga Malaysia.

Tuan Yang di-Pertua, beralih kepada isu yang ketiga iaitu kemiskinan dan kesejahteraan rakyat. Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz telah mencadangkan supaya kerajaan menggubal dasar afirmatif untuk membasmi kemiskinan.

Selain itu, Yang Berhormat Senator Puan Fadhlina binti Dato' Sidek mencadangkan supaya agenda pendemokrasian ekonomi perlu diutamakan bagi membasmi kemiskinan.

Seperti yang telah ditegaskan oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri melalui pendekatan Keluarga Malaysia, kerajaan sentiasa menjadikan agenda untuk membasmi kemiskinan setiap ahli Keluarga Malaysia tanpa mengira bangsa, agama dan kaum sebagai agenda utama kerajaan bagi memastikan tidak ada Keluarga Malaysia yang akan ketinggalan atau, dengan izin, *no one will be left behind*.

Bagi tujuan ini juga, kerajaan telah menyasarkan insiden kemiskinan tegar sifar pada tahun 2025. Kadar kemiskinan mutlak disasarkan pada 4.2 peratus dan Pekali Gini 0.388 peratus pada tempoh masa yang sama. Sehubungan dengan itu, pendekatan keseluruhan negara atau, dengan izin, *Whole-of-Nation approach* akan dilaksanakan dengan penglibatan menyeluruh daripada jabatan kerajaan serta organisasi berasaskan masyarakat sivil dan organisasi berasaskan *community* sebagai pemaju perubahan.

Unit khas kemiskinan bagi peringkat Persekutuan dan setiap daerah akan ditubuhkan melalui penugasan semula pegawai. Unit Khas ini akan dianggotai oleh kakitangan yang kompeten untuk menangani masalah kemiskinan secara menyeluruh pada peringkat daerah. Ini untuk mengurangkan kelompok kemiskinan pada peringkat *community* secara penyesuaian setempat dan pendekatan bawah ke atas.

Sebagai contoh, pelancaran skuad Keluarga Malaysia pada hari Jumaat yang lalu oleh Yang Amat Berhormat Perdana Menteri juga merupakan satu kolaborasi pelbagai agensi di bawah kementerian yang berbeza. Pihak swasta dan Pertubuhan-pertubuhan Bukan Kerajaan (NGO) telah menyaksikan penyelarasan semua mekanisme penyampaian, bantuan di bawah jentera untuk membantu rakyat yang benar-benar memerlukan.

Dasar dan strategi yang akan dilaksanakan dalam RMKe-12 dijangka akan meningkatkan pendapatan dan taraf hidup isi rumah miskin tanpa mengira etnik B40, isi rumah Cina dan India yang berpendapatan rendah.

■1810

Golongan M40- bumiputera, termasuk anak negeri Sabah dan bumiputera Sarawak, Orang Asli dan kumpulan yang terkesan dan juga terjejas. Antara strategi yang digunakan untuk membasmi kemiskinan ketidaksamarataan serta jurang pendapatan antara kaum:

- (i) mempertingkatkan pendapatan isi rumah;
- (ii) menambah baik terhadap perkhidmatan penting termasuk pendidikan, kemahiran dan penjagaan kesihatan;
- (iii) meningkatkan kualiti hidup miskin bandar dan memperkukuh mekanisme penyampaian perkhidmatan dan mengurangkan ketidaksamarataan pendapatan isi rumah.

Tuan Yang di-Pertua seterusnya Yang Berhormat Senator Dato' Juhanis binti Abd Aziz telah mencadangkan supaya kerajaan menilai semula perbelanjaan isi rumah di bandar dan luar bandar.

Tuan Yang di-Pertua...

Tuan Yang di-Pertua: Boleh ringkaskan.

Dato' Eddin Syazlee bin Shith: Saya mohon untuk menyimpulkan beberapa baris yang tidak memerlukan masa yang panjang.

Tuan Yang di-Pertua: Ya.

Dato' Eddin Syazlee bin Shith: Saya teruskan seperti Ahli Yang Berhormat sedia maklum semasa pandemik COVID-19 dan senario ekonomi yang kadar mutlak kemiskinan dianggarkan meningkat daripada 5.6 peratus kepada 8.4 peratus. Namun demikian kerajaan sedang mengemas kini senarai keperluan asas Keluarga Malaysia yang merangkumi keperluan makanan dan bukan makanan melalui pengemaskinian PJK serentak dengan survei pendekatan dan perbelanjaan isi rumah pada tahun 2022.

Antara ini menyemak semula pengukuran indeks kemiskinan pelbagai dimensi yang sedia ada bagi merangkumi ketersediaan jalur lebar dan juga peranti digital. Kerajaan juga meningkatkan akses kepada perkhidmatan penting serta kemudahan asas di bandar dan juga di luar bandar.

Selebihnya bagi menjawab isu yang dibangkitkan berkenaan minyak dan gas secara ringkasnya dimaklumkan bahawa Kerajaan Persekutuan sedang menetapkan satu tarikh berkenaan isu petroleum dan gas bagi negeri Kelantan satu tarikh untuk membincangkan dengan Kerajaan Negeri Kelantan.

Tadi untuk menjawab isu-isu yang dibangkitkan oleh Yang Berhormat Senator Tuan Haji Mohamad Apandi bin Mohamad saya percaya sehingga sampai keputusan berkenaan isu petroleum dan gas ini diselesaikan di antara Kerajaan Persekutuan dan kerajaan negeri barulah perkara-perkara yang berkaitan tentang tuntutan gas dan petroleum ini boleh diperincikan berkenaan jawapan kepada tuntutan yang telah dibangkitkan sehingga perbincangan tersebut akan dapat ditetapkan pada kadar yang segera untuk menyelesaikan isu dan permasalahan yang telah dibangkitkan.

Jadi Tuan Yang di-Pertua, secara ringkasnya, saya akan menjawab mana-mana isu yang perlu diperincikan secara bertulis kepada semua Ahli-ahli Yang Berhormat Senator yang telah terlibat untuk membangkitkan persoalan-persoalan yang dibahaskan dalam perkara-perkara yang berkaitan dengan kementerian di Jabatan Perdana Menteri, Unit Ekonomi untuk menerangkan beberapa perkara yang mungkin tidak sempat dijawab pada hari ini. Sekian Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Baik, baik. Majlis mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Senator Dato' Eddin Syazlee bin Shith, Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri bagi Hal Ehwal Ekonomi dan mana-mana isu atau persoalan yang tidak sempat diuraikan, beliau membuat komitmen untuk menjawab secara bertulis.

Terima kasih sekali lagi. Sampai kita kepada pihak yang akhir dan *akhirul-kalam* Yang Berhormat Datuk Haji Ahmad Marzuk bin Shaary bagi pihak Jabatan Perdana Menteri, Bahagian Hal Ehwal Agama. Dipersilakan dengan secara ringkas dan juga tepat mengenai persoalan.

6.15 ptg.

Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) [Datuk Haji Ahmad Marzuk bin Shaary]: Terima kasih Tuan Yang di-Pertua. Saya mulakan penggulangan saya dengan firman Allah SWT dalam surah Ar-Rum, ayat 22... *[Membaca sepotong ayat al-Quran]* Maksudnya, *"Antara tanda-tanda yang membuktikan kekuasaannya dan kebijaksanaannya ialah kejadian langit dan bumi dan perbezaan bahasa kamu dan warna kulit kamu. Sesungguhnya yang demikian itu mengandung keterangan-keterangan bagi orang-orang yang berpengetahuan."*

Ayat ini menjelaskan bukti kekuasaan Allah SWT menciptakan manusia pelbagai bangsa, bahasa, dan warna. Kepelbagaian bangsa merupakan sunah pembinaan masyarakat yang membolehkan tamadun di mana berdasarkan kekuatan bangsa-bangsa yang ada dalam sesebuah negara. Konsep Keluarga Malaysia yang diterapkan oleh kerajaan sekarang merupakan satu konsep yang tidak asing dalam Islam kerana Islam mengiktiraf semua adalah berasal daripada Nabi Adam *alaihi-salam* dan kita bersaudara.

Terlebih dahulu saya ingin mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih terutamanya kepada empat orang Ahli Yang Berhormat Senator iaitu Yang Berhormat Senator Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh, Yang Berhormat Senator Tuan Ahmad bin Yahaya, Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri, dan Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz yang telah membangkitkan isu-isu berkaitan dengan hal ehwal Islam semasa perbahasan Usul Menjunjung Kasih atas Titah Diraja yang lalu.

Tuan Yang di-Pertua saya mulakan penggulangan saya dengan menjawab soalan daripada Yang Berhormat Senator Puan Hajah Nuridah binti Mohd Salleh, berkenaan sejauh mana kecaknaan agensi agama terhadap golongan OKU ini termasuklah tentang keberkesanan-keberkesanan masjid- inklusif serta dasar-dasar kerajaan dalam membantu komuniti OKU mempelajari agama dan mengadaptasinya.

Kerajaan memahami segala masalah golongan OKU merupakan golongan yang perlu diberi perhatian sewajarnya agar mereka dapat menjalani kehidupan seharian mereka. Sehubungan itu kerajaan telah menyediakan kemudahan selaras dengan dasar OKU yang mengutamakan nilai hak kemanusiaan serta kemuliaan, kehormatan dan kebebasan bagi membolehkan mereka menjalani kehidupan dengan sempurna.

Untuk pengetahuan Yang Berhormat sebanyak 6,553 buah masjid di Malaysia termasuk tiga buah masjid utama di bawah Jabatan Kemajuan Islam Malaysia telah menyediakan kemudahan dan infrastruktur yang lengkap untuk jemaah OKU, antara kemudahan yang disediakan kemudahan lif, tandas OKU, kemudahan tempat wuduk OKU, parkir OKU, laluan mesra OKU, kerusi roda dan kerusi solat.

Di samping itu kelas Al-Quran Braille juga turut dianjurkan oleh Masjid Tuanku Mizan Zainal Abidin dan Masjid Negara. Kelas ini diadakan pada hari Sabtu setiap minggu bertujuan bagi membantu golongan OKU penglihatan dalam mempelajari Al-Quran serta terbuka kepada golongan awam terutama remaja dan kanak-kanak untuk mempelajari ilmu huruf Braille dengan mereka dapat memberi sumbang bakti dalam membantu golongan OKU penglihatan mempelajari Al-Quran di masa akan datang.

Mengenai cadangan Yang Berhormat Senator supaya golongan OKU diberikan pengecualian yuran kursus pra perkahwinan, kerajaan amat bersetuju dengan cadangan tersebut untuk dilaksanakan. Malah beberapa buah negeri di Malaysia telah pun mengecualikan yuran khusus pra perkahwinan untuk golongan OKU seperti di Perlis.

Sebagai tambahan JAKIM sebagai agensi penyelaras telah menetapkan supaya golongan OKU diberikan pengecualian daripada mengikuti kursus pra perkahwinan Islam. Selaras dengan keputusan Persidangan Ketua Pendaftar Nikah Cerai dan Rujuk Seluruh Malaysia, Kali Ke-39, walau bagaimanapun kepada golongan OKU yang secara sukarela mengikuti kursus tersebut penyertaan mereka amatlah dialu-alukan dan tidak akan dikenakan sebarang yuran.

■1820

Tuan Yang di-Pertua, Yang Berhormat Senator Tuan Ahmad bin Yahaya mencadangkan agar satu peruntukan khas diberikan kepada institusi pendidikan agama Islam seperti sekolah agama rakyat selain peruntukan biasa yang diberikan oleh Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama).

Sebagai mana Ahli Yang Berhormat sedia maklum, kerajaan dari semasa ke semasa sentiasa berusaha bagi memperkasakan sekolah agama rakyat di seluruh Malaysia. Sejak tahun 2019 hingga 2021, kerajaan telah memperuntukkan sebanyak RM300 juta bagi memperkasakan institusi pendidikan Islam di bawah penyelarasan Lembaga Penasihat Penyelarasan Pelajaran dan Pendidikan Agama Islam (LEPAI) yang berdaftar dengan pihak berkuasa agama negeri.

Ini merangkumi sekolah agama negeri, sekolah agama rakyat, sekolah agama swasta, institusi tahfiz dan juga pondok. Bantuan ini bagi tujuan selenggara dan naik taraf infrastruktur institusi pendidikan Islam tersebut yang keseluruhannya telah memberi manfaat kepada 3,654 buah institusi.

Berhubung dengan cadangan agar satu peruntukan khas diberikan kepada institusi pendidikan agama Islam seperti sekolah agama rakyat selain daripada peruntukan biasa yang telah diberikan oleh Yang Berhormat Menteri Agama, perkara ini memerlukan perbincangan lanjut bersama Kementerian Kewangan. Walau bagaimanapun, kita sama-sama berdoa dalam bajet yang akan dibentangkan pada 29 Oktober nanti akan ada pengumuman yang melegakan- bantuan kepada institusi yang dicadangkan itu.

Seterusnya Tuan Yang di-Pertua, kerajaan amat menghargai cadangan Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri agar konsep *fiqh al-ta'ayush* diperkenalkan dan dimasukkan dalam konsep taaruf sejak pendidikan awal kanak-kanak.

Untuk makluman Ahli Dewan, *fiqh al-ta'ayush* atau pun fiqh kehidupan bersama atau fiqh *coexistence*- merujuk kepada suatu ilmu mengenai hukum-hukum hakam syarak berkaitan tatacara dalam mewujudkan dan mengurus tadbir kehidupan harmoni, aman dan bersatu padu agar negara berbilang kaum dan agama dalam sesebuah masyarakat itu hidup secara harmoni.

Dalam konteks Keluarga Malaysia bagi melaksanakan *fiqh ta'ayush* ini, taaruf ialah berkenal-kenalan dan beramah mesra antara satu sama lain sebagai mana maksud ayat yang ke-13 Surah Al-Hujurat, merupakan antara tiga perkara yang penting, yang perlu dilakukan dan dihayati oleh semua pihak.

Ini kerana ia merupakan interaksi *ta'aamul* yang penting melatih peribadi dan membentuk akhlak mulia bagi mewujudkan hubungan harmoni di kalangan sesama manusia. Amalan taaruf ini sememangnya telah dilaksanakan oleh pelbagai peringkat antaranya melalui silibus-silibus Pendidikan KAFA serta pengisian-pengisian oleh agensi-agensi di bawah Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama).

Ia akan terus diperkukuhkan sama ada melalui kaedah formal ataupun tidak formal. Konsep dan *practicality* pendekatan taaruf ini boleh difokuskan, dan disesuaikan mengikut situasi semasa dalam semua modul pembelajaran sama ada di peringkat pendidikan awal kanak-kanak, pendidikan rendah, menengah dan peringkat pendidikan tinggi.

Selanjutnya, berkenaan isu vaksinasi. Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz telah mencadangkan agar JAKIM dan golongan agamawan diberi ruang dan peranan untuk memberi penerangan dari sudut pandangan Agama mengenai manfaat vaksinasi. Bagi mengelakkan kekeliruan di kalangan rakyat terutama di kalangan orang Islam.

Kerajaan sentiasa komited untuk menyampaikan maklumat dan penerangan mengenai manfaat vaksin bagi mengelak kekeliruan dalam kalangan rakyat terutamanya umat Islam. Pelbagai platform yang telah digunakan dalam usaha menyampaikan maklumat secara berterusan seperti melalui televisyen dan radio, penulisan-penulisan di akhbar, media sosial, forum, seminar dan khutbah Jumaat.

Di samping itu, kerajaan turut mendapat sokongan agamawan seperti para mufti dan pegawai agama di peringkat negeri dalam menyampaikan maklumat yang tepat mengenai hukum penggunaan dan manfaat vaksin kepada masyarakat. Sebagai contoh, bahagian penyiaran JAKIM pernah mengadakan Forum Perdana Ehwal Islam yang paling berjaya mengenai isu vaksinasi pada 25 Februari 2021 yang mana ia mendapat capaian jutaan tontonan dan telah mengubah pandangan sebahagian masyarakat terutama penduduk luar bandar mengenai vaksinasi.

Isu vaksinasi juga telah dibincangkan secara konsisten dalam rancangan bual bicara- Radio IKIM FM serta program bual bicara- *Analisis* TV Hijrah dengan menampilkan pakar-pakar yang berkecualan dalam bidang agama dan juga perubatan.

Selain itu, untuk makluman Yang Berhormat juga, pihak JAKIM, MAIN dan JAIN telah dan sedang berkolaborasi secara berterusan memberi penerangan dari sudut pandangan agama mengenai manfaat vaksin di kalangan orang Islam seperti berikut:

- (i) mengarahkan para guru takmir di seluruh negara memberikan penerangan mengenai hukum dan manfaat pengambilan vaksin selama lima minit dalam setiap kelas pengajian takmir di masjid dan surau bermula daripada April 2020;
- (ii) memberikan penerangan berkaitan kempen pengambilan vaksin dalam khutbah Jumaat setiap minggu di masjid dan surau;

- (iii) mengedarkan postur-postur digital berkaitan dengan pengambilan vaksin di laman sesawang dan *Facebook* rasmi JAKIM, Majlis Agama Islam Negeri-negeri dan juga Jabatan Agama Islam Negeri-negeri; dan
- (iv) mengarahkan semua penggerak masyarakat Orang Asli untuk mengambil vaksin melalui program-program yang dilaksanakan kepada PMOA di samping mengajak masyarakat Orang Asli untuk turut sama mengambil vaksin bagi mencapai imuniti kelompok.

Tindakan pencegahan...

Dato' Wira Othman bin Aziz: Tuan Yang di-Pertua...

Datuk Haji Ahmad Marzuk bin Shaary: Ya?

Dato' Wira Othman bin Aziz: Tuan Yang di-Pertua, mohon pencilan dan pencerahan sedikit.

Datuk Haji Ahmad Marzuk bin Shaary: Sila.

Dato' Wira Othman bin Aziz: Yang Berhormat Timbalan Menteri, saya membawa isu ini dalam perbincangan bukan apa, kita sedar JAKIM dan agamawan termasuk Majlis Agama Islam Negeri memang memainkan peranan menyebarkan pemahaman tentang penggunaan status halal haram vaksin ini dan sebagainya. Namun, hari ini kita sedar rakyat ini dia lebih terpengaruh dengan...

Tuan Yang di-Pertua: Apakah yang hendak pencerahkan? Tolong tanya.

Dato' Wira Othman: Hendak ke situ Tuan Yang di-Pertua.

Tuan Yang di-Pertua: Nanti berucap pula, berucap tidak boleh.

Dato' Wira Othman: Tidak, peranan media sosial ini yang lebih dipercayai oleh masyarakat. Ini yang merunsingkan kita. Terima kasih.

Tuan Yang di-Pertua: Peranan media. Okey, baik.

Datuk Haji Ahmad Marzuk bin Shaary: Terima kasih kepada Yang Berhormat Senator di atas pencilan berkaitan. Kita amat menyedari tentang pengaruh-pengaruh yang lebih pantas dan cepat melalui media-media massa ini yang juga menggugat keyakinan masyarakat orang Islam terhadap vaksinasi dari sudut agama, halal dan juga dari sudut keselamatannya.

Setakat ini kita sentiasa memantau perkara itu dan tindakan untuk *counter* balik apa yang disebarkan itu melalui media massa sedang kita mempergiat dengan kesemua 14 buah agensi di bawah Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) ini berkolaborasi bagi menyaingi naratif yang salah, yang dibina oleh mereka yang berpengaruh di luar sana.

Tindakan pencegahan terhadap perkara-perkara yang boleh memudaratkan kesihatan dan nyawa manusia adalah amat dituntut dalam Islam dan bersesuaian dengan kaedah *fiqhiyah sadd zara'ie*, menyekat pintu kerosakan. Oleh itu, Mesyuarat Khas Jawatankuasa Muzakarah Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Agama Islam telah memutuskan bahawa hukum penggunaan vaksin COVID-19 adalah harus dan ia wajib diambil oleh golongan yang ditetapkan kerajaan.

Penetapan hukum ini ditentukan berdasarkan kepada pertimbangan masalah iaitu kebaikan dan mafsadah iaitu keburukan dalam kandungan dan proses penghasilannya. Tahap kualiti keselamatan dan keberkesananannya serta tahap keperluan manusia terhadap vaksinasi tersebut.

Tuan Yang di-Pertua, dalam aspek pemerkasaan wakaf, Yang Berhormat Senator Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri telah mencadangkan supaya Yayasan Wakaf Malaysia dengan kerjasama pihak berkuasa agama negeri memperluaskan konsep wakaf harta alih atau wakaf *manqul* bagi membantu para guru dan murid dalam penyediaan peranti mudah alih semasa proses Pembelajaran dan Pengajaran di Rumah (PdPR).

Untuk makluman Ahli Dewan, Yayasan Waqaf Malaysia telah pun mengaplikasikan sepenuhnya konsep wakaf alih atau wakaf *manqul* dalam membantu pelancaran PdPR sejak ia diperkenalkan pada 1 Jun 2021 sehingga 30 September 2021. Sejumlah RM242,350 daripada dana pelajar di bawah Sijil Wakaf Tunai Pendidikan telah digunakan bagi tujuan ini dengan memberi manfaat kepada 35 buah sekolah dan 343 orang murid.

Yang Berhormat Senator juga mencadangkan agar Yayasan Wakaf Malaysia membina kerjasama dengan Kementerian Pelancongan, Seni dan Budaya menerusi Jabatan Warisan Negara serta badan-badan lain dalam aspek pemerkasaan wakaf. Ini merupakan hasrat dan aspirasi Yang Berhormat Senator dan saya sewaktu bersama menerajui Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) dan sudah pasti ia nya akan diteruskan dalam pentadbiran pada kali ini.

■1830

Sebagai makluman buat Ahli Dewan, sektor alam sekitar juga akan turut memberi salah satu sektor agihan wakaf di Yayasan Waqaf Malaysia. Ini akan dilaksanakan menerusi kerjasama dengan Kenanga Investment Bank Berhad serta *Maybank Asset Management* dalam produk unit amanah yang di sinergi kan dengan wakaf.

Akhir sekali sebagai tambahan, Yang Berhormat Senator Tuan Aklan a/l Ehtook ingin tahu mengapa Yang Berhormat Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) hanya terhad bertanggungjawab kepada agama Islam sahaja dan turut mencadangkan agar seorang Yang Berhormat Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri dilantik bagi menjaga hal ehwal agama bukan Islam.

Untuk makluman Yang Berhormat Senator, Akta Fungsi-fungsi Menteri 1969 memperuntukkan fungsi dan pemindahan fungsi Menteri, menetapkan nama jawatan Menteri, dan termasuk setiap perkara bagi maksud yang berkenaan dan berhubungan dengannya. Walau bagaimanapun, Akta 2 merujuk kepada fungsi Menteri berdasarkan seksyen 3, Akta Tafsiran 1948 dan 1967 [Akta 388]. Frasa Menteri juga turut ditafsirkan sebagai termasuk Timbalan Menteri. Buat masa ini Perintah Menteri-menteri Kerajaan Persekutuan di bawah subseksyen 21 [Akta 2] yang memperuntukkan tanggungjawab Timbalan Menteri bagi Kerajaan Persekutuan untuk pentadbiran kali ini masih belum disiarkan dalam warta.

Pada amalan kebiasaan seperti sebelum-sebelum ini yang mana turut dilaksanakan dalam pentadbiran hari ini Menteri dan Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) bertanggungjawab untuk menunaikan tugas-tugas dan fungsi-fungsi Menteri mengenai Hal Ehwal Agama Islam sahaja. Manakala tugas dan peranan bagi menjaga hal ehwal agama bukan Islam adalah terletak di bawah bidang kuasa Kementerian Perpaduan Negara.

Tuan Yang di-Pertua, saya rasa itulah sahaja perkara-perkara yang telah dibangkitkan oleh Ahli-ahli Yang Berhormat mengenai hal ehwal agama Islam yang sempat saya jawab. Semoga perbahasan kita dalam Dewan yang mulia ini mampu menyelesaikan masalah rakyat, mempamerkan kecaknaan kita dan tidak akan membiarkan rakyat dalam kesusahan tanpa pembelaan.

Itulah misi kami di Jabatan Perdana Menteri (Hal Ehwal Agama) untuk membawa satu mesej kepada rakyat bahawa kita sentiasa ada bersama mereka sebagai sebuah Keluarga Malaysia. Sekian, *assalamualaikum warahmatullahi wabarakatuh*.

Tuan Yang di-Pertua: *Walaikumussalam*. Majlis mengucapkan terima kasih kepada Yang Berhormat Datuk Haji Ahmad Marzuk bin Shaary, Yang Berhormat Timbalan Menteri di Jabatan Perdana Menteri yang telah menghuraikan hal-hal berkaitan dengan portfolio agama Islam.

Ahli-ahli Yang Berhormat, sekarang saya kemukakan masalah kepada Majlis bagi diputuskan. Masalahnya ialah Usul Menjunjung Kasih atas Titah Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong oleh Yang Berhormat Senator Dato' Wira Othman bin Aziz hendaklah disetujui.

[Masalah dikemuka bagi diputuskan, dan disetujui]

[Diputuskan,

“Bahawa suatu ucapan yang tidak sepatutnya dipersembahkan pada Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong, demikian bunyinya:

“Ampun Tuanku,

Patik, bersama Tuan Yang di-Pertua Dewan, dan seluruh Ahli-ahli Dewan Negara merafak sembah, menjunjung setinggi-tinggi kasih di atas limpah perkenan Ke Bawah Duli Tuanku berangkat mencemar Duli, Merasmikan Sidang Parlimen, Penggal Keempat, Majlis Parlimen Keempat Belas, pada 13 September 2021”

Tuan Yang di-Pertua: Ahli-ahli Yang Berhormat, Mesyuarat Dewan hari ini ditangguhkan sehingga jam 10 pagi, hari Selasa, 12 Oktober 2021.

[Dewan ditangguhkan pada pukul 6.33 petang]